

אליהו הנביא

זכור לטוב

בו נפתחים חמשה שערים

- שער א. תולדות אליהו הנביא.
שער ב. התנלותו בימי מלכי ישראל והסתלקותו.
שער ג. נפלאותיו בזמן חכמי התלמוד ובדורות האחרונים.
שער ד. לימודי אליהו הנביא ותובחתו.
שער ה. עניני אליהו הנביא על דבר הנאולה.

כל אלה נלקטו ונערכו על ידי המחבר, ונכתבו על ידי המחבר, כדי לזכות את הקבוץ, וללמוד בספר הזה בכל מוצאי שבת קודש.

וזאת סגולה גדולה לפרנסה להצלחה ולברכה

המבא בפנים ובכמה ספרים קדושים, ובסוף הספר נלוו לזה תפלה אליהו הנביא בעד כנסת ישראל להתפלל ביום הכפורים, וגם המאמר פתח אליהו עם ביאור רחב ע"י חכמת הקבלה בשם אור צח.

חברתי אנכי הצעיר באלופי ישראל עבד לעבדי ה'
יהודה יודל ברי ישראל יצחק ז"ל ראזענבערג.
החונה כעת בעיר לאדז. לפני רב סיקה שארליא.
מחבר הספרים ידות נדרים. שערי זהר הודת, ועד ס"ק.
חמר מנוע רבנו יהודה. החסיד זצוקלה"ה.

קדם בהוצאות המוסד ר' אהרן ציולינגאלד מווארשא נאלעזקי 32.

פיעטרקוב

ברפוס מרדכי צעדערבוים ז"ל

שנת תרע"א ל"ב

הקדמה.

הן ספר אשר ידפוס חבר בלי הקדמה. ידמה בגבור המסובב עם החילותיו במלחמה. ואין התוקע בחצוצרה שמה. שלא ידע החיל דעת ומוזמה. אנה לפנות קדמה או ימה. צפונה או דרומה. ע"כ אמרתי כי גם אנכי מוכרח לכתוב אינו מילין מועמים בתור הקדמה. ראשית אודיע תועלת הספר הזה. שנית אודיע הדרכים והאופנים אשר על פיהם חכרתי את ספרי. תועלת ספר הזה היא לתת לכל איש דעת ובינה להבין ולהשכיל כחו וטובו של זה איש האלהים הנביא והמלאך. אליהו התשבי שמו. אשר אליו עיני ישראל נשואות לשמוע מפיו תמיד בשורות טובות. ומרגלא בפומיהו דאנשי תמיד שעל ידו נשפע לישראל ככל דור ודור הצלחה וברכה. ועל ידו נעשין כל יום נסים לישראל. ויען כי מפורסם בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים וספר הזוהר הקדוש כמה וכמה מעשיות נפלאות ממנו. המלמדים לאדם דעת אלהים ודעת דרך ארץ ומדות טובות. וא"כ איפוא מדוע לא יוכה איש הדגול מרבבה הזה. שימצא ממנו בספרות ישראל ספר מיוחד על אדותיו. אשר בו יהיו נקבצים יחדיו כל תולדותיו וכל נפלאותיו. וכן גם מצדנו מי הוא זה האיש אשר אך מוח בקדקדו שלא ישתוקק לדעת תולדות אליהו הנביא עם כל נפלאותיו וכל עניניו ולמודיו הנעימים. כל זה הכינני לחקור ולדרוש ולחפש בכל ספרות ישראל לקט מהם אורות מן כל עניני אליהו הנביא ונקבצם יחדיו לספר שלם. וביותר נחוץ ספר הזה ללמוד בו בכל מוצאי שבת קודש. כי בן מובא בכמה ספרים קדושים שזאת היא סגולה להצלחה ולכרכה בכל ימי השבוע הבא. ויש להעמיד על יסודות חזקים המובאים בספרן של צדיקים. כי כל הישועות שפעל אז אליהו הנביא לא היו לשעתא חדא. כי אם פתח זה השער לדורי דורות עבור ישראל שיוכלו לחושע בנקל בישועות כאלה ע"י תפלה ובקשה מלפניו ית"ש. והלימוד שאדם לימוד מעניני איתן הישועות והנפלאות שהראה אז אליהו הנביא. מעורר בזה כח לעילא להמשיך עליו גם עתה ישועה כזאת הנחוצה לו באותו הזמן:

ועל דבר הדרכים והאופנים אשר על פיהם חברתי החיבור הזה מצאתי את עצמי מחויב להודיע לקוראים הנכבדים. כי כל דבר חדש אשר ימצא הקורא באיו ענין אשר לא ידע אותו עד עתה. אל יבהל ברוחו לחשדני כי ח"ו בריתי זאת מלבי. רק ידע כי כל אלה קבצתי מן המדרשים המפורסם בהרבה מקומות. וראיתי מה שחסר זה השלים זה. ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. והרבה פעמים

מצאתי ענין אחד הסיבא באיו מקומות. ובכל אחר מהם נמצא רק איו חיות חדשות המורים על ענין חדש. וצדפתי הכל אחת לאחת במקום אחד. כמו בענין התגלות אליהו בזמן מלכי ישראל. שקבצתי הענינים שאינם מובאים בהפסוק מהרבה מקומות במדרשים. ורובן מן ילקוט השמעוני. ומה שציינתי בשער המעשיות באיו מקומות סתם מדרש. סמכתי בזה על הגאון רבנו נסים וצ"ל שהביאם בספרו „חבור יפה מהישועה“ בשם המדרש. ועל דעתי ברור שאלה המה מן המדרשים הקטנים שאינם בנמצא בדורותינו. והן דומים למדרש תרשא מדרש ויושע מדרש עשרת הרבבות. ותרע שאף גם אלה המדרשים הקטנים שנרפסו במדינותינו ונמצאים להמכר. הן ג"כ לא נרפסו בשלימות. והסר מהם חרבה. ולא אדע במי לתלות האשמה הזאת. ויש לי ראייה ברורה ע"ז. כי ידיר נפשי המופלג בתורה ובחסידות וכו' מוה"ר יהושע טייטלבוים ז"ל מווארשא. בעת שהיה בארץ ישראל שלח אלי העתקה ממדרש ויושע. ונמצא בה הרבה מאד יותר ממה שנרפס במדינתנו. ובלתי ספק שכן גורל גם שאר המדרשים הקטנים. וכן בהשער של דימודי אליהו לא יכולתי לדשום באיו מקומות המקורות. כמו בהפרקי מוסר ודרך ארץ. כי כל פרק נלקט ונארג ע"י הצטרפות מאמר למאמר מכמה מקומות המביאים אותן המאמרים בשם אליהו הנביא. ואף כי רובם מפוררים המה בספר תנוד"א. מ"מ לא רציתי לרשים המקור בשם ספר תנוד"א. מחמת הספק שהמילוי בו המבקרים שבעל מחברו איננו אליהו הנביא. כי אם התנא אליהו שהיה בימי התנאים. וע"כ הבאתים בסתמא. ומעתה אבקש מאת השי"ת שיזכה גם אותי בגילוי אליו הנביא. ויעמיד לי זכותו בעבור שעמלתי לחבר חיבור הזה לכבודו ולזכרו תמיד. ויצליחני בתורה ובמנוחה טובה שאוכל לעבור את השי"ת בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ואוכה לשמוע מפיו בשורות הישועה כאמרו לציון מלך אלהיך במתרה בימינו אמן:

שער א.

תולדת אליהו הנביא.

(פסיקתא רבתי פרשה ד') כך פתח ר' תנחומא, כתיב ובנביא העלה ה' את ישראל ממצרים. זה משה. ובנביא נשמר. זה אליהו. אתה מוצא שני נביאים עמדו להם לישראל משבטו של לוי. משה ראשון ואליהו אחריו. ושניהם גואלי ישראל בשליחות. משה גאלם ממצרים בשליחות. שנאמר ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואליהו. גאלם נאלם לעתיד לבא בשליחות. דכתיב הנה אנכי שולח לך את אליה הנביא וגו'. משה שגאלם ממצרים עוד לא חזרו ונשתעבדו במצרים. ואליהו כשיגאל אותם מן גלות הרביעית אינם חוזרים ומשתעבדים עוד אלא תשועת עולם תהיה. ואתה מוצא שמשה ואליהו שוין זה לזה בכל דבר. משה נביא. אליהו נביא. משה נקרא איש האלהים. ואליהו נקרא איש האלהים. משה עלה למעלה. ואליהו עלה למעלה. שנאמר ויהי בהעלות ה' את אליהו. משה דרג את המצרי. ואליהו דרג את חיאל. שנאמר ויאשם בבעל וימת. משה נתכלכל על ידי אשה על ידי בת יתרו. שנאמר קראן לו ויאכל לחם. ואליהו נתכלכל על ידי האשה הצרפית. שנאמר קחי נא לי פת לחם. משה ברח מפני פרעה. ואליהו ברח מפני איזבל. משה ברח ובא לבאר. שנאמר ויקם משה ויושיען. ואליהו ברח ובא לבאר. דכתיב ויקם וילך וגו' ויבא באר שבע. משה ויכסהו הענן ששת ימים. ואליהו עלה במערה. דכתיב ויהי בהעלות אליהו במערה וגו'. במשה נאמר אם כמות כל אדם ימדתן אלה. ובאליהו נאמר חי ה' אלהי ישראל אם יהיה טל ומטר כי אם לפי דברי. במשה ויעבור ה' על פניו. ובאליהו והנה ה' עובר. במשה וישמע את הקול. ובאליהו והנה אליו קול. משה כינס את ישראל להר סיני. ואליהו כינסם להר הכרמל. משה ביער עובדי ע'ו שנאמר שימו איש חרבו על ירכו וגו'. ואליהו ביער עוע'ו שתפש נביאי הבעל ושחטם. משה קינא ואמר מי לה' אלי. ואליהו קינא ואמר נשו נא אלי. משה נטמן במערה. שנאמר ושמתיך בנקרת הצור. ואליהו נטמן במערה דכתיב ויבא אל המערה וילן שם. במשה ויבא אל הר האלהים. ובאליהו ויבא עד הר האלהים. משה בא למדבר. ואליהו בא למדבר רמשק. דכתיב והוא הולך במדבר. משה השיח עמו מלאך. שנאמר וירא מלאך ה' אליו. ואליהו השיח עמו מלאך. דכתיב והנה זה מלאך וגו'. משה עשה מ' יום וצ' לילה שלא אכל ושלא שתה. וכן אליהו וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום. משה העמיד גלגל החמה שנאמר ביום הזה אחל תת פחדך וגו'. ואליהו העמיד גלגל החמה. דכתיב היום יורע כי אתה אלהים בישראל.

משה התפלל על ישראל. אל תשחת עמך ונחלתך. ואליהו התפלל ענני ה' ענני. משה כשהתפלל תפש זכות אבות. זכור לאברהם ליצחק ולישראל. וכן אליהו אמר ה' אלקי אברהם יצחק וישראל. משה קבלו ישראל על ידו אהבתו של מקום ואמרו. כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ואליהו קבלו ישראל על ידו אהבתו של מקום ואמרו, ה' הוא האלהים. משה עשה משכן בתוך בית סאתים זרע. ואליהו עשה דכסומני ופי' שניט בתוך בית סאתים זרע. בדבר אחד מצינו משה גדול מאליהו. למשה אמר הקב"ה ואתה פה עמוד עמדי. ולאליהו אמר פה לך פה אליהו. משה הוריד את האש. ואליהו הוריד את האש. משה כשהוריד את האש היו כל ישראל עומדים ורואין. וכן באליהו וירא כל העם ויפלו על פניהם. משה בנה מזבח. ואליהו בנה מזבח. משה קרא שם מזבחו ה'. שנאמר ויקרא שמו ה' ניסי. ואליהו קרא שם מזבחו ה'. דכתיב ויבנה את האבנים מזבח בשם ה'. משה כשבנה את המזבח בנה אותו של שתיים עשרה אבנים למספר שבטי בני ישראל. ואליהו כשבנה את המזבח בנה אותו י"ב אבנים כמספר שבטי בני ישראל. שנאמר ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב וגו' ויבנה את האבנים מזבח. ומשה קרע את הזרע שנאמר ויט משה את ידו על הים וגו' וישם את הים לחרבה ויבקעו המים. וכן עשה אחריו יהושע תלמידו על הירדן. אליהו קרע את הירדן. שנאמר ויקח אליהו את אדרתו ויגלם ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו שניהם בחרבה. וכן עשה אחריו אלישע תלמידו:

(במדרש) א"ר אלעזר בן פרזא אליהו הנביא ירושלמי היה. ומיושבי לשכת הגזית היה. ומכרך של יהודה היה. ובשני שבטים היה חלקו. בבנימין וביהודה. ונקראו לו לאליהו ד' שמות. שכן כתיב (ד"ה ט' ט"ז) ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם. ולמה נקרא שמו כן. אלא בשעה שהקב"ה מבקש להרעיש עולמו עומד אליהו ומזכיר זכות אבות. ואלוהם מרחם על עולמו:

(במדרש) פעם אחת נחלקו רבותינו על אדות אליהו הנביא. אלו אמרו משל בנימין. שנאמר (ד"ה ט"ז ט"ז) ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם וגו' כל אלה מבני בנימין. ואלו אמרו משל גד. כמו שנאמר ויאמר אליהו התשובי מתושבי גלעד. בתוך זה בא אליהו ועמד עליהם. אמר להם רבותי למה אתם חלוקים עלי, אני מבני בניה של דחל. אמרו לו, ולא כהן אתה. ולא כן אמרת לאשה אלמנה מצרפת. אך עשי לי משם עונת קמנה ולך ולבגך תעשי באחרונה. וראי היתה כוונתך לאכול חלה. אי"כ כהן אתה. אמר להם לפי שאיתו התינוק משיח בן יוסף היה. רמזותי להם רמו שאני אתגלה תחלה בעולם ואח"כ יבוא משיח:

(כמדרש) א"ר שמעון בן לקיש פנחס הוא אליהו. וכך אמר לו הקב"ה במעשה זמרי. אתה נתת שלום ביני ובין בני ישראל בעולם הזה. אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני. שנאמר (מלכ"ג) הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא וגו'. תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל. וכפר לא נאמר אלא ויכפר. שער עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר על בני ישראל עד שיחיו המתים. ר' אליעזר אומר הסיב הקב"ה שמו של פנחס בשמו של אליהו וכל מתושבי גלעד. מלמד שעשה תשובת ישראל (וממיתה למיסן) בהר הגלעד. שמעשה זמרי היה בארץ הגלעד. ותחת אשר קנא לאלהיו, לאלהים לא נאמר אלא לאלהיו. רמז יש בזה. כי תחת אשר קנא יתן לו זה השבר להסב שמו לאלהיו. האותיות לאלהיו הן האותיות לאלהיו :

במה שאמרו פנחס הוא אליהו יש דעות האומרים שהוא כפשוטו. ובספר גליא רזי איתא שזאת רק רמז. שע"י שנתגלגלו ניצוצין מן נשמות אליהו נדב אביהוא (שהוא ראשי תיבות אבנא) בפנחס. בבחינת גלגול של עיבור. עי"ז היה לו כח במעשה זמרי לנקום נקמת אלהים. שהיא השכינה הקדושה. ובספר עשרה מאמרות מביא, הא דאמרו רז"ל פנחס הוא אליהו. אין הדבר כפשוטו שפנחס לא מת ושקיים בעצמו שינוי השם להקראות אליהו. דהא אליהו היה מבני בניה של דוד ולא היה כהן. אלא שנתכהן בהר הכרמל. אבל הכינה הוא שפנחס בא לתקן נשמות נדב ואביהוא. וכן אליהו. ומה שחסר זה לתקן השלים זה. ובספר מגיד משרים איתא. רזא דמילתא דפנחס הוא אליהו היינו שהשם אליהו כדמו על השם הוי"ה ב"ה. שה"י נמצאו בו ג' אותיות הראשונות מן השם הוי"ה ב"ה. ואותיות א"ל רמז על ה' אחרונה מן השם הקדוש. ופינחס מלא ביו"ד יש בו ה' אותיות. וע"י חילוף אלפ"א בית"א מתחלף השם פינחס בהאותיות של השם אליהו. ועל זה אמרו פנחס הוא אליהו. כלומר אותיות של השם פינחס מתחלפות בהאותיות של השם אליהו. והרב רבנו בחי כתב שהשם אליהו כולל שני שמות של דין ורחמים. כי השם א"ל הוא דין. והשם יהו הוא רחמים. ולכך העניש לשר חמשים וחמשים של המלך אחאב מצד כח הדין והנבירה אשר בשמו. וגם החיה את המת מצד כח הרחמים הנמצא בשמו :

(משלח סקנל) אליהו התשבי קבל מאחיה השילוני קרוב לסוף מלכות שלמה. והיא שנת כמו ב' אלפים תתקס"ב לבריאה. יש סברות משונות במדרשים לדעת מי היה זה אליהו. יש אימרים שזכא משבט נד מצד אביו. ואמו מבנימין. ובילמדנו אמר שהיה משבט בנימין ומיושבי לשבת הגזית והיה דר בירושלים. ועל פי דעת האומרים שפנחס הוא אליהו ח"כ הוא משבט לוי. ובפרק יש גזחלין נראה שאינו פנחס. ועל האמת רוב המפורשים נהגו

נהנו דומד פנחס הוא אליהו. וזה הדבר נשאר בתיקו. עליה אל האלהים אליהו בשנת ג' אלפים מ"ו לבריאה שהיא שנת י"ח למלכות יהושפט מלך יהודה. וראשית מלכות יהורם בן אחאב מלך ישראל. ובדברי הימים נראה שבא מכתב אליהו ליהורם בן יהושפט מלך יהודה שנת ג' אלפים ס"א לבריאה. ובסדר עולם נראה שבא זה המכתב ו' שנים אחר שננו. ויש אימרים שסילוק אליהו היה בשנת ב' אלפים תתק"ו לבריאה. ובה אין סכרע :

(סדר עולם פ"ז) בשנה השנית לאחזיה בן אחאב נגנו אליהו. ולא יחיה נראה לכל העולם בפרסום עד שיבוא מלך המשיח. ואז יתגלה ויהיה נגנו שנית. ולא יתראה עוד בפרסום עד שיבוא נוג ומנוג להלחם עם ישראל. ועכשיו הוא כותב בדיקע הזכות של כל ישראל. ובספר סודי רזי כתב שאליו מקריב המידין בכל יום ויום. וגם רוחץ ידיהם של האבות הקדושים בשעת זמן תפלה. ובכל מוצאי שבת כאשר מעינים למעלה בדיון אלה שנתכפרו להם עונותיהם בניהם כדי שלא להחזירם לשם. ומי שנתכפרו עונותיו. אליהו מביאו אצל מי שמוכן לו להיות אצלו. גם אם יש צדיקים שחטאו במקצת דברים שצריכים במוצאי שבת להחזירם לדונם בניהם עוד איוו ימים. מקבל אליהו עליו את הדיון כדי להגין עליהם לבלתי החזירם בניהם. כמי שאיתא בספר תנא רבי אליהו דריני כפרת משכבכם. ולכך אימרים עניני אליהו הנביא במוצאי שבתות :

(ספר הפרדס) ראיתי בסתרי תורה סוד מופלא עד מאוד. אליהו הנביא לא נמצא בפירוש בתורה שיהיה נולד מאב ואם. אלא כתיב שהיה מתושבי עיר גלעד. ועוד קודם לכן הוא היה מלאך בשמים ושמד ידוע בסתרי תורה. וכאשר היה נצרך לו ירד מן השמים ונתלכש בנוף גשמי להיות נביא בעולם. וגם אחר שעלה בסערה השמימה. כאשר נצרך לו יעופף על הארץ בד' עפופות. ונדמה לחכמים בהרבה מקומות כדמות מיינא או כפרש. ע"כ אל תתמה בהיותו במדרגה גבוהה על כל בני אדם. ובשעה שבקש הקב"ה לברוא את האדם נתייעץ תחלה במלאכים. והיה הרבה מלאכים שאמרו מה אנש כי תזכרנו. וכאשר ראה הקב"ה שאמרו כך מתוך קנאה הושיט אצבעו ביניהם ושרפם. כי אל למלאכים וקדושים קנאה ושנאה. וגם אליהו היה אז בין המלאכים והוא לא קטרנו. אלא אמר לפני הקב"ה. רבינו של עולם אם לפניך טוב. לפני לא כל שכן. ואם טוב בעיניך ארד ואשמש לפניו. א"ל הקב"ה כשתרד לא יקרא שמך כך בשם של מלאך. אלא שם יקרא שמך בשם של בן אדם. וכן עשה שירד לאחר זמן בימי מלכי ישראל בשם אליהו הנביא והאמין בעולם כי זה הוא האלהים בענין אחאב. אח"כ החזירו הקב"ה לשמי מרום ואמר לו הקב"ה אתה תהיה אפטרופוס על בני תמיד ותחזק אמונתי בעולם.

וחזו שאמר אליהו אצל הר הכרמל. וכרבריק עשיתי. פירוש כרבריק
כמו שדברת אלי קודם שירדתי לעולם הזה כן עשיתי :

וכי יזכר מאמרי חדש מליל) בימי הסליחות אנו אומרים שמע קולנו
וגו'. דהנה מ"מ וסנדר"ר הן המה מעלין את תפלות ישראל. וכבר ידוע
שמותיהן האנושיים חנוך אליהו והם בנימ' קור' שהמה מעלין את קול
יעקב. וכשנתקבלין התפלות בא לישראל עזרה וישועה וכו'. ע"כ אנו
אימרים שמע קולנו וגו' :

(ח"ה רות) ר' נתן שאל לר' יוסי בר' חנינא וא"ל. אליהו הנביא היה
לו בן או לא. אמר לו ר' יוסי אליהו ענין אחר היה בו. ולא כנני מדס
במחזיקים לעסק כפריה ורביה) וכתוב אל תנעו במשיחי ובנביאי אל תרעו.
מה אל תרעו. אל תעשו עצמכם ריעים וחברים לנביאי להדמות להם,
שהקב"ה בחר בהם והבדילם מישראל לעבודתו והכניסם בתיכלו. ק' וחומר
כי יחזק נעשה מלאך בעמים אתה שואל עליו :

שער ב.

התגלות אליהו הנביא בימי מלכי ישראל והסתלקותו.

בימי אחאב מלך ישראל נשלח אליהו הנביא מאת הקב"ה אל המלך אחאב. להוכיחו על פניו ולהראות לו מופתים גדולים. למען ידע כי יש בורא עולם הנוהג בהשנחה פרטיות כל דור. כי המלך הזה הכעים מאד את אלהי ישראל מכל מלכי ישראל שהיו לפניו. בעצת איובל אשתו שהיתה בת מלך עובדי אלילים. ותסיתהו להנהיג בישראל עבודת הבעל ועבודת האשרה שהיא עבודת חמה ולבנה. ולמלך אחאב היה שר האוצרות הנקרא בשם חיאל בית האלי. שהיה גם כן מראשי עובדי הבעל. וכאשר כבש יהושע בן נון את העיר יריחו עשאה הל עולם. וגזר בבלתי תבנה עיר עיר יריחו על תלה. וקלל לבשר אשר יבנה את העיר הזאת שימות לו בן בכורו בעת ייסדו את העיר וכן ימותו כל בניו עד אשר בהצבת דלתות שערי העיר ימות לו בנו צעירו. המלך אחאב וכן השר חיאל לא השגיחו על גזרתו וקללתו של יהושע בן נון. ויבנה חיאל את העיר יריחו, כמובן, שההוצאות הלכו מאוצרו של אחאב [עיין פירש"י מלכים ט"ז פסוק ל"ג. וז"ל אמרו רבותינו חיאל משל בנימין ויריחו משל יהושפט. ומפני מה תלחו בלחמם. חלל שתולין את הקלקלה במקולקל. ולר"ך להבין כי הלחם לחמם היה מקולקל. חלל היתכן לתלות זו בחמם כל הקלקלות אשר יעשו חמרים. חלל ודאי מלתא דמוסתבר היא שגם יד לחמם היתה בקלקלה הזאת כמה שנתן רשות לחיאל לקחת על זה כסף מן אולרו. כי יריחו עמדה על הגבול שבין בנימין ואפרים במקום שנתחברו שני נחלים גדולים. אחד נקרא נהר אפרים אשר ינטה עד הירדן. ואחד נקרא נהר יריחו אשר ינטה עד ים המלח. וע"כ היתה יריחו לעיר מרכזת גדולה לטובת יהודה ולטובת אפרים. חלל המלך יהושפט לא ראה להכניס עליו בזה מחמת קללת יהושע. וישב ושחק ולא מיחה לבטחה]. יתקיימה בו קללת יהושע בן נון. באכירם בבדור יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה:

וילך אחאב אל בית חיאל לנחם את האבנים. אז אמר הקב"ה אל אליהו הנביא. לך נב אהה אל בית חיאל. וכאשר ישבו אחאב וחיאל תוכיח את שניהם יחדיו. ויאמר אליהו לא אוכל ללכת שמה. כי הם ישיבו לי דברים רעים להכעיס אותך. ואנכי לא אוכל לסבול דבריהם. אי"ל הקב"ה לך. ואם ישיבו לך דברים רעים להכעיסני. בל אשר תגזר אני מקיים. וילך שמה אליהו הנביא וימצא אותם שהיו מדברים בענין

בנין העיר יריחו. ויוכיח אותם אליהו על אשר המרו את פי יהושע בן נון ונתקיימה קללתו על חיאל. ויאמר לו אחאב, מי גדול משה או יהושע. ואם קללת משה לא נתקיימה. דכתיב וסרתם ועברתם אלהים אחרים וגו' וחדה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר. ואנכי העמדתי צלמי עבודה זרה על כל תלמי השדה ומשתחוו להם בכל יום. והמטר יורד במדה מרובה עד אשר כמה פעמים יעכבני המטר מלכת להשתחות להם. ואך האמר שקללת יהושע תלמידו נתקיימה בבנין עיר יריחו. מיד ויאמר אליהו אל אחאב חי ה' אלהי ישראל אשר עמרתי לפניו. אם יהיה השנים האלה מל ומטר כי אם לפי דברי. ויבקש אליהו מאת הקב"ה שימסור בידו המפתח של מטר. ונתן לו הקב"ה את המפתח של מטר ויאמר לו. כך מזה ונסתרת בנחל כרית אשר על פני הירדן ואת העורבים צייתי לכלכלך שם. וילך שמה אליהו ויסתר שם. והעורבים היו מביאים לו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב. וישתה מי הנחל. וישב שם אליהו ימים רבים עד אשר ייבש הנחל ולא היה לו מים לשתות. כי לא היה נשם בארץ. ויהי רעב גדול בארץ:

באשר ראה הקב"ה שיש צער גדול בישראל נתמלא רחמים עליהם. ויסב סבה שאליהו בעצמו יחזיר המפתח של מטר. ויאמר הקב"ה אליו. קום לך אל העיר צדפת אשר לצידון. וישבת שם אצל אשה אלמנה אשר תכלכלך. וילך שמה אליהו. כבואו אל פתח שער העיר ראה שם אשה אלמנה מקוששת עצים. ויבקש אליהו ממנה שתתן לו מים לשתות. אח"כ קרא אליה שתתן לו פת לחם לאכול. ותשבע האשה שלא נמצא בביתה לחם. כי אם מלא כף קמח ומעט שמן בצפחת. ותאמר כי היא מקוששת מעט עצים לבשל מזה מעט אוכל לה ולבנה. ומלכד זה לא נמצא עוד בביתה כל דבר מאכל. ומי יודע אם לא תמות היא ובנה ברעב אחרי כן. ויאמר אליה אליהו. אל תיראי. עשי לי מן הקמח ענה קטנה בראשונה. ולך ולבנך תעשי באחרונה. כי ה' אלהי ישראל ישלח את ברכתו בכר הקמח וצפחת השמן אשר לא תחסר. ותעש האשה כדבר אליהו. ותאכל היא וביתה ימים רבים מן כד הקמח וצפחת השמן. אשר לא חסרו כברכת אליהו:

אחרי כן חלה בן האשה האלמנה. והיה חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה. ותתרעם האשה על אליהו ותאמר אליו. למה באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני, כי ער שלא באת אצלי הית הקב"ה רואה מעשי ומעשי בני עירי. והיו מעשי רבים על בני עירי. עתה שבאת אלי אין מעשי נחשבים כלום בעיני הקב"ה נגר מעשיך. ונזכרו עונותי במרום אשר בעבורם נענש בני. ועוד כי ע"י מיתת בני יזכר עוני בפי הבריות ויאמרו. כי באת אלי לזנות. ויצא הקצף על בני. ויתחלל

ויתחלל על ירך שם שמים. ויצד מאד לאליהו על דברי האשה האלמנה. ויקח את הילד המת ויעלהו אל חדרו אשר בעליה וישכבהו על מטתו. ויעמד להתפלל לפני הקב"ה ואמר לפניו. רבון העולמים. הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. (וכר נרשית דה) א"ר יוסי כך היתה מענת אליהו לפני הקב"ה. משום שהקב"ה אמר לאליהו. הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך. וכל מי שזן ומפרנס למי שנצרך לו. וכל שכן בזמן הרעב. הרי זה מתאחר ומתקשר כעץ החיים. וגורם לו חיים ולבניו. וכל מי שמקיים נפש בעולם זוכה לעצמו חיים. וזוכה להתקשר בעץ החיים. וא"כ למה עתה ישריץ עץ המות צד הרע על האלמנה הזאת שאתה פקדת עליה לכלכלני. (ע"כ). ואני יודע שמתוך צרת בנה רברה דברים שאינם. השכ את נפש הילד הזה בקרבו. וילמדו שיש תחיית המתים. נשתמח אליהו על הילד שלש פעמים ויתפלל שתשוב נפש הילד בקרבו. ויאמר הקב"ה אל אליהו. שלש מפתחות לא נמסרו ביד שליח. של חיה של נשמים ושל תחיית המתים. אם אמסור בידך גם המפתח של תחיית המתים. יאמרו שתי מפתחות ביד התלמיד ואחד ביד הרב. החד לי המפתח של נשמים ותשקול המפתח של תחיית המתים. ויעש כן אליהו. מיד נעתר לו הקב"ה ותשב נפש הילד לתחיה. ויתן אליהו את הילד לאמו ויאמר אליה. ראי כי חי בנך. ותאמר האשה עתה ידעתי כי כאמת איש אלהים אתה :

כאשר החזיר אליהו הנביא את המפתח של נשמים היתה אז שנה השלישית לעצירת הנשמים. והרעב חזק מאד בארץ. ויחמל ה' על עמו ויאמר אל אליהו לך התראה אל אחאב. וכאשר על ירך נעצרו הנשמים כן על ירך אתן מטר על פני האדמה. וילך אליהו להראות אל אחאב. או שלח אחאב את השר עובדיהו אשר על ביתו. שילך לחפש בארץ חציר להחיות בהמה. וגם אחאב בעצמו הלך לבקש מקום חציר. וילך עבריהו בדרך אחר לבדו ואחאב הלך בדרך אחר. ויפגש עבריהו את אליהו בדרך. ויפל על פניו ויאמר. האתה זה אדני אליהו. ויאמר אני. ויגור אליהו על עבריהו ללכת אל אחאב ולהודיעהו שנתגלה לו אליהו בדרך. ויאמר לו כי עוד היום יתראה אל אחאב. ויעש כן עבריהו. וילך אחאב לקראת אליהו. כראות אחאב את אליהו אמר לו. האתה זה עובד ישראל בעצירת המטר. ויאמר לו אליהו. אנכי לא עכרתי את ישראל. אבל אתה ובית איכך עוכרי ישראל אתם. בהמותכם אותם מאחרי ה' ללכת אחרי הכעלים. ועתה שלח קבץ את כל ישראל אל הר הכרמל. וגם אתה תבוא שמה עם כל נביאי הכעל. ונוכחה יחד להראות גלוי לעין כל מי הוא האלהים השליט על הארץ. ואח"כ תפקד הארמה כמטר השמים :

ויקבץ אחאב את בני ישראל. וגם את נביאי הכעל ארבע מאות וחמשים

וחמשים איש הביא אתו אל הד הכרבל, אז נגש אליהו ויקרא לפני כל העם ויאמר. עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים. ולא תאמינו באמונה שלמה כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו. ולא ענה אתו העם דבר. אח"כ פנה אליהו אל נביאי הבעל ויאמר אליהם. הן אני נותרתי לברי נביא לה'. ואתם נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים איש. יתנו לנו שני פרים. ותקריבו אתם את אחד מהם לקרבן לפני הבעל. ואש לא תשימו. ואני אקריב פ"י אחר לקרבן לה' ואש לא אשים. וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם ה'. ומי אשר יענה באש הוא האלהים. ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר. ויבחרו שני פרים תאומים הגדלים על אבוס אחד. והטילו עליהם גורלות אחד לשם ואחד לבעל. והיה פרו של אליהו נמשך אחריו והולך. ואותו הפר שעלה לשם הבעל לא היו יכולים כל נביאי הבעל להזיז רגלו מן הארץ. עד שאמר לו אליהו לך עמהם. השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם. אני וחברי יצאנו מבטן אחד וגדלנו במדעה אחר ועל אבוס אחד. והוא עולה לחלקו של הקב"ה. ושמו של הקב"ה מתקדש על ידו. ואני עליתי לחלק הבעל להבעים את בוראי. אמר לו אליהו לך עמהם ואל ימצאו עליה. וכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על ידי זה שעמי. כך מתקדש על ידיך. אמר לו הפר. וכך אתה ייעצני. שביעה שלא אזוז מכאן עד שאתה תמסרני בידם. מיד ויקחו את הפר אשר נתן להם אליהו ויעשו אתו לקרבן. ויקראו בשם הבעל מהבקר ועד הצהרים לאמר. הבעל ענני. ואין קול ואין ענה. ויפסחו על המזבח אשר עשה חיאל האלי נבוב מתחתיו והממין עצמו שם מתחת למזבח עם אש. ויאמרו לו כשתשמע את הקול מיד חתה האש אשר בידך והדלק את העצים אשר על המזבח. אבל הקב"ה יזמן לשם נחש וגשמו ומת. והם לא ידעו ויחשבו כי חיאל איננו שומע את קולם. ויקראו בקול גדול ויתגדדו כמשפטם בחרבות וברמחים עד שפך דם עליהם. ואין קול ואין קשב. ויהתל בהם אליהו ויאמר. קראו עוד בקול גדול. אולי ישן הוא ויקץ. או גפנה בדרך ויביא לכם. והקב"ה הרמים אז את כל העולם והשתיק העליונים והתחתונים. והיה העולם הוהו ובהו כאילו לא ה' בריה בעולם. וע"ז נאמר ואין קול ואין קשב. שאם ה' מי מדבר היו הם אומרים הבעל עננו. ועתה נכלאו נביאי הבעל מסכרם. ינשגב עליהם שברם:

אחרי כן קרא אליהו לכל העם ויגשו אליו. ויקח אליהו שתי עשרה אבנים כהמספר שבטי בני יעקב. ויבנה את האבנים מזבח בשם ה'. ויעשה תעלה כבית סאתים ורע סביב למזבח. ויערך את העצים וינתח את הפר וישם על העצים. ויאמר אליהו לתלמידיו מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על התעלה ועל העצים. ויאמר שני וישנו. ויאמר שלשו וישלשו. ויאמר עוד לתלמידיו. מי שיש לו מים יבוא ויצק על ידי. בא אלישע ויצק מים על ידו. ונעשו אצבעותיו של אליהו כמענות עד שנתמלא כל המקום

ההוא מים. וילכו המים סביב למזבח וגם התעלה נמלאה מים. ויהי בזמן תפלת המנחה ויגש אליהו להתפלל לפני ה' ויאמר, ה' אלהי אברהם יצחק וישראל. היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך. וברוך עשיתי את כל הדברים האלה. ענני ה' ענני. ענני בזכותי. ענני בזכות תלמידי. ענני שתהרד אש מן השמים. וענני שתסח דעתם שלא יאמרו תהו הם מעשה כשפים הם. וידע העם הוזה כי אתה ה' הוא האלהים. וידעו כי אתה הסכת עתה את לבם אחורנית שיחזרו אליך לעבדך. ככלות אליהו להתפלל נפלה אש מן השמים ותאכל את העלה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר. וגם את המים אשר בתעלה לחכה. וירא העם את האש ויפלו על פניהם ויאמרו, ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים. ויצו אליהו לתפוש את נביאי הבעל ויורידו אותם אל נחל קישון וישחטם שם. אח"כ אמר אליהו לאחאבי עלה אכל ושתה כי קיל המין הגשם. ויעל אליהו אל ראש הר הכרמל ויתפלל על הגשמים. השמים התקדרו בעבים וזרח. וירד גשם גדול. וירכב אחאב לביתו יורעאלה. אז בקש אליהו לחלוק כבוד למלכות ונתן לו הקב"ה כח ונבורה. וישנם את מתניו וירץ לפני אחאב עד בואו ליורעאל:

כאשר שמעה איזבל אשת אחאב שהרג אליהו את כל נביאי הבעל בחרב. חרה אפה מאד ותאמר להרג את אליהו. ויודע הדבר לאליהו ונתירא מפניה. (והר' גרלשטיין ר"ט.) א"ר חייא הלא אליהו כיון שהיה גור היה הקב"ה מקיים. וגם על השמים גור שלא ירדו גשמים. והאיך היה נתירא מאיזבל. א"ל ר' יוסי הרי כבר ביארנו שהצדיקים אינם רוצים להטריח את בוראם במעשה נסים במקום שהנוק שכיח לעין כל. כמו שמצינו בשמואל. רכתיב (שמואל א' ט"ז) איך אלך ושמע שאול והרגני. א"ל הקב"ה עגלת בקר תקח בידך (ע"כ). וכיון שלא רצה אליהו להטריח את בוראו במעשה נסים עמד בתפלה לפני הקב"ה. א"ל הקב"ה השוב אתה מאבותיך. עשו בקש להרג את יעקב, ויברח יעקב מלפניו ונמלט. פרעה בקש להרג את משה וברח מלפניו ונמלט. שאול בקש להרג את דוד וברח מלפניו ונמלט. ללמדך שלפעמים צריך אדם להמלט ע"י בריחה. מיד ברח אליהו משם ויבא למדבר באר שבע עיף וינע וישאל את נפשו למות. וישכב וישן תחת רתם אחד. אז נשלח אליו מלאך מן השמים והעירהו משנתו. וישם לפניו עגת רצפים וצפת מים. ויאמר לו קום אכול כי רב טמך הדרך. ויקם ויאכל וישתה. וילך בכח האכילה והיה ארבעים יום וארבעים לילה עד הר חרב וילן שם במערה. וישמע אליהו קול רעש גדול כי כבוד ה' עובר שם. וילט פניו באדרתו ויצא ויעמד פתח המערה. והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו, ויאמר אליהו קנא קנאתי לך. כי עזבו בריתך בני ישראל. את מזבחותיך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב. ואותך אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה. אז הושיב

התחיל הקב"ה לדבר עמו רברי תנחומין ואמר לו. כשירדתי על הר הזה ליתן תורה לישראל לא ירדו עמי אלא מלאכי השרת שרצו בטובתן של ישראל. ואתה אינך מלמד זכות עליהם. כשראה הקב"ה שעדיין עומד אליהו בדבריו הראשונים ואמר פעם שנית קנא קנאתי. א"ל הקב"ה לעולם אתה מקנא. קנאת בשמים על גלוי עריות. וכאן אתה מקנא. חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו חכמים שיהיו עושים בכל ברית מילה מושב כבוד לאליהו הנביא שהוא מלאך הברית. שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא. באותה שעה אמר הקב"ה לאליהו. לך שוב לדרך מדברה דמשק. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתך. ומה שיש ברעתך אין אני יכול לעשות :

(וזה נראה ש"ע) א"ר חייא בוא וראה כל איש שמקנא קנאת ה' אין מלאך המות יכול לשלוט עליו כמו על שאק אנשים. שכך נאמר בפנחס לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. וזהו שאמר הקב"ה לאליהו עד מתי אתה מקנא לי. סגרת השער בערך שלא יוכל מלאך המות לשלוט בך. ואת העולם הזה עם בְּנֵי אֵין אתה יכול לסבול ואמרת כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו'. חייך שבכל מקום שיקיימו בְּנֵי אֵין את בריתי הקדוש אתה תהי' מזומן שם. ובשביל זה אמרו החכמים שנצרך להבין כסא לאליהו על כל ברית מילה. משום שהוא נמצא שם. ועוד א"ל הקב"ה. כיון שאין אתה יכול לסבול עוד את העולם עם בְּנֵי. מכאן ולהבא יהי נביא אחר אצל בְּנֵי. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתך. ואתה תסתלק למקומך לרקיע השמים. (וזה נראה ש"ע) ר' אבא אמר בשעה שמכיא אדם את בנו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. קורא הקב"ה לפמליא שלו ואומר ראו מה בריה עושה בעולם. באותה השעה נזדמן לשם אליהו הנביא. שנאמר עליו ועיף יעופף על הארץ. ופורח את העולם בארבע פריחות. וע"כ למדנו שנצרך להבין כסא מיוחד לכבודו ולומר. זה הכסא של אליהו הנביא. זכור לטוב. ואם לאו אינו נמצא שם. ואח"כ עולה אליהו ומעיד לפני הקב"ה שזה האיש קיים את הברית הקדוש. והפה שאמר עדות כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו'. הוא שאומר עדות שישראל מקיימים זה הברית. וכך למדנו שעל זה נענש אליהו מלפני הקב"ה על שאומר דלטוריא על בניו (ש"כ). וכאשר ראה אליהו שלא נראה בעיני הקב"ה מה שדיבר דלטוריא על ישראל. לא זו משם עד שקיבל עליו בשכועה להורות לפני הקב"ה הזכיות של כל אחד ואחד מישראל לעולם. וכל אדם שעושה מצוה מקדים אליהו ואומר לפני הקב"ה. כך וכך עשה עכשיו פלוני. ואינו זו משם עד שיכתוב למעלה זכותו של זה האיש :

וילך משם אליהו הנביא וימצא את אלישע בן שפט חורש בשדה. וישלך אליהו את אדרתו אליו. לאות כי הוא נבחר להיות נביא אחריו וימלא את מקומו. ויעזב אלישע את חבקק וילך אחרי אליהו וישרתהו ונעשה תלמידו :

בימים ההם חמא אחאב חמא גדול בדבר כרם נבית היזרעאלי. אשר חשק אחאב לכרמו. שנמצא קרוב להיכל המלך. ולא אבה נבית לתת לו נחלת אבותיו. ותעש איזבל בעדמה שיעידו עדי שקר על נבות כי ברך אלהים ומלך. ונהרג נבות בדין מורד במלכות. אשר כל רכושו למלך. וירר אחאב אל כרם נבות לרשתו. אז נשלח אליו אליהו הנביא בדבר ה' לאמר. כה אמר ה' הרצחת וגם ירשת. ובכן במקום אשר לקקי הכלבים את דם נבית. ילקו הכלבים גם את דמך. ויפרת כל בית אחאב אשר לא ישאר לו עצור ועוזב בישראל. כשמוע אחאב את הדברים האלה קרע את בגדיו וישם שק על בשרו ויצם. ויאמר ה' אל אליהו. יען כי נכנע אחאב מלפני לא תבא הרעה בימיו רק בימי בנו :

אחרי מות אחאב מלך אחזיה בנו. ויפל בעד השבכה אשר בעליתו ויחלה. אז שלח אחזיה לדרש בבעל זבוב אלהי עקרון אם יחיה מחליו. וישלח ה' אליו את אליהו הנביא. וילך אליהו וימצא בדרך את מלאכי אחזיה. ויאמר אליהם שובו אל המלך ודברתם אליו. כה אמר ה' המבלי אין אלהים בישראל אתה שולח לדרש בבעל זבוב אלהי עקרון. לכן לא תרד מן המטה כי מות תמות. וישיבו המלאכים ויאמרו למלך בדברים האלה. וישאל אותם המלך. מה תואר האיש אשר דבר כן. ויאמרו אליו שהוא איש בעל שער ואזור עור אזור במתניו. ויאמר המלך הלא זה אליהו התשבי. ור' חנינא בן דוסא אומר אותו האיל שנברא בין השמשות. עורו הוא אזור עור במתניו של אליהו הנביא. וישלח המלך אליו שר חמשים עם חמשים אנשים להביאו ביד חזקה אל המלך. וילכו וימצאו אותו יושב על ראש ההר. וידבר השר אליו בקול נוגש. איש האלהים. המלך ירר ררה. ויענה אליהו אם איש אלהים אני הנני גוזר שתדר אש מן השמים ותאכל אותך עם אנשיך. ותדר אש מן השמים ותאכל אותם. וישלח המלך אל אליהו שר חמשים אחר עם חמשים אנשים. וגם הם נשרפו כראשונים. וישלח המלך פעם שלישית שר חמשים עם אנשיו. ויבא שר החמשים השלישי ויכרע ויתחנן אל אליהו לבלתי יעניש גם אותו כהראשונים. ויבקשהו בטיב שירד עמו אל המלך. וירר אליהו עמו ויבא לפני המלך. וידבר אליהו בעצמו לפניו את הדברים אשר שלח אליו על ידי מלאכי המלך. כאשר דבר אליהו כן היה. אחזיהו מת וימלך תתתיו יהורם אחיו :

עליית אליהו הנביא בסערה השמימה.

באשר הגיע יום הסתלקות אליהו ידע כי לא ימות במות אנשים. כי אם יתעלה חז' השמימה. ובכן לא רצה שתהיה זאת במעמד איש. ויבקש להתרחק מכל בני הנביאים תלמידיו ולהתבודד בדביקות עליון. וגם טאלישע תלמידו הממלא מקומו בקש להעלים עזייתו. ויאמר אליהו לאלישע שב נא פה בי ה' שלחני עד בית אל, אבל אלישע נשבע אשר לא יעזובו. כי אלישע וכן גם שאר בני הנביאים נודע להם ברוח הקודש כי הגיע יום הסתלקותו של אליהו. וירד אלישע אחרי אליהו לבית אל. ואח"כ הלכו ליריחו. וגם חמשים איש מבני הנביאים הלכו אהריהם מרחוק לראות נפלאות אליהו. כאשר באו אליהו ואלישע אל הירדן. לקח אליהו את אדרתו ויגס אותה ויבה בה את הירדן ויחצו המים הנה והנה. ויעברו שניהם בחרבה. והחמשים בני הנביאים נשארו מעבר זה של הירדן. אז אמר אליהו אל אלישע. שאל מה אתן לך במרם אלקה מעמך. ויאמר אליו אלישע. יהי נא אלי רוח הנבואה פי ענים מאשר ברוחך. ויאמר אליהו הקשית לשאול. אמנם אם תובה לראות אותי בהלקחי מאתך. יהי לך כן. ואם אין. לא יהיה. וביון שאמרו החכמים. אל יפסור אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה. התחילו לדבר דברי תורה הולכים הלך ודבר. בתוך כך הופיע לפניהם פתאם רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים. ובתחלה כאשר בא המלאך לעשות שליחותו להעלות את אליהו לא היה ביכולתו לשלוט עליו. כל זמן שהיו אליהו ואלישע עוסקים בדברי תורה. ולכן היה מיכרר לדהף אותם אחד לכאן ואחד לכאן ולהפריד בין שניהם להפסיקן מדברי תורה. ואז שלט עליו המלאך. (ו"ס רות) כאשר שלח הקב"ה להעלות את אליהו הנביא חי לרקיע. עמד מלאך המות לקטרג בזה. א"ל הקב"ה על מנת בן בראתי את השמים שיעלה אליהו שם. א"ל מלאך המות עבשיו יהיה פתחון פה לבריות. א"ל הקב"ה אין זה בשאר בריות ויכוד הוא להעביר אותך מן העולם ואינך יודע בחו. ופקד עליו הקב"ה שירד. מיד ירד. כיון שראה אותו אליהו חבריחו תחת כפות רגליו ובקש להעבירו מן העולם. אבל לא ניתן לו רשות. אז כפף אותו תחתיו ועלה לשמים. זהו שכתוב ויעל אליהו בסערה השמים. סערה זה מלאך המות שמסעיר גופו של אדם. (והר ברשית ר"ט.) וכאשר עדה אליהו בסערה השמים נתפשט הגוף שלו מן הרוח ונסתלק ונשאר מלאך קדוש בשאר קדושים העליונים. ועושה שליחות הקב"ה בזה העולם. ומעופף את כל העולם בד' פריחות. והרי ביארנו שהנמים שהקב"ה עושה בעולם הזה נעשים על ידו. (והר ויקרא פ"ה:) ושני גופים נתהוו לו. אחד שבו מתראה למטה לבני אדם. ואחר שבו מתראה למעלה בין מלאכים עליונים הקדושים. (והר ברשית קל"ז.) א"ר שמעון

שמעון האידך היה יכול אליהו לעלות לשמים, והרי כל הרקיעים אינם יכולים לסבול אפי' גרעין אחד גשמי של עולם הזה. אלא שמצאתי זה הסיד בספרו של אדם הראשון שאמר. כי בין אותן התולדות של עולם הזה יהיה רוח אחד אשר ירד לארץ ויתלבש בגוף. ואליהו שמו, ובאותו הגוף יעלה ויסתלק. ויהיה נשלף הרוח מן הגוף וישאר הגוף בסערה. וגוף אחר של אור יורמן לו שם להתלבש בו שיוכל להיות בין המלאכים. וכאשר ירד לעולם הזה לצורך איזה שליחות יתלבש בגוף ההוא שנשאר בסערה. ובגוף ההוא יתגלה למטה. ובגוף אחר רוחני יתראה למעלה. וזה הסוד של הפסוק, מי עלה שמים וירד (משלי ל) שלא נמצא איש שיעלה לשמים רוח שלו וירד אח"כ למטה, מלבד אליהו שהוא עולה למעלה ויורד למטה:

כאשר ראה אלישע עליית אליהו היה מצעק. אכי אכי ישראל ופרשיו. וכאשר לא ראהו עוד החזיק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים, ויהיו קרועין לעולם. כי הקריעה על רבו שצמדו חכמה היא מן הקרעים שאין מתאחזין. וכיון שלא ראהו עוד. נדמה אצלו כאילו מת אליהו ונתחייב בקריעה. וירא אלישע את אדרת אליהו מונחת לפניו. כי נפלה מעליו בהעלותו השמימה. וירם אותה וישב ויעמד על שפת הירדן ויכה בה את המים ויאמר, איה ה' אלהי אליהו אשר יעזור לי כי אף אנכי אעשה מופת כזה. אז יחצו המים הנה והנה ויעביר אלישע את הירדן בחרבה. ויראו כל זאת בני הנביאים אשר ביריחו מנגד ויאמרו. הנה נחה רוח אליהו על אלישע. ויבאו אליו וישתחוו לו ארצה. אמנם בני הנביאים לא הבינו מדרגת עליותו של אליהו כי גם גופו עלה חי השמימה. ויחשבו פן נישא השמימה רק רוח ה' אשר חנה בקרבו. וגויתו נשלך למטה באחד ההרים או באחת הגיאיות. ועליהם למפל בו לקברו ולהספידו כראוי לו. וילכו חמשים איש בני נביאים ויבקשו את גוית אליהו שלשה ימים ולא מצאו. אז הבינו כי נתעלה אליהו חי השמימה. מאז והלאה לא התראה עוד אליהו הנביא גלוי לעין כל בפרסום. עד עת קץ. כי אם ליחיד סגולה נתגלה בהסתר:

בימי יהורם מלך יהודה. אשר התחזק באגרף רשע על ממלכתו ויהרג את כל אחיו בחרב. וילך בדרך רע מאד. כי בת אחאב היתה לו לאשה. בא אליו מכתב מאת אליהו הנביא בדבר ה', כי ינגף במגפה גדולה הוא עם כל ביתו ויבואו עליהם חללים רבים ודעים וימות במחלת מעיים במיתה משונה. וכן היה כדבר אליהו. ועל פי החשבון המובא בסדר עולם כבר עברו שבע שנים מעת עליית אליהו השמימה כאשר בא המכתב ממנו ליד יהורם. ואיך שנכתב זה המכתב ואיך בא זה המכתב אל יהורם נבוכו המפרשים בענין הזה. והיא חידה סתומה. ולא יתורע לנו על ברור עד אשר יבוא לנו בעל המכתב ויאיר את עינינו במהרה: בימינו אמר:

שער ג.

נפלאות אליהו הנביא בזמן חכמי התלמוד והתגלותו בדורות האחרונים ליחיד סגולה.

(מדרס ג.) רבי עקיבא נתקדשה לו בתו של כלבא שביע. שמע כלבא שביע הדירה הנאה מכל נכסיו. הלכה ונישאת לו בחורף והיו ישינים בבית התבן. כי לא היה להם בית דירה. והיתה אשתו מלקמת לו התבן הנסרך בין שערותיו. אמר לה ר' עקיבא אם היה לי כסף הייתי מקישט אותך בהתכשית ירושלים של זהב. בתוך כך בא אליהו הנביא ונרמה להם כאיש עני. והיה קורא אליהם אצל הדלת ואמר להם. בבקשה מכס שחתני לי מעט תבן. כי אשתי ילדה ואין לי על מה להשכיבה. אמר לה ר' עקיבא לאשתו. ראי איש שאפילו מעט תבן אין לו. אמרה לו אשתו כך לישיבה ללמוד תורה. הלך ממנה אל ישיבת ר' אליעזר ור' יהושע ולמד שם תורה י"ב שנים. אח"כ הלך אל ביתו. שמע מאחורי כותל ביתו שרשע אחד מבזה לאשתו ואומר לה. טוב ויפה עשה לך אביך שהדריך הנאה ממני. אחד שהרי אין בעל זה בדומה לך. שאת בת כלבא שביע העשיר. והוא רועה צאן. ועוד שהרי מאס בך והניח אותך אלמנה חיה זה י"ב שנים. השיבה לו. אם היה בעלי ציית אותי הייתי אומרת לו שישב שם עוד י"ב שנים אחרות. כשמוע ר' עקיבא את דבריה אמר. כיון שנתנה לי רשות אחזור לבית המדרש. הלך ולמד שם תורה עוד י"ב שנים אחרות. אחד כך בא לעירו עם כ"ד אלף זוגות תלמידים. יצאו כל בני העיר לקראתו. ואף אשתו יצאה לקראתו. אמר לה רשע ההוא ואת למה הולכת. אמרה לו הפסוק (משלי י"ב) יודע צדיק נפש בהמתו. כאשר נדחקה לראות את פני רבי עקיבא היו התלמידים רוחפים אותה לחוץ. שמע רבי עקיבא. אמר להם הניחו לה. תורתו ותורתכם שלה היא :

(מדרש) רבי יהושע בן לוי ישב בהענית ימים רבים. והתפלל להקב"ה שיזכה לראות את אליהו הנביא. והנה אליהו נתגלה אליו ויאמר לו. היש לך איזו בקשה אצלי אמלא אותה לך. ויאמר לו רבי יהושע בן לוי. נכסף אני ללכת עמך ולראות מעשיך בעולם. למען אלמד ממך חכמה נדולה. ויאמר לו אליהו לא תוכל לשאת ולסבול כל מה שתראה ממעשי. ואתה רק תמיד תמריחני להודיעך נפלאות מעשי ופעלי. ויאמר לו ריב"ל. אדוני לא אשאל ולא אנסה ולא אמריח עליך בשאלה. כי רצוני רק לראות מעשיך ודברך היאך הם ולא יותר. ויתרצה אליהו ללכת עמו בתנאי שאם יבקש ריב"ל ממנו להודיעהו סכת מעשיו מן האיתות והנפלאות אשר

יראה

יראה. וכן אם ישאל אותו איזו שאלה, או לא ידך עמו עוד. אחר כך הלכו שניהם יחדיו, ויבואו אל בית איש מסכן ואביון גדול. שלא היה לו כלום כי אם פרה אחת שהיתה עומדת בחצרו, וזה איש העני ואשתו היו יושבים פתח שער החצר. כאשר ראו אותם באים אל ביתם יצאו לקראתם וישאלו להם לשלום, וישמחו עמם וישיבו במיטב ביתם ויביאו לפניהם מה שנודמן להם לאכול ולשתות. ויאכלו וישתו וילינו שם, ויהי בבקר ויקומו אליהו הנביא ור' יהושע בן לוי ללכת לדרךם, ויתפלל אליהו על הפרה שתמות. ותמת מיד וילכו שניהם משם. כאשר ראה זאת ריב"ל תמה מאד על הדבר ונתעלף. ויאמר אל לבו האם לא היה שכר לעני הזה בעבור הכבוד אשר כבדנו אלא להרג את פרתו אשר ממנה כל מחייתו ואין לו זולתה. ויאמר אל אליהו, אדוני! למה המתה את הפרה של האיש העני הזה והוא איש טוב ועשה לנו כבוד וקיים מצות הכנסת אורחים בכל כחו. ענה אליהו ואמר לו זכור התנאי שהיה ביני ובינך להסכת ולשתוק. אלא אם רצונך להפרד ממני אני אומר לך סוד הדבר. והחריש ריב"ל ולא שאל עוד. וילכו הלאה שניהם כל היום. ויהי בערב ויבואו אל בית עשיר אחד, ולא פנה אליהם ולא השגיח עליהם לכבדם, וישבו בביתו בלא אכילה ובלא שתיה. ויהי לאיש העשיר בביתו קיר שנפלה והיה עליו לבנותה. ויהי בבקר ויתפלל אליהו שתבנה הקיר, והקיר נבנית מיד. וילכו שניהם משם. ונוסף עוד יותר יגון ותימה בלב ריב"ל על דבר מעשה אליהו. אבל היה מתירא לשאל מעם הדבר והלכו לדרכם כל היום, בערב הגיעו לעיר גדולה והלכו לבית הכנסת גדולה עשירה ויפה. והבעלי בתים ישבו שם על כסאות יקרות איש איש כפי כבודו. ואמר אחד מהם מי יאכיל את העניים האלה סעודת לילה ויכניסם אל ביתו. ויען השני אליו רב להם מלחם מים ומלח שיביאו להם לכאן. וכן היה שלא כבודם כהוגן וכשורה וילינו וישבי שם עד אור הבקר. ויהי בבקר ויקומו וילכו שניהם. ויאמר להם אליהו, ישימכם אלהים כלכם לדאשים, וילכו שניהם משם לדרךם. ולב ריב"ל נתמלא מזה יגון על יגון והחריש ולא שאל כלום. ויבואו עד עיר אחת והשמש פנה לערוב. ויראו אותם בעלי העיר ויצאו לקראתם בלב טוב ושמח ויקבלום בסבר פנים יפות, וישמחו עמם וישיבו במיטב ביתם ויאכלו וישתו וילינו שם בכבוד גדול. ויהי בבקר ויתפלל אליהו על אנשי העיר ויאמר. לא יתן בכם הקב"ה אלא ראש אחד. כשמוע ר' יהושע את דברי אליהו לא יכול עוד להתאפק ולהחריש על כל מעשים הנפלאים האלה שעשה אליהו. ויאמר אליו, אנא אדוני הודיעני נא פלאי מעשיך וסודותם. ויאמר לו אליהו, אם יש בלבך להפרד ממני אפרש לך הכל ואודיעך סוד כל הדברים זרים אשר ראית. תדע כי זה האיש העני שהרגתי את פרתו. באותו היום ה' נגזר על אשתו שתמות. ואני התפללתי להקב"ה שתהיה פרתו כפרתו ופריון נפש אשתו. כי ראיתי שהיא אישה צדקת ועל ידיה תהיה

תהיה טובה הרבה ותועלת גדולה בביתו. והאיש העשיר שבנתי לו הקיר תדע שאם הייתי מניחו שהוא יבנה אותה. היה מגלה את היסוד של הקיר. והיה מוצא בו מממין גדול מכסף וזהב הרבה. ועל כן התפללתי על הקיר שתבנה מעצמה לא על ידו. והסוף יהיה שתפול הקיר בקרוב ולא תבנה עוד. והעיר הזאת שהתפללתי על אנשיה שיהיו כלם שרים וראשים. תדע שזה עונש גדול להם ורעה גדולה. כי ע"י זה תהי' תמיד ביניהם מחלוקת גדולה. וכל אחד יתאמץ לסתור עצת ומחשבות חבירו. ובכל מקום שנמצא בו הרבה ראשים סופו שנשחת ונחרב. והעיר השנית שהתפללתי עליהם שיהיה להם רק ראש אחד היא טובה גדולה להם דיושבם. לפי שרוח מחלוקת לא יבוא ביניהם וכלם ישמעו לעצה אחת בלב שלם. ולא תחליף עצתם ולא תיפר מחשבתם. על כן יאמרו המושלים ברוב חובלים תמבענה הספינות. וגם אמרו. בראש אחד תתישב קריה ותתקיים. ויאמר עוד אליהו אליו. הנני הולך מעמך לכן אודיעך את אשר תועיר לך. אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל יסיתך יצרך ואל תתמה עליו לפי שהוא לדעתו. ואם ראית צדיק מיצר ומצטער כל ימי חלדו. יצנע ועמל ברעב ובצמא בעירום ובחוסר ושאר יסורין. אל יחרה אפך ואל יתעך יצרך להביא בלבך שום ספק בהנהגת יוצרך. רק תדע ותאמין כי צדיק הוא הקב"ה ודינו צדק ומשפטו אמת. ועיניו על דרכי כל איש, ומי יאמר לו מה תעשה. אחר כך שאלו זה לזה בשלום ובברכה. וכל אחד הלך לדרכו :

(כתובות ע"ז) כאשר הגיעה עת הסתלקותו של ר' יהושע בן לוי עלה בידו להתעות את מלאך המות ולבוא חי לגן עדן. והיה אליהו הנביא מנהיגו על מקומו המוכן לו. והיה מכריז לפניו פנו מקום לבר ליואי. פנו מקום לבר ליואי :

(מד"ר נח ל"ה) פעם אחת היו יושבים אליהו הנביא זכור לטוב עם ר' יהושע בן לוי בנן ערן והיו לומדים תורה ביחד. הגיעו לשמיעה אחת שנאמרה משמו של ר' שמעון בר יוחאי והיו נתקשים בה. אמרו נכנסו בנן ערן להיכלו של ר' שמעון בר יוחאי ונשאל לבעל השמועה. נכנס אליו אליהו. א"ל ר"ש בר יוחאי מי עמך. א"ל גדול הדור ר' יהושע בן לוי. א"ל נראתה הקשת בימיו. א"ל הן. אמר ר"ש אם נראתה הקשת בימיו אין הוא כראי לראות את פני :

(ע"ז י"ז) ר' אלעזר בן פרמא נתפס לשלטון רומי על ה' דברים שהעלילו עליו. שאלו אותו מדוע למדת תורה ומדוע גנבת. אמר להם אם חרב אין ספר. ואם ספר אין חרב. כלומר אם גנב אין תלמיד חכם. ואם תלמיד חכם אין גנב. ואם אחת שקר גם השניה אך עלילה היא. ועוד

ועוד שאלוהו מפני מה קיראים לך רבי. אמר להם רבן של גרדיים אני. הביאו לפניו שתי פקעיות של חיטי אורגים. וישאלוהו איזו של שתי ואיזו של ערב. נעשה לו נס שבא צפור זכר וישב לו על חיטי הערב וצפור נקבה באה וישבה לה על השתי, וכיון שהשתי מקבל בתוכו חוטי הערב הבין לאמר להם זאת של שתי וזאת של ערב. אמרו לו מפני מה לא באת אל בית אבירן ופי' בית שחוגגין ושמחים בו לשם ע"ז שגזרו על היהודים להתאסף גם הם שם כיום חגס כדי להתערב עמהם, אמר להם זקן אני ומתיירא הייתי שלא תרמסוני ברגליכם, אמרו לו ועד עתה כמה זקנים נרמסו, נעשה גם ונרמס שם זקן אחד באותו היום, ועוד שאלוהו, מפני מה שחררת עבדך לחירות נגד גזרת המלכות. אמר להם לא היו הרברים מעולם, קם אחד מהם ובקש ללכת להעיד עליו, בא אליהו הנביא ונדמה לו כאחד מן השרים הנמצאים שם. ואמר לו הנח מלהעיד. שהרי אתה רואה שנעשה לו נסים עד עתה, ומסתמא גם בעלילה הזאת יקרה לו נס וינצל, ואתה לא תפעול כלום בעדותך. רק שתגלה ותראה רשעהך. לא השגיח אותו האיש על דברי אליהו ויבקש ללכת להעיד. היתה בידו אגרת שחתמו עליה חשובי המלכות לשלחה אל קיסר רומי. ומסרו אגרת הזאת ביד זה האיש להובילה אל הקיסר. חטף אליהו ממנו האגרת הזאת וזרקא ארבע מאות פרסאות. וירץ זה האיש לחפש את האגרת ולא חזר עוד לביתו. ועי' ניצל ר' אלעזר:

(ע"ז יח.) ר' מאיר מסר את נפשו להציל את אחות אשתו. בתו של ר' חנינא בן תרדיון שנתפסה לישב בקובה של זונות. לקח עמו ב' קבין דגרי זהב והלך לפדותה. אמר אם עדיין לא עשתה איסור יעשה הקב"ה גם שיוכל להצילה. ואם עשתה איסור לא יוכל להצילה. הלך ר' מאיר והלביש עצמו באהר מן הפרשים, נכנס אצלה ואמר לה השמיעי לי. אמרה לו דרך נשים לי. אמר לה אמתין עליך. אמרה לו יש כאן הרבה יפות ממני. אמר ר"מ שמע מינה שלא עשתה איסור ובוראי אמרה כך לכל הבא אצלה. הלך ר"מ אצל השומר ואמר לו. קח שני קבין דגרי זהב ותמסור אותה בידו, וכאשר יתודע להשר מזה תפייסהו בממון ותתן לו קב אחד וקב השני יהיה לך. א"ל השומר ומה אעשה אם יעלילו עלי אח"כ לפני שר אחר, א"ל אם ירצו להענישך תאמר, אלהא דמאיר ענני. ותנצל, ואם תרצה תוכל לנסות תיכף, היו שם כלבים רעים אוכלי אנשים. שיסה השומר על עצמו את הכלבים, וכאשר רצו אליו למרפו, אמר אלהא דמאיר ענני. וינסו הכלבים ממנו. אז מסר השומר אותה בידו שר ר' מאיר וילכו משם. לבסוף נודע הדבר למלכות. העלו את השומר להמיתו בתליה. אמר אלהא דמאיר ענני. ולא היו שולמים בו. שאלוהו מה זאת. סיפר להם הכל. ציירו את דמותו של ר' מאיר על פתח שער העיר רומי והבריוו. כל אשר יראה איש כזה יתפוס אותו למלכות. פעם אחת

אחת הכירו איש אחד וירדף אחריו לתפסו, וירץ ר' מאיר מפניו ונכנס לבית הזונות. ויש אומרים כי רץ למקום בית תבשיל של עכו"ם. וסבב בהתבשיל אצבע אחת ומציץ אצבעו השניה. שיהיה נדמה להם שהוא מועם את התבשיל. ויש אומרים שבא לשם אליהו הנביא בדמות זונה שרצתה לקראת ר' מאיר וחיבתו כאילו היה רגיל אצלה. אקרו חס ושלום אם זה הוא ר' מאיר בודאי לא היה עושה כך. ועי' ניצל ר' מאיר :

(תענית כה.) רבי נחום איש גם זו שרחו אותו ישראל פעם אחת אל קיסר רומי עם מתנה לבטל מהם גזירות רעות. כי הוא היה מלומד בנסים. שלחו בידו ארגז מלא אבנים טובות ומרגליות. הלך ולן במקום אחד. בלילה גנבו השכנים מחדרו את הארגז ויקחו ממנו את אשר בתוכו ומלאו אותו עפר. ויחזירו את הארגז על מקומו ולא ניכר מאומה. כאשר נתן ר' נחום את המתנה אל הקיסר פתחו את הארגז ויראו שהוא מלא עפר. כעס המלך ואמר היהודים משחקים בי. ר' נחום נבהל מאד מזה. אבל אמר מיד. גם זו לטובה. כי כך היה דרכו לומר על כל דבר רע. בתוך כך בא אליהו הנביא בדמות אחד מן השרים ואמר להם. אפשר שזה העפר הוא מן העפר של אברהם אביהם. שכאשר זרק אותו נעשו ממנו חרבות. ומן הקש שזרק נעשו חצים, שכתוב (ישעי' מ"א) יתן כעפר חרבו. בקש נדף קשתי. היתה שם מדינה שלא יכלו לכבושה. בנדקו עם זה העפר ללחום וכבשו את המדינה. הבנינו את הארגז לאוצר המלך ומלאוהו אבנים טובות ומרגליות. ושלחו את הארגז בחזרה על ידי ר' נחום בכבוד גדול. בחזרתו היה לן בדרך באותו מקום שלן שם בראשונה. והיה מספר להם בשמחה את כל הכבוד הגדול שעשו לו בבית המלך. אמרו לו מה הבאת עמך אל הקיסר שעשו כך שם כבוד גדול כזה. אמר להם לא הבאתי כלום מלבד זה הארגז שהיה אז בידי. וכמו שלקחתי אותו מבית הזה כן מסרתי אותו שם ליד הקיסר. כאשר שמעו כי כן. סתרו את בית דירתם וחפרו בארץ לקחת עפר הרבה והובילו אותו לבית הקיסר. ואמרו שהוא זה העפר שהובא אל בית הקיסר בראשונה. בדקו את העפר ולא נמצא כעפר הראשון ונגזר הדין על אותן הנגבים, ור' נחום איש גם זו ניצל ובא לביתו בשלום בלב טוב ושמח :

(פדר"א פ"ו) כאשר ישבו המלך אחשורוש עם המן על משתה אסתר. והיא הודיעה אז למלך כי המן הרע הזה יבקש להשמיד את עמה. והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הבית והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה. ויאמר המלך הנם לכבוש את המלכה עמי בבית. מיד צוה המלך לתלות את המן. באותה שעה מה עשה אליהו הנביא. נדמה בחרבונו אחד בסריסי המלך. ויאמר אל המלך. יש עץ בביתו של המן מבית קדשי הקדשים גבוה חמשים אמה, שנאמר ויעש אולם העמודים חמשים

חמשים אמה ארכו. והכין עין הזה לתלות עליו את מררכי אשר דבר טוב על המלך. סיד צוה המלך לתלות עליו את המן. שנאמר ויאמר המלך תלוהו עליו. וכיון שאליהו הנביא נראה בדמות חרבונה. לכן גם חרבונה זכור לטוב:

(זכר נ"א קמ"ד) כאשר התאספו באדרא רבה קדישא ר' שמעון בר יוחאי ור' אלעזר בנו ור' אבא ור' יהודה ור' יוסי בן יעקב ור' יצחק ור' חזקיה בר רב ור' חייא ור' יוסי ור' יוסא בשרה בין האילנות. אז דרש ר' שמעון בר יוחאי לפניהם הסודות של בריאת עולמות העליונים וגילה להם יסודי חכמת הקבלה. גם מצאנו עליון ואש לוחט היו סובבים אותם. ומחמת גודל תענוג של הנשמה מן המתיקות של התגלות הסודות האלה סתו ג' צדיקים מרם ע"י יציאתם נשמתם בנשיקה. ואלה הם ר' יוסי בן יעקב. ר' חזקיה ור' יוסא. ונתעלו למעלה ע"י המדאכים בתוך הפרוכת הקדושה והעליונה להתענג שם בניעם זו גן עדן העליון. אח"כ א"ר שמעון בר יוחאי אתפלא מאד על זה החגור באויר עיר והוא בעל שער. סדוע לא נמצא אצלנו באדרא שלנו כאשר נתגלו הסודות הקדושים. בתוך כך בא אליהו הנביא. והיו פניו מאירים בשלשה מיני מאורות. א"ל ר' שמעון למה לא נמצאת אדון בינינו כאשר גלית הסודות של ציורי עולמות העליונים והיכלותיו של הקב"ה. א"ל אליהו חיך רבי כי ו' ימים מקודם אסיפתכם באדרא קדישא נתבררו לפני הקב"ה מן החברייא קדישא שלך כל אלה הראוים לזכות להמצא אצלך באדרא קדישא. בעת אשר תדרוש ותגלה הסודות הקדושים. וגם אנכי נמנתי להמצא ביניכם. אבל לא יכולתי. בי באותו היום שדחני הקב"ה לעשית נסים לרב המנונא סבא וחביריו שנשבו ונתפסו בארמון סגור ומסגור. ועשיתי להם נס שהפלתי כותל אחד מן הארמון על מ"ה שרים שומרי הארמון ונהרגו כלם. והיציאתי לחפשי את רב המנונא וחביריו והולכתי אותם לבקעת אונו וניצלו. והכינותי לפניכם לחם ומים. כי לא אכלו ג' ימים. וכל היום ההוא לא נפרדתי מהם. וכאשר חזרתי לרקיע מצאתי ג' מן החברייא קדישא שלך בתוך הפרוכת העליונה הקדושה. ושאלתי מה עושים פה. ואמרו לי שהם חלקו של הקב"ה מן האדרא רבה קדישא של ר' שמעון בר יוחאי וחביריו. אשרי חלקך וחלק החברים היושבים לפניך. שכרכתם הרבה מאד בגן עדן העליון. ובשבילך נתעטר ר' פנחס בן יאיר חותנך בגן עדן העליון עם חמשים עשרות. ואתה נקראת קדוש ה' מביבד. מביבד בעוה"ז ובעולם הבא:

(נ"מ פ"ה) אליהו הנביא היה רגיל להיות בהשיבה של רבי. פעם אחת בראש חודש פנה היום ולא בא בשעתו. אמר לו רבי מפני מה איהר עצמו היום האדון. א"ל אליהו. מפני עבודתי אצל האבות לשמשם. שהייתי צריך להקים את אברהם אבינו ולדרוץ את ידיו ולהמתין על תפלתו

תפלתו. ואחר כך השכבתי אותו על מקומו. וכן ליצחק וכן ליעקב. ומפני מה אין מקימין אותן ביחד. מפני שחיישים פן יתגברו ברחמים ויביאו את המשיח קודם הקץ. וישאל אותו רבי היש ריוגמת האבות בעולם הזה. א"ל יש ר' חייא ובניו. גזר רבי תענית והקים את ר' חייא ובניו שיהפילו ביחד לפני התיבה. וכאשר אמרו משיב הרוח. נשב רוח. אמרו מוריד הגשם. וירד גשם. כאשר הגיעו לומר מחיה המתים. נעשה רעש בעולם. שאלו ברקיע מי הוא שגילה בארץ את הסוד מן כחו של ר' חייא ובניו. אמרו שהוא אליהו: הביאו את אליהו והלקוהו ששים מלקות בשבט אש. מיד בא אליהו למקום שעמדו להתפלל ר' חייא ובניו ונרמה להם כמו רוב של אש. נכנס ביניהם והמרידם מתפלתם:

(תענית כד:) רב יהודה ראה שני אנשים שהיו משחקים וזורקים לחמים זה לזה בביון. אמר שמע מינה שיש שובע יתירה בעולם. נתן עיניו לרעה בעולם ונעשה רעב. אמרו רבנן לרב כהנא בנו של ר' נחנינא. שהיה משמש לרב יהודה ושביח אצלו. שיראה לגלגל הרבר שיצא רב יהודה בפתח הסמוך לשוק. ויעש כן. כאשר יצא רב יהודה באותו הפתח ראה חבורת אנשים דוחקים ודוחפים זה את זה במקום אחד. וישאל רב יהודה מה הרעש. אמרו לו שמובא סל תמרים למכור וכלם דוחקים עצמם לקנות, אמר שמע מינה שיש דעב בעולם. אמר לו למשמשו הפשט מעלי את המנעלים [להראות לערו לקמים]. הפשיט לו מנעל אחד וירד הגשם מיד. כאשר רצה להפשיט ממנו מנעל השני בא אליהו הנביא ואמר לו. שמעתי שאמר הקב"ה שאם תפשיט גם את המנעל השני יחריב כל העולם וכי ירד גשם גדול וסוף הרבה יותר מן הדרך:

(ירושלמי מסכ' כלאים) ר' חייא רבה היה רגיל להיות יוצא ונכנס אצל רבי. פעם אחת דיבר ר' חייא רבה שלא כהוגן לפני רבי. א"ל רבי לך לחץ ודאח מי קורא כך. יצא ר' חייא רבה לחוץ ולא ראה שום אדם שיקרא אותו. אז הבין שרבי אמר לו כן לפי שהיה בכעס עליו. וכוננתו היתה שילך מפניו. קבל ר' חייא רבה על עצמו נזיפה ל' יום. וגם אח"כ נתירא והיה נשמר מלהיות עוד רגיל אצל רבי כמקדם. לבסוף נכנס אליהו הנביא אצל רבי ברמותו של ר' חייא רבה. שאל בשלומו ואמר לו מה אדוני עושה. א"ל רבי שן אחד כואב לי. א"ל הראה לי איזה השן כואב. הראה לו את השן. נתן אליהו הנביא אצבעו עליו ונרפא השן. למחר כשנכנס ר' חייא רבה אצל רבי שאל אותו בשלומו על אדות כאב השן. א"ל רבי מן זה העת שנתת אתמול את אצבעך עליו נרפא השן מיד. באותה שעה אמר רבי. אוי לכם עוברות שבארץ ישראל. אוי לכם הילדים שבארץ ישראל. עד עתה היה צערי וכאבי מנין עליכם. ועתה שנרפא השן מי יגין עליכם. א"ל ר' חייא אני לא הייתי אתמול אצל רבי ולא

ולא נתתי אצבעי על השן. אז הבין רבי יצואת היה מעשה אליהו הנביא. שבא אלי ברמותו של ר' חייא לכבודו של ר' חייא. ומאז והלאה התחיל רבי לקרב ביותר את ר' חייא. וכאשר היה ר' חייא רבה נכנס לבית המדרש עם תלמידיו של רבי. היה רבי אומר. יכנס ר' חייא רבה קודם כל התלמידים:

(נ"מ פה) רב הביא בר בירקמי ראה לאחר מן התלמידים שהיה רגיל אליהו הנביא אצלו. ובבקר היו עיני התלמיד הזה יפות. ולערב היו עיניו אדומות כאילו נשרפו באש. ושאל אותו רב חביבא מה זאת. א"ל שבקשתי מאת אלהי שיראה לי איך עולות נשמות רבנן מן הגן עדן אל הישיבה שלמעלה אשר ברקיע. אמר לי אלהי בכולם תוכל להסתכל. מלבד בכסאו של ר' חייא כאשר עולה למעלה לא תוכל להסתכל בו. שאלתיו אותו מה הסימן שלהם. אמר לי בכרם הולכים עמהם מלאכים כאשר עולים ויורדים. מלבד כסאו של ר' חייא שמעצמו עולה ויורד בלי כל סיוע של מלאכים, וסיפר עוד התלמיד שהוא לא יכול להתאפק מלהסתכל בכסא כבודו של ר' חייא. ובאו שני ניצוצי אור והבו אותם בשתי עיניו ושרפו את עיניו ואינו יכול לראות. למחר הלך זה התלמיד ונשתטח על קברו של ר' חייא בתפלה. ואמר שתעמוד לו זכות התורה שלומד את הברייתות אשר סידרן רבי חייא. ועל ידי זה נרפא:

(תענית נ"ב) ר' ברוקא חיווא היה רגיל להיות על יום השוק של העיר בי לפט. ואליהו הנביא היה רגיל אצלו. ושאל ר' ברוקא את אלהי אם יש על השוק הזה איש אחד שיהיה בן עולם הבא. א"ל לא. בתוך כך עבר לפניו אדם אחד שהיה מלוכש במנעלים שחורים כמנהג אוה"ע וגם שלא היה מלוכש בציצית. א"ל אליהו זה האיש בן עולם הבא הוא. וירין ר' ברוקא אחריו וישאלהו. מה מעשיך. א"ל לך עתה מסגית ותביא למחר. למחר מצאו ושאלו, מה מעשיך. א"ל שומר בית האסירים של המלך אני. ואני משגיח שיהיו נאסרים האנשים בלכד והנשים בלבר. זאת מיטתי אני מעמיד בין אלו לאלו. כדי שלא יבואו לידי עבירה. וכאשר אני רואה בת ישראל שהעוברי עבירה נותנים עיניהם עליה. אני מוסר את נפשי להצילה מהם. פעם אחת נתפסה נערה מאורסה אצלנו שנתנו בה עוכרי עבירה עיניהם. לקחתי שמרים מיין אדום ושפכתי אותם תחתיה. ואמרתי להם הרי אתם רואים שדרך נשים עתה זה. א"ל רב ברוקא מה הטעם שאינך מלוכש בציצית ואתה נושא מנעלים שחורים כמנהג אוה"ע. א"ל משום שאני יוצא ונכנס בין השרים וראי יכירי בי שאני יהודי. וכאשר נזורים גזירות על ישראל אני מודיע להם לרבנן. שובקשו רחמים ויבטלו את גזירותם. ומפני מה כאשר שאלתי אותך אתמול מה מעשיך. אמרת לי. לך עתה מסגית ובוא למחר. א"ל כי בשעה ההיא נודעתי שגזרו גזירה רעה

רעה על ישראל. ואמרתי ירוץ בראשונה להודיע להם לרבנן שיבקשו רחמים על הדבר. אחר שחזר ר' ברוקא אל אליהו עברו לפניהם שני אחים. א"ל אליהו לר' ברוקא גם אלה בני עולם הבא הם. וילך אחריהם ר' ברוקא וישאל להם מה מעשיכם, אמרו לו אנשים ברחנים אנחנו, ועבודתנו לשמח לכל אנשים עצבים ומרי לבב. וגם כאשר אנחנו רואים שני אנשים שיש מחלוקת ביניהם. אנחנו עמלים לעשות שלום ביניהם :

(ברכות נח.) רב שילא הלך לאותו האיש שבעל מצרות. הלך והלשין על ר' שילא לפני שלמון המלך ואמר. הנה נמצא בין היהודים איש אחד הדן דין ועושה משפט בלתי רשות המלך. נשלחו אליו שוטים להביאו אל בית המשפט. כאשר בא שאלו אותו מפני מה הלקית לאיש הזה. אמר להם משום שבעל אתונו. אמרו לו היש לך עדים על זה. אמר להם יש. בא אליהו הנביא ונדרמה להם באיש הבא להעיד והעיד על הדבר. אמרו לו אם כן חייב מיתה הוא. אמר להם אנחנו מעת שגלינו מארצנו אין לנו רשות להמית. ואתם תוכלו לעשות עמו כרצונכם. כאשר היו מעיינים בדיון פתח רב שילא ואמר לך ה' הגדולה והגבורה וגו'. אמרו לו מה אתה אומר. אמר להם אני מברך להקב"ה שנתן מלכות וממשלה בארץ כדמיון מלכות שמים. ונתן לכם ממשלה ואתם אוהבים את הדין. אמרו הרי חביב עליו כבוד המלכות כל כך. נתנו לו חרב כמנהג השופטים שלהם ואמרו לו שיש לו רשות לדין דיני נפשות. כאשר יצא רב שילא אמר לו אותו האיש. וכי עושין בשמים נסים לשקר כזה. אמר לו. רשע וכי לא חמורים נקראים. הרי כתיב (חזקאל כ"ג) אשר בשר חמורים כשרם. ראה רב שילא והבין שזה האיש הולך להלשין עזיו שקרא אותם חמורים. אמר הרי זה דוף הוא. והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להרגו. רץ אחריי הכהו בחרב והרגו :

(שנת קט.) מי שבלע נחש קמן נ"ל ארס הנחש רפואתו שיאכל כשות במלח וירוף ג' מילין. ועי' יתחמם היטב ויצא ממנו הנחש. רב שימא בר אשי קרה אצלו מקרה רע הזה שבלע נחש. בא אליהו הנביא ונדרמה לו כפרש המלך שבא לתפוס אותו לבית הסוהר. האכילו כשות במלח והכריחו שירוף לפניו ג' מילין. ויצא ממנו הנחש חתיכות חתיכות :

(קדושין י.) רב כהנא היה מתפרנס ממכירת סלים קטנים לנשים להצניע בהם בשמים ותבשימי נשים, פעם אחת תבעתו מטרוניתא אחת לזנות. והיה מתיירא למאן כנגדה. מסר את נפשו למות ואמר לה שילך לחדר אחר לקשט את עצמו. משם יצא ועלה על הגג והפיל את עצמו לארץ. בא אליהו הנביא וקבלו שלא יפול על הארץ. אמר לו אליהו הנה המרתח אותי לעוף אליך מרחק של ארבע מאות פרסא. א"ל רב כהנא

כהנא ומה הביאני לזאת אם לא העניות. נתן לו אליהו כלי מלא דגרי זהב והעשיר מזה :

(כ"מ קידו) רבה בר אבוח מצא לאליהו הנביא שהיה עומד בבית הקברות של עובדי גלולים. אמר לו ולא כהן הוא האדון ופי' אליהו דמאן דאזר שפניהם זה אליהו ולמה עומד האדון בבית הקברות. השיבו אליהו האם לא למדת סדר מהרות. דתניא ר' שמעון בן יוחאי אומר קבריהן של עובדי גלולים אין מטמאין. שנאמר (יחזקאל ל"ד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. אתם קרוין אדם ואין עובדי גלולים קרוין אדם [פי' שאלו האומות שאינם בכלל לאן מרעיתי. יטן כי אין מאמינים בהשגחה פרטיות של הבורא ית"ש שהוא בעלמו פותח את ידו ומתן לחם לכל צער כרועה עדרו ינהל. חלל שהם עובדים למזרות השמים להוריד להם טפט. הם אין נקראין אדם רק חסודים כבהמה ואין מטמאין צהלן]. אמר לו רבה בר אבוח אין דעתי צלולה להיות בקי בשאר סדרי משנה. מכל שכן בסדר מהרות. א"ס אליהו ולמה. א"ס משום דוחק הפרנסה, לקח אליהו אותו והכניסו בגן עדן וא"ס פשוט את כנף מעילך ואסוף ולקח לך מאותן עלי האלנות. אסף ולקח. וכאשר היה רוצה לצאת שמע קול שאמר. הראיתם מי שאכל עולמו בחייו כמו רבה בר אבוח. ורק את העלים ופוזר לארץ. אפילו הכי נקלט לחלוחית העלים עם ריח טוב שבהם בכנף מעילו. סחט את הלחלוחית ומכר את הבושם בעד י"ב אלף דגרין. ולא רצה בעצמו ליהנות מן המעות רק חלק אותם רחמניו :

(מדרש) מעשה שהיה איש חסיד עני ואביון גדול והי' לו אשה עם בנים חמשה. ויהי היום ויצר לנפשו מאד שלא נמצאה פרוטה בביתו לקנות לחם. ותאמר לו אשתו קום ולך לשוק אולי יזמין לך הקב"ה פרנסה ולא נמות ברעב. ויאמר לה בעלה אנה אלך. כי אין לי אח לא קרוב לא אוהב שיושיעני בצרה הזאת. אלא רחמי שמים בלבד אני צריך. ותחרש האשה כי גם היא היתה צדקת גדולה ולא בקשה לצער את בעלה החסיד. אבל הילדים רעבו מאד ויבכו ויועקו ללחם. ותוסף אשתו לבקש מאתו שיצא לשוק ואל יראו במות הילדים ברעב. ויאמר לה האיך אצא ערום בלי מלבוש. ושאלה האשה משכנתה מלבוש ישן ותתן אותו לבעלה שיתכסה בו. ויצא החסיד לרחוב העיר ויעמוד משתאה. כי לא ידע אנה ילך. ויבכה וישא עיניו לשמים. ויאמר רבון העולמים אתה יודע שאין לי אדם שיראה בעניי וצדתי שירחם עלי. ובביתי עוללים קטנים רעבים מאד צועקים ללחם. ואין. יהי נא חסדך עלינו להושיענו במהרה. כי אך אתה יודע צדתי ואך אתה תושיעני. ובאם אין אנחנו ראויים לישועתך. אנא אסוף את נשמתינו ברחמיך הרבים וננוח מעצבוננו. ותעל שועתי אל האלהים השמימה, והנה אליהו הנביא זכור לטוב לקראתו. ויאמר

ויאמר לו מה לך כי תבכה. ויספר לו החסיד את מר לבו וישפוך לפניו שיחו. אמר לו אליהו אל תירא. החרש והתחזק כי בא קץ לצרותך. איעצך קח אותי והחזק בי כאדון בעברו. והובילני למכור בשוק ותקח את מחירי ותחיה בו. ויאמר לו החסיד. אדוני איך אמכרך ובני אדם יודעים שאין לי עבר. ואני מפחד פן יאמרו שאתה אדוני ואני עבדך. ויאמר לו אליהו אל תדאג ואל תפחד רק עשה כאשר דברתי לך. וכאשר תמכרני תתן לי מן הכסף דינר אחד. ויעש החסיד כן ויוליכו בשוק למכור כמנהג האדונים. ויהי כל רואי אותם חשבו כי האיש העני הוא העבד ואליהו הוא אדונו. עד ששאלו את אליהו ויענה. הוא אדוני ואני עבדו. ויעבוד שם אחד משרי המלך וירא את העבד וייטב בעיניו לקנותו למלך. ויעמוד החסיד ויכריז עזיו עד שמנים אלף דינרים. ויאמר לו אליהו מכרני לשד הזה בעד שמנים אלף דינרים. השד התרצה לשלם בעדו מחיר הזה ויקנה את העבד. והחסיד לקח מן השד שמנים אלף דינרים ויתן לאליהו דינר אחד. אח"כ החזיר אליהו ליד החסיד את הדינר ויאמר לו. קח מידי ותחיה בו אתה ובני ביתך בעושר ובכבוד. ואל ישיג אתכם חוסר ועוני כל ימיכם. וילך אליהו עם השד. והחסיד שב מחר אל ביתו וימצא את אשתו ובניו עטופים בדעב. וישם לפניהם לחם ויין ויאכלו וישתו ותחי נפשם. ותשאלהו אשתו מה עשה. ויגד לה את כל אשר קרהו. ותשמח מאד כי הצליח עזי עצתה. ויורו שניהם להקב"ה ברמעות גיל על החסד אשר עשה עמהם, ויברך ה' את האיש מיום ההוא והלאה ונעש עשיר גדול וכו' גם בניו אחריו:

הש אשר קנה את אליהו לעבד הציגו לפני המלך וימצא חן גדול בעיני המלך. בעת ההיא היה בלב המלך לבנות ארמון גדול והכין עבדים רבים אל המלאכה. גם אכנים גם עצים וכל צרכי הבנין הכל היה מוזמן. וישאל המלך את אליהו. מה מלאכתך. ויאמר לו אני יודע ומבין במלאכת חרש וחושב לבנות ארמונים יפים. וישמח המלך על דבריו. ויאמר לו אני מצוה אותך שתבנה לי ארמון גדול ויפה. וצורותיו ותכונותיו כך וכך. ויאמר לו אליהו אני אעשה ככל מצות המלך. ויאמר לו המלך אם יעלה בידך לגמור את בנין הארמון בששה חדשים. אעשה עמך חסד ואשלח אותך לחפשי אחרי כן. ויאמר לו אליהו מוב הדבר. כן אעשה כדבר המלך. ויקם אליהו בלילה ויתפלל לה' שישלח מלאכי מרום לבנות הארמון ולגמרו כרצון המלך. וישמע אלהים את תפלתו וימלא משאלתו וישלח מלאכים מן השמים לבנות את הארמון. ושרם עלות השחר נשלמה המלאכה. ויקמו את הארמון על מכונו כרצון המלך. אחרי אשר נגמר הארמון הלך אליהו לדרכו, ויוגד למלך בבקר כי הוקם הארמון בלילה עם כל שלימותו. וילך המלך לראות את הארמון וייטב בעיניו מאד וישמח שמחה גדולה. וימחר המלך לשלח לקרוא לפניו את אליהו. ויבוקש

ויבוקש ולא נמצא. אז אמר המלך אין זה כי אם מלאך האלהים היה זה העבד :

כאשר הלך אליהו לרכבו מארמון המלך פגע באיש החסיד אשר פכרהו. וישמחו מאד וישאלהו החסיד לאמר. מה עשה אדוני עם השר. ויספר לו אליהו כי היה באמת עבד נאמן. כי מילא את דברי השר ודברי המלך ככל אשר בקשו ממנו. ולא הפסידו את ממונם אשר שלמו בערו, כי בנה למלך ארמון מפואר ששונה עבודתו אלף פעמים כבה מן המחזיר אשר שלמו. וישמח החסיד מאד ויאמר לו. החייתני אדוני בדברך. כי עתה ידעתי שהכסף הבא לידי מן השר אין בו גוילה ועוֹלָה. ויברך אליהו את החסיד עוד הפעם. ויצוהו לעשות צדקה וחסד עם עשרו כל ימיו. למען יתקיים עשרו ויפרץ לרוב עם בניו אחריו. אחרי כן פתח אליהו משם ויעלם :

(מדרש וזכר נס נס' זכירה בקיטור) מעשה בארם אחר עשיר גדול שהיו לו קרקעות הרבה ולא היו לו שוורים. לחרוש. מה עשה נמל כיום מעית בירו והלך לעיר אחרת על יום השוק לקנות שוורים. אמת שהיה האיש הזה נדיב גדול בעל צדקה ומכנים אורחים. אבל לא היה לבו שלם כראוי באמונה של השגחה פרטית. והתאמר תמיד בלבבו לאמר כזה ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. כי הוון מרבה עושר. בדרך פגע בו אליהו הנביא ויל' שהלך גם הוא על יום השוק. כמנהגו תמיד להמצא על כל השווקים. והיה אליהו נרמה לפני האיש ההוא כמו סוחר. וישאל אותו אליהו. להיכן אתה הולך. ויענהו על שוק הזה אני הולך לקנות שוורים. אל אליהו אמור אם ירצה השם או אם יגזור השם יתברך. אל הסוחר הרי המעות בכיסי והדבר תלוי ברצוני. השיבו אליהו אם כן לא תהיה בזה הצלחה. אח"כ נפל הכיס עם המעות מצלחתו ולא הרגיש הסוחר. ויגביהו אליהו את הכיס ויניח אותו על שן סלע בעובי היער במקום אשר אין ארם עובר שם. כאשר קנה הסוחר שוורים ורצה לשלם ראה שאבד בדרך את המעות וחזר לביתו בפחי נפש. שוב נמל מעות אחר והלך על יום השוק לקנות שוורים. והנה פגע בו אליהו הנביא שהלך ג"כ על יום השוק ונרמה לו כזקן. אל להיכן אתה הולך. השיבו הסוחר שהולך על השוק לקנות שוורים. אל אמור אי"ה או אם יגזור השם יתברך, והוא השיבו כאשר ענה בראשונה. ויפל אליהו עליו תרדמה וישב הסוחר לנוח מעט וירדם. ולקח אליהו ממנו את הכיס עם המעות, ולא הרגיש מאומה. והניח אותו גם כן בעובי היער במקום אשר הניח את הכיס הראשון. ויקץ הסוחר וירא כי אין לו המעות. ויאמר אין זה כי אם נגבים נגבו ממנו את ביסו. ושוב הלך אל ביתו בפחי נפש. בדרך עָה ברעתו כי אך יד אלהים היא זאת. על אשר איננו מאמין בכל לבו בהשגחת הבורא

הבורא ית"ש. והתיישב בדעתו כי מהיום והלאה יתחיל לומר אם ירצה השי"ת על כל דבר אשר ירצה לעשות. וינסה הסוחר פעם שלישית ויקח אתו כים מעות וילך על יום השוק לקנות שוורים. ויפגע בו עוד אליהו בדמות נער עני המבקש עבודה להשכיר עצמו אליה. וישאל את הסוחר להיכן אדוני הולך. והשיבו על השוק לקנות שוורים אם ירצה השי"ת. ויברך אותו אליהו שיקנה בהצלחה. ויאמר לו. אבל דבר אחד אבקש שכאשר יקנה אדוני שוורים ויוצרך משרת שיעזור לאדוני להוליכם הביתה. אמצא נא חן בעיני אדוני לשכיר אותי לעבודה הזאת. כי עני גדול אנכי ואל השכר הזה אני נושא את נפשי. ויאמר לו הסוחר טוב הדבר. אם אך יעזור לי השי"ת שאקנה שוורים תבוא אלי ואקח אותך לעזור לי בזה. ויקנה הסוחר שוורים טובים בזול וישכור את אליהו להנהגת השוורים הביתה. כאשר היו בדרך ועברו עם השוורים על יד היער הגדול אשר באמצע הדרך נבהלו השוורים ויברחו לתוך עומק היער. המה רדפו אחריהם והשוורים ברחו הלאה והלאה ויעמדו לפני שן הסלע. אשר עליו היו מונחים שני הכיסים הראשונים עם מעותיו. כאשר הגיע הסוחר שמה וירא והנה שני כיסים שלו עם מעותיו מונחים. וישמח מאד ויודה להקב"ה. אח"כ הלכו השוורים בנחת וישמעו לקול מנהיגם עד אשר בא הסוחר לביתו בשלום. אז נעלם פתאום הנער. ונפקחו עיני הסוחר להבין כי אך ההשגחה העליונה היתה בכל זאת. ויקרא על עצמו הבתוב. איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת:

(מדרש) מעשה בתלמיד אחד שהלך מארץ ישראל לבבל. והיה לו מעט ממון שהרויח בעמל גדול ובעצב רב. ויבוא לעיר בערב שכת קודש. ויבקש למצוא איש נאמן להפקיד בידו הממון עד אחר השבת קודש. וילך אל בית הכנסת וימצא איש מתפלל לפני ההיכל מעוסף בציצית ותפילין בראשו. ויאמר זה התלמיד בלבו. האם אמצא בעיר הזאת עוד איש כזה להפקיד אצלו ממוני. והמתין עד שסיים תפלתו. ויתן לו שלום. ויאמח לו התלמיד ידע אדוני כי איש אורח אנכי. זה עתה באתי לעיר הזאת ויש לי מעט ממון וברעתי להפקיד אותם אצלך כי אני מאמין בך. ויאמר האיש טוב הדבר אעשה לך חסד הזה. ויקח מאתו את הכים ויוליכנהו לביתו. אחרי שבת קודש מיד ביום הראשון בא התלמיד אל זה האיש ויאמר לו. עשה עמי חסד ותן לי כיסי שאני חפץ ללכת לדרכי. ויתנבר אליו האיש ויאמר לו מי אתה לא ראיתך מעולם ואיני יודע מה אתה שח לא מיניה ולא מקצתו. ובטח טעית ולאיש אחר נתת הפקדון. כשמוע התלמיד דברים האלה נבהל מאד ותקצר נפשו למות כי נשאר בעירום ובחוסר. וילך מר בחמת רוחו סר וזעף. ויבכה ויאמר מה אעשה ואנה אלך וממה אחיה. וישתומם כל היום ההוא וכל הלילה. וישכים עוד ביום המחרת לבית האיש הזה ויפייסהו ויתחנן אליו כל יחמול עליו.

ויחשבהו

ויחשבהו האיש למשוגע ולא רצה לענות לו מאומה. מה עשה זה התלמיד. הלך בדילה לבית הבנסת ויבך ויאמר. רבון העולמים לא לאיש הזה האמנתי להפקיד בידו ממוני. אלא האמנתי לשמך הגדול שהוא חקוק בתפילין שבראשו ובציצית שבטליתו. ע"כ יהי נא חסדך עלי להושיעני מצרה הזאת. ויבך כבי גדול מאד ויתנמנם, וירא בחלמו והנה אליהו הנביא ז"ל עומד לפניו ויאמר לו. אל תתעצב יותר בני. אך השכם בבקר לבית האיש הזה ותאמר ראשתי. בעלך שלחני אליך שתתני לי את הכיס עם מעות אשר נתן לך ערב שבת וצוך להחביאו. ויצוני לומר לך זה האות שאכלתם חמץ בפסח ולא התעניתם ביום הכיפורים. ויקץ ויבן את החלום ותחי רוחו. ויתעורר וילך אל בית האיש ויעש כדברי החלום. כאשר שמעה האשה זה האות מיהרה לתת לו ממנו. וילך לרכבו שמה וסב לב. אך התפלא מאד על מעשים הזרים שר האיש הזה. אבל אתר כך נתידע לו כל הענין. כי כאשר בא האיש לביתו הגירה לו אשתו את כל אשר נעשה. וישתומם האיש ויאמר הלא אנכי לא שלחתיו ולא צויתני מאומה. ויחר בעיניו מאד שנתגלה קדונום ותרפתם. ויאמר אל אשתו. אם כן איפה לכו ונחזור לדתנו הראשון. ויעשו כן ויצאו מן הבלל. כי הם היו בראשונה כותים ונתגיירו רק לפניו. ועתה חזרו לפרחונם כאשר היו מקודם :

מעשה פלא מן בעל סנדקאות.

(מדרש ויוטע) * בעיר אלכסנדריא של מצרים היה דר סוחר אחד בשם ר' ברונא פוזי. הוא היה עשיר גדול, ואשתו אשת חיל חנה שמת אשר הולידה לו בנים ובנות וכלם הלכו בדרך ה'. זה ר' ברונא פוזי היה עסקן גדול במצות. ביתו היה פתוח לדוחה, ומצות הבנסת אורחים היתה יקרה בעיניו וגם בעיני אשתו, ומעולם לא היו עיניה צדות באורחים. ומלכד זה הוציא ר' ברונא כסף הרבה על מצות סנדקאות. ובעת שהיה ר' ברונא בביתו השתדל הרבה שיהי' סנדק בכל יום. ובאם הבעל ברית הי' עני עשה ר' ברונא את הסעודה של הברית מילה על הוצאתו. וגם נתן כסף להספקת הולדת העניה. עסק מסתור היה לנסוע פעם אחת בכל ג' שנים למרחקים, לסחור עורות יקרים מן החיות אשר ביערים הגדולים. והתמחה שם ג' חדשים. אח"כ נסע לביתו. ויעץ כי דרכו

(*) במדרש ויוטע שלנו לא נמלא רק חצי השני מן המעשה האפלאס הזאת. והעתקה הזאת היא ממדרש ויוטע של כח"י המכיל בקרבנו הרבה מעשיות נפלאות אשר לא נדפסו במדינות האלה :

דרכו היה דרך מדבר לא נסע מעולם לבדו רק עם שירא. אשר שברו להם אנשי צבא עם כלי זיון להגן עליהם בדרך. ללחום עם השודדים אשר ארבו בדרך על כל שירא להתנפל עליהם ולבזו מהם כל רכושם. פעם אחת נסע ר' ברונא עם שירא ויתנפלו עליהם בלילה מחנה שודדים. ותתלקח מלחמה גדולה בין השירא והשודדים. וכאשר ראה ר' ברונא שהשירא נמצאת ברעה גדולה, קפץ מן חמורו והשכיב עצמו על הארץ. ויזהר על בטנו מעט מעט הלאה מן השירא הצדה ויסתיר עצמו בחור. ויתפלל אל ה' ויבך שינצל מן השודדים, וכאשר קפץ מן החמור נפל הכובע שלו מעל ראשו וישאר מונח על מרדעת החמור. בין כך הסיעה השירא ממקימה לאט לאט הלאה והלאה עד אשר האיר הבקר ותשקום המלחמה. בתוך המלחמה חטפו השודדים איוו ענלות עם סחורות וינסו. אחרי אשר הרגו ופצעו איווה אנשים מן השירא. מן ההרוגים וכפרט מן הנפצעים לא נשארו בדרך אף אחד. כי השירא העמיסה אותם בחפזון על הענלות בעת ברהה משם. ביום המחרת כאשר האיר הבקר עמדה השירא לניח מעט ויחבשו את הנפצעים ויקברו את ההרוגים בקבר אחד. אחרי אשר נרשמו שמותם בספר למען ידעו להודיע בביתם כי מתו. והיו בהחפזם לא דקדקו היטב להכיר פני ההרוגים מי המה. ויען כי בין ההרוגים היה איש אחד עם זקן שהיה נדמה מעט לתבנית הסוחר ר' ברונא וגם כי הכירו היטב את חמורו ואת חפציו ואת הכובע שלו שנשאר מונח על מרדעת חמורו. כי מעיר אלכסנדריו היה עוד סוחר יהודי אחד אשר נסע ביחד עם ר' ברונא וגם הוא טעה בזה. שהי' נראה לו שר' ברונא מונח בין ההרוגים. ובכן כתבו בספר את שם ר' ברונא בין הנהרגים והנקברים. וכאשר ראו אח"כ שאחד מן השירא חסר. חשבו שנלקח בשביה להשודדים. וימסור מנהל השירא ליד הסוחר השני אשר מעיר אלכסנדריו מכתב כתוב וחתום על דבר הריגת ר' ברונא. וגם נתן לו את חמורו של ר' ברונא עם הכובע שלו ושאר חפציו. למען יחזיר כל זה ליד אשתו של ר' ברונא כאשר יבוא אל ביתו בשלום. כל זה נעשה בחפזון בלי ישוב הדעת גדול. כי מיהרו לצאת מן המדבר מפחד התנפלות שודדים. הסוחר השני בא אל ביתו בשלום כעבור חצי שנה. וישלח לאשת ר' ברונא את החמור בעלה ואת הכובע שלו עם שאר חפציו עם מכתב מאת השר מנהל השירא. שבעלה נהרג בדרך ע"י שודדים ושם נקבר. אח"כ העיד זה הסוחר בפני הבית דין שראה בעיניו את ר' ברונא בין ההרוגים וגם ראה את קבירתו. ובכן נהשבת אשתו חנה על פי החלטת הבית דין לאלמנה. על דבר בשורה רעה הזאת נשמעה בבית ר' ברונא קול יללה ימים רבים. ויתאבלו עליו מאד אשתו חנה וכל בני ביתו. אמנם יען כי חנה לא יכלה בלבדה לנהל את כל העסקים הגדולים והרבים אשר נשארו. על כן יעצו לה רבים שאין לה עצה אחרת כי אם להנשא לאיש משכיל וזריו אשר ישום עין על הכל וידע ויבין לנהל הכל כראוי.

לא

לא ארכו הימים אחרי שנת האבל ותנשא חנה לאיש סוחר חנם ומבין בכל העסקים, וחיו יחדו בשלום ובנעימים:

הסוחר ר' ברונא כאשר קפץ מן חמורו והסתתר עצמו מן השודדים בשכבו על הארץ וחל על בטנו הלאה והלאה בחשכת הלילה. וכאשר לא שמע עוד קול מלחמה והבין שהשודדים לא יראו אותו ממרחק. עמד על רגליו והתחיל לרוץ בכל כחו. הוא חשב בדמיונו כי ירוץ אחרי השיירה להשיגם. אבל משום הפחד והבהלה נתעה בדמיונו, כי מרוצתו היתה לצד אחר והתרחק בכל פעם יותר ויותר מן השיירה. כאשר האיר הבקר וזרחה השמש ראה ר' ברונא שמעה במרוצתו וכי נשאר לברו במדבר שמש. ויבך מאד. וישב לנוח מעט. לאושרו נמצאה עוד אצלו חתיכת לחם עם מעט יין בצלוחית קטנה. ויאכל מן הלחם וישת מעט יין אך להשיב את נפשו. וישכב וירדם כי היה עיף מאד. אז עברה דרך שם חבורת שודדים רוכבים על סוסים גדולים. ויראו את האיש ויעירוהו משנתו ויחפשו אצלו ויגזלו ממנו כל כספו. ויעקרו אותו בחבל ויניחוהו על סוס ויקשרו אותו אל הסוס ויקהוהו עמהם. ויובילו אותו איזה ימים על מרחק רב עד אשר באו אל כפר קטן. ויושיבו אותו בבית גדול נמוך ואפל. ושם נמצאו עוד אנשים שבויים ממדינות רחוקות אשר לא שמעו איש שפת רעהו. וישבו שם כמו בהמות ברפת. על הגג היתה ארובה ודרך שם היו משלשלים להם לחם ומים ומאכלים אחרים לרוב. לא ארכו הימים והדלת נפתחה. ויבואו שמה השודדים מזוינים עם מלבושים פחותים של בד עבה ולבנה. ויפשטו מן השבויים את כל מלבושיהם ויצינו אותם ערומים וילבישו את כלם במלבושים שונים. לכל אחד נתנו ג' מלבושים כתנות מבנסיים וכובע קטן הכל של בד עבה ולבנה. אח"כ קשרו את השבויים בחבלים זה לזה ויוציאו השודדים אותם משם ויושיבום על שתי עגלות גדולות. ויסעו עמהם איזה ימים עד אשר באו אל שפת הים. שם עמדו אניות גדולות ממדינות רחוקות ובהם נמצאו סוחרים עבדים חקונים שבויים למכרם לעבדים. כל השבויים נמכרו לסוחרים האניות. וגם ר' ברונא נמכר להם:

עברו איזה שבועות והאניות הרחיקו משם בלב ים למדינות רחוקות למכור את השבויים האלה לעבדים. וגם ר' ברונא הוצג שם בשוק העבדים להמכר. ויקנהו איש זקן שהיה עשיר גדול וינהלהו אל ביתו. וימצא ר' ברונא חן בעיני אדונו ולא העמים עליו לעבוד עבודת עבד. רק מסר בידו את כל עסקיו ואת כל עבדיו שינהל אותם על פי פקודתי וישים עין על כל דבר שיתנהג כראוי. כי לא היו בנים לאדונו על כן היה ר' ברונא המישל והמפקח על כל עסקיו. וכמעט ששכח שהוא עבד. ויען כי במדינה ההיא היו שינאים מאד ליהודים ולא היו מניחים ליהודים לגור

שם. על כן היה מוכרח ר' ברונא להסתיר הדבר שהוא יהודי. רק בהצנע שמר את היהדות כפי יכולתו. ויחשוב תמיד מוימות ותחבולות איך לברוח משם. אבל זאת היה דבר קשה ומסוכן. כן שם היה חק ומשפט על עבר הבורח מבית אדונו שחייב מיתה. וכל הבאים אל אניה לנכוע ממדינה זו למדינה אחרת היו בודקים אותם היטב אם לא עבר הוא. וכל עבד היה נחתם בחותם על בשרו שם אדונו בצבע המתקיימת לעולם. ועל כן לא היתה עצה לר' ברונא לברוח משם וישוב כך אצל אדונו ששה שנים, ויהי כי זקן אדונו מאד ויקרא אליו את עבדו ר' ברונא ויאמר לו. יען כי רואה אנכי שאתה עושה אצלי הכל באמונה. לא כעבד אצל אדונו. אך כבן אצל אביו. על כן הנני קורא לך דרור. ולא תקרא עוד בשם עבד כי אם בשם אדון. ואני נותן לך כתוב והתים שאתה תהיה היורש שלי אחרי מיתו על כל רכישי. אמנם שני תנאים אני מתנה עמך שלא תעזבני כל ימי חי. וכאם אני אמות בראשונה. אתה תהיה מחויב לזון את אשתי הומנה בפכוד. כמו בעירני חי היום. וישתחזה ר' ברונא לפני אדונו ויודה לו על חסדו הטוב. בשנה הששית חלה אדונו במחלה קשה וימת. ויהי ר' ברונא האדון על כל הרכוש הגדול שנשאר מן אדונו:

אחר כל אלה התחיל ר' ברונא לחשוב תחבולות. אם להביא אליו את אשתו חנה ממדינה הרחוקה. או שהוא יעזוב הכל ויברח משם למקום אשתו. ויאמר ר' ברונא אל לבו. הן שמנה שנים עברו מעת עזבתי את אשתי ובני ביתי. מי יודע מה נעשה שם עם ביתי ורכושי. ומי יודע אם אשתי חנה חיה עודנה. ויועץ לנסוע משם ראשית אל המדינה אשר שם הוא המסחר הגדול מן עורות החיות. אשר אל המדינה ההיא היה דרכו לנסוע שמה מביתו לקנות עורות. בחשבו כי במח כאשר יהיה שם יום השוק ימצא שם סוחרים מעירו. ויתודע מהם מכל אשר נשמע בביתו. ואז ידע מה לעשות. ויקח ר' ברונא אתו כסף הרבה וגם ארבעה עבדים. ויאמר כי ניסע הוא לסחור עורות יקרות למכרם אח"כ בביתו. ויסע לדרכו אל המדינה ההיא עם עבדיו בדרך האדונים. אחרי שלשה חדשים של טלטול הדרך בא בשלום אל המדינה ההיא ויחכה עוד איזה חדשים על יום השוק. ויהי כאשר חשב ר' ברונא כן היה. כי מצא על יום השוק שני סוחרים מעירו. כאשר ראו אותו הסוחרים והוא אמר להם מי היא וישאל להם על אשתו ובני ביתו. נבהלו מאד הסוחרים מדבריו ויתמהו איש אל רעהו ויתלחשו זה עם זה. וישאל אותם ר' ברונא מה זאת כי נבהלו ומדוע מתלחשים. ויאמרו אליו האמת. כי הלא זה שמנה שנים אשר נתפרסם בעירם שר' ברונא מת בדרך ע"י מלחמת השירים בנסעו לסחור עורות. ויספרו לו כי זה שנת השבע אשר אשתו חנה נישאת לאיש אחר ויושבת עמו בשלום ושלחה. ויחרד מאד ר' ברונא מדבריהם ויבך בכי גדול. ויספר להם את כל אשר קרהו. ויאמר אם כן למה זה

אסע יַעֲרֵכֶם לַעֲנֵה וּלְקַלֵּם. מוֹטֵב לִי לַחֲזוֹר אֶל מְקוֹמִי הַחֲדָשׁ אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב שָׁם בַּעֲוֹשֶׁר וּבִכְבוֹד. וַיִּכְתֹּב ד' בְּרוּנָא ב' מִכְתָּבִים, מִכְתָּב אֶחָד לְאִשְׁתּוֹ חַנָּה וּלְבָנָיו. מִכְתָּב הַשֵּׁנִי אֶל הַבֵּית דִּין אֲשֶׁר בַּעִיר אֲלֶכְסַנְדְּרִיא, וַיּוֹדִיעַ לָהֶם אֶת כָּל תְּלֹאוֹתָיו. וְכִי עוֹד חֵי הוּא, וּמִפְּנֵי הַחֲרָפָה לֹא יוֹבֵל לְשׁוֹב לַעֲרִיר וַיִּבְחַר, לִשְׁבֹּת בְּמִקְוָמוֹ הַחֲדָשׁ. וַיִּבְקֹשׁ אֶת הַסּוֹחָרִים שִׁמְסְרוּ וַתִּמְכְּתֵבִים כְּבוֹאָם בְּשִׁלּוֹם לַעֲרִים. וַיִּפְרֹד מֵהֶם ר' בְּרוּנָא בְּרַמְעוֹת וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּית מַלְוֹנוּ בְּפָנִים זֹעֲפִים, וַיִּצֹו אֶל עַבְדָּיו לַהֲכִין הַכֵּל לְנִסּוֹעַ הַבֵּיתָה. בִּאֲמָרוֹ כִּי הָעוֹרוֹת יִקְרִים מֵאֵד בְּשָׁנָה הַזֹּאת, וְאִין כְּרָאִי לְקִנּוּת. הָעַבְדִּים הִבִּינוּ הַכֵּל עַל הַנְּסִיעָה. וַיְהִי בִּבְקָר וַיִּסַּע ד' בְּרוּנָא עִם עַבְדָּיו אֶל בֵּיתוֹ הַחֲדָשׁ.

בְּדֶרֶךְ נִפְיַעְתִּי לְבֵיתוֹ עָבְרוּ דֶּרֶךְ הַיָּם הַהוּא אֲשֶׁר עַל הַנֶּמֶל נִמְכְּרִים עַבְדִּים. וַיִּקְנֶה לוֹ ר' בְּרוּנָא עוֹד עַבֵּד אֶחָד. הָעַבֵּד הַחֲדָשׁ הוּא הָיָה יְהוּדִי בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים וְנִשְׁבָּה ע"י שׂוֹדָדִים אֲשֶׁר מִכְרוּהוּ לַעֲבֵד. וְהוּא הָיָה מִתִּירָא לְגִלּוֹת שֶׁהוּא יְהוּדִי כִּי יִדַּע שֶׁבְּמִקְוָמוֹת הָהֵם שׁוֹנָאִים מֵאֵד לַיהוּדִים וְכָל אֲשֶׁר יִרְצֵחַ נֶפֶשׁ יְהוּדִי אֵין לוֹ כֵּל עֹנֵשׁ. כַּעֲבוֹר חֹדֶשׁ יָמִים יֵצְאוּ מִן הָאֲנִיָּה וַיִּסְעוּ דֶּרֶךְ יַעַר גְּדוֹל, אֲשֶׁר בּוֹ הָיָה דֶּרֶךְ מִקְוָדָם הָעַבֵּד הַחֲדָשׁ הוּא. וּמֵאֲלַבְתּוֹ הִיתָה בֵּיעַר הַהוּא לַעֲשׂוֹת שָׁם זֹפֶת מִן שְׂרָשֵׁי הַיַּעַר. וַיְהִי כֹאֲשֶׁר הִכִּיר הָעַבֵּד הַחֲדָשׁ אֶת הַיַּעַר שֶׁל בֵּית דִּירָתוֹ, וְכֹאֲשֶׁר עָבְרוּ לִפְנֵי הַמִּסְלָה הַהוֹלֶכֶת הַצָּדָה בַּעֲבוּבֵי הַיַּעַר אֶל מְקוֹם בֵּיתוֹ, לֹא יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק. כִּי נִכְסָף וְכִלְתָּה נַפְשׁוֹ לְהִתְרַאוֹת עִם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו. וַיִּמְהַר הָעַבֵּד וַיֵּט הַצָּדָה וַיַּחַל לְרוֹץ בֵּיעַר. אֲבָל ד' בְּרוּנָא עִם אַרְבַּעַת עַבְדָּיו הִבִּינוּ מִיד כִּי בּוֹדָה הוּא וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרָיו, וַיִּקְרָא ר' בְּרוּנָא לְהָעַבֵּד שִׁיחֹזֵר בְּטוֹב, וְאִם לֹא יִחֹזֵר יִרְה יִירָה ע"י הַקִּשְׁתָּה אֲשֶׁר לוֹ. אֲבָל הָעַבֵּד לֹא שָׁת לָבוּ לְקִרְיָאָתוֹ וַיִּדֹּךְ הָלָאָה בְּכָל כַּחוֹ וְהֵם רָדְפוּ אַחֲרָיו. כֹּאֲשֶׁר רָאָה ר' בְּרוּנָא שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לַחֲזוֹר בְּטוֹב יִרְה אֵלָיו בְּקִשְׁתּוֹ הַצָּדָה. רַק לְהַפְחִירוֹ שִׁיעֲמוֹד עַל מְקוֹמִי וְלֹא יִבְרַח עוֹד. וְהָעַבֵּד לֹא שָׁת לָבוּ גַם לֹזֹאת. אִזְ חֲרָה אָף ר' בְּרוּנָא מֵאֵד עַל קִשְׁיוֹת עֲרָפוֹ שֶׁל הָעַבֵּד וַיּוֹד אֵלָיו פַּעַם שְׁנִית וַיִּמִּיתָהוּ. וַיִּפּוֹל אֶרֶצָה מִתְּנוּלָל בְּרַמִּי לֹא הִרְחָק מִן בֵּית דִּירָתוֹ אֲשֶׁר עָמַד שָׁם בִּאֲמַצַּע הַיַּעַר. כִּרְאוֹתָם שִׁמַּת הָעַבֵּד חֲזָרוּ אֶל הַדֶּרֶךְ וַיִּסְעוּ הָלָאָה לְדֶרֶכָם. כַּעֲבוֹר אִיזָה יָמִים נִמְצָא הָעַבֵּד הַנִּהְרָג ע"י אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ וַיִּבְכוּ עָלָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ, וַיְהִי מַעַת הָיָא נַחֵה רוּחַ דַּעָה עַל ר' בְּרוּנָא כִּי הָיָה לָבוּ נֹקֵפוֹ עַל אֲשֶׁר רָצִיתִי לַעֲשׂוֹת בְּמִזְדֵּד. וַיַּחֲשׁוּב מִי יוֹדַע תּוֹלְדָתָה זֶה הָעַבֵּד. כִּי הָלָא הוּא עֲצָמוֹ גָּזֵל לַעֲבֵד נִמְכָּר. וּמִלְכָּד זֹאת הִצִּיקְתָּהוּ רוּחַ בְּטָנוֹ עַל דְּבַר הַשְּׁמִיּוּעָה שֶׁאִשְׁתּוֹ חַנָּה נִישְׂאָתָה בְּאִיסוּר לְאִישׁ אֶחָד. וְנִגְזְלָה שִׁנִּיתוֹ מַעֲיָנוֹ וַיַּחַל לְהַחֲלֹשׁ בְּכָל יוֹם יוֹתֵר וַיּוֹתֵר. וְכֹאֲשֶׁר בָּא ר' בְּרוּנָא אֶל בֵּיתוֹ הַחֲדָשׁ הָיָה דַּפָּה כַּח מֵאֵד. וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַרְפּוּאִים כִּי יִשְׁכַּב בְּמִישְׁתּוֹ עַד אֲשֶׁר יִתְחַזֵּק כַּחוֹ. אֲבָל לֹא הוֹעִילָו לוֹ מֵאוּמָה וְהַמַּחֲלָה נִבְרָה עָלָיו. אֶחָד שְׁנֵי חֲדָשִׁים

חדשים הרגיש ר' ברונא כי מסוכן הוא והכין שלא יקום עוד מן המטה כי ראה המות מרחף כנגדו. ויצו להכין לו קבר יפה על ההר אשר באמצע הגן שלו ולבנות עליו בנין מפואר. ויחי עוד חודש ימים וימת. ויקברו אותו עבדיו בקברו. אשר הכינו עבורו כרצונו :

כאשר באו שני מוחדרי העזרות אשר מעיר אלכסנדריא לביתם בשלום מסרו את שני המכתבים של ר' ברונא. אחד ליד אשתו חנה. והשני ליד רב העיר. ויעידו לפניו שזה הסוחר ר' ברונא בעצמו כתב את המכתבים והוא עודנו חי. רב העיר נבהל מאד מדבריהם. כי הוא בעצמו כתב וחתם ומסר את כתב ההיתר לאשת ר' ברונא שמותרת להנשא. וישלח מיד לקרוא לה אליו ויודיע לה כי נישאת באיסור. ויפריש אותה מבעלה השני ע"י נמ פטורין כדת. כאשר שמעה חנה הבשורה הרעה הזאת נתעלפה מרוב צער וגודל הבושה. ואחרי עמל גדול עלה ביד הרופאים להקיצה ולהחיותה. אבל מעת ההיא נחלתה על מחלת כאב לב. כי לא יכלה שאת את חרפתה. שהיא היתה האשה הנכבדת מכל נשי העיר ועשריה גדולה. ועתה כל העיר אלכסנדריא נעשית כמרקחה. ומרברים ממנה בכל עבר ופנה. על כן גברה מחלתה בכל יום יותר ויותר. וסופה ויה שמתה באותו היום שמת בעלה ר' ברונא במדינה הרחוקה :

אז תבאנה שתי הנשמות של ר' ברונא ואשתו חנה השמימה ביום אחד לתת דין וחשבון על מעשיהם לפני הבית דין שלמעלה. ויבוא השמן ויקטרן עליהם שאבדו שניהם את כל העולם הבא שלהם. כי ר' ברונא עבר על לא תרצח. שהרג נפש ישראל במזיד. והיא עברה על לא תנאף. כי בהיותה אשת איש נישאת לבעל אחד. טעמו של המקטרג היה שר' ברונא למיור יחשב. יען פי היה לו לחשוב. אולי יהודי הוא זה העבד. ועל פי חרין אין יהודי נמכר לעבד עולם. כי הלא גם ר' ברונא בעצמו לעבד נמכר והיה כסתר יהודי. ובנגלה לאינו יהודי. וכן חנה למזידה נחשבת. כי האמנם שנישאת עפ"י בית דין ע"י עד אחד. אבל הלא יסוד ההיתר של עד אחד היא רק משום החזקה שהאשה דייקא ומנסכה. והיא שלא דקדקה כראוי בזה לחקור ולחדש היטב אם בעלה חי או לא. ע"כ למזידה נחשבת. ונעשה רעש גדול לפני הבית דין שלמעלה. כי שניהם היו להם מליצים טובים כמה אלפים מן המצות ומעשים טובים שלהם. אבל לא ידעו איך לסתום את פי המקטרג על שני עבירות החמורות האלה. ויודע הדבר לאליהו הנביא. ויאמר אליהו דן חמש מאות וחמשים פעמים ישבתי כארץ אצל זה האיש ר' ברונא על כמאות הסנדקאות של ברית מילה. ונעשה שכן שלי. ואיך אוכל לראות בהיות שכן שלי בגיהנם. וגם אשתו חנה היתה צדקת וקיימה מצות תכסה אורחים כראוי, לא כשאר נשים שענינהן צרות באורחים. וכמה פעמים

פעמים הייתי מנסה אותה במצות הכנסת אורחים שנעשיתי לאורח המטריה אותה בכמה מרחות. והיא לא נלאתה וכל אשר יכלה לעשות בבחה עשתה בתום לב. ועתה איך אניה לאותן שתי הנשמות היקרות להורידן לבאר שחת, וייתצב אליהו הנביא לפני הבית דין שלמעלה להמליץ עליהם. ויטעון שר' ברונא יצא היטב בזה אשר ירה בתחלה הצדה להפחיד העבד, והעבד הוא המתחייב, בנפשו אשר לא שת לבו לקול הירייה. כי אף עבד עברי אסור לו לברוח מאדונו, ומכל שכן זה שר' ברונא חשבו לקנין כספו ודאי שהיה אסור לו לברוח במרד לעיני אדונו. ובדברי שלא היה יכול להתאפק מחמת הגעגועים שלו לאשתו ובניו. אין שום ספק שאם היה העבד נופל לרגלי אדונו ר' ברונא והתחנן אליו לשחררו. יען כי יש לו ביער הזה בית דירתו עם אשה ובנים, אז בודאי היה ר' ברונא מניחו לחפשי. ועוד היה מעניקו בכל טוב, ואפילו אם לא עלה על דעתו שום ספק שהוא יהודי. ועל כן העבד הנחרג הוא בעצמו היה מתחייב בנפשו, ור' ברונא זכאי בזה לגמרי. אח"כ המליץ על אשתו חנה שיש לפוטרה מחטא הזה. יען כי הער אחר שהעיד הוא היה איש נאמן ונבכד בעיר אלכסנדריא וחיוב כמאה עדים. וגם שיש לומר גם עליה שהיתה דייקא ומנסכה. יען כי המתונה יותר משנה, והעמידה על חוקה זו. שכיון שחיו בשלום וכאהבה וריעות ביחד יותר משלשים שנה. דבר ברור הוא שאילוי היה חי היה בא לביתו במשך זמן רב הזה. או שחברא חברא אית ליה והיה על כל פנים שולח ידיעה ממנו אליה. אף אם לא היה ביכלתו לשלוח מכתב. ועל כן גם היא זכאי בזה לגמרי. וצריך לפטור שניהם מכל עונש. ויצא הפסק מן הבית דין שלמעלה. שאין לחשוב שניהם כמוזרים. אבל גם לא כאנוסים שיפטרו לגמרי. אלא חשובים כשוגגים ברבר. ואף שוגג צריך תיקון על חטאים חמורים כאלה. על כן יתקנו שניהם חטאותם ע"י שיתגלגלו שנית על הארץ ויסבלו צער מעין חטאותם. באופן שיזדווגו שנית. והוא ימכר לעבד ע"י שבע שנים אחרי היותו בעלה. ויעבור עם אדונו לפני ביתו ואשתו ויסביל הצער של הגעגועים לאשתו ולא יברח מאדונו. והיא תחקן את הטאה בזה שתסבול צער של ענונה שבע שנים, משך הזמן שישבה באיסור עם בעלה השני, ולא תבגוד עוד בבעל נעוריה. ומפני שאליהו הנביא היה המליץ טוב שלהם. מסר הבית דין שלמעלה את הדבר בידו שהוא ישים עין עליהם בארץ שהעונשין שלהם יצאו לפועל כראוי, ויקח אליהו הנביא אותן שתי הנשמות תחת השנחתי וידר עמהן לעולם הזה;

חלק שני של המעשה ההיא.

בארץ תימן היה אדם גדול אחד ששאל לו בן מהקב"ה. והיה רגיל להתפלל

להתפלל תמיד. רבונו של עולם תן לי בן ואמכרנו תורה כחפץ לבי. שמע הקב"ה תפלתו ונתן לו בן. ויגזור אליהו הנביא על נשמת ר' ברונא פווי שתתגלגל באותו הבן. ויקרא אביו את שמו שאול מתניה. לאמר כי מה' שאלתיו. והוא מתן יה. שנתן לי הקב"ה בן הזה במתנה. ובמדינת צור היה אדם אחד עשיר גדול עושה צדקה וחסד שהיו לו עשרה בנים. ותצפה אשתו מאד להוליד בת. ותדר נדר לאמר. אם אוכה להוליד בת אקח לה אם ירצה השם חתן תלמיד חכם. ואף אם יהיה עני אתן לו כל ההצטרבות שיעסיק בתורה ויהיה לבתי בעל תלמיד חכם. וישמע אליה הקב"ה ותלד בת. ויגזור אליהו הנביא על נשמת חנה אשת ר' ברונא פווי שתתגלגל באותה הבת. ותקרא לה בשם חנה. לאמר כי היא יפת תואר ויעלת חן. ויגדל שאול מתניה אצל אביו ולמד עמו תורה ונתחכם ביותר עד שנעשה בן שמנה עשרה שנה. אז נפל אביו למשכב ויבין כי בא קצו. ויקרא אליו את שאול מתניה בנו ויאמר לו: „בני היקר. כאשר אני מבין לא אוכה לראות בחופתך. על כן תדע כי עושר גדול אני מניח לך בירושה. ואם מלכך שתי עיניך תאורנה לך עוד שתי עינים. הלא הן אמת וגמילת חסדים. אז תצליח בכל דרכיך.“— ויסגור אביו את עיניו וימת. ויבך אותו בנו ויתאבל עליו ימים רבים:

ככלות ימי האבל אמרה לו אמו: „בני מחמדי. תדע שעליך מוטל לעסוק בעסקי אביך אשר הניח לך ולא ילכו לאיבוד. וגם הגיע הזמן שאתה צריך לישא אשה. על כן קח בידך ממון אביך ולך עסוק בסחורה. והקב"ה יצליח את דרכך.“—ויקח שאול מתניה כים עם מעות וילך אל שוק המסחר וירא את האנשים כי אלו חוטפים ואלו גוזלים. אלו גונבים ואלו נשבעים לשקר. וחזר לביתו ריקם. ותשאל לו אמו. מפני מה לא סחרת כלום. אמר לה, יען כי לא כשר הדבר בעיני עסק המסחר. מתוך שהאנשים הסוחרים מדברים יחדיו כזבים, אחת בפה יאחת בלב. ואבי צוה עלי לפני מותו שהאמת וגמילת חסדים תהיינה לי לעינים. וילך שאול מתניה ביום השני לשוק אחר. וירא סיעה בני אדם הולכים לבית צדקה לפדות את המת מן התפיסה להביאו לקבר ישראל. והיה נצרך על זה ממון הרבה. ויאמר שאול מתניה בלבו. אקיים פקודת אבי ואגמול חסד של אמת עם המת הזה לפדותו. והיה לו מעט ממון אצלו. וירץ לביתו לקחת מכסת הכסף הנצרך לפדות. ותשאל לו אמו. מדוע זה בני אתה נבהל לחון היום הזה. ויאמר אל אמו. כי היום נודמנה לו סחורה טובה לקנות. ומתירא שלא יקנו אותה סוחרים אחרים. וימהר ויקח את הכסף וירץ אל הגב י צדקה וילך עמהם אל השר של התפיסה וישלם את הכסף. ועוד באותו היום בא המת לקבר ישראל. כאשר בא שאול מתניה בערב לבית אמו שאלה אותו. איה הסחורה אשר קנית היום בני. ויאמר זה קברתי את הסחורה בארץ למען לא יגנבו אותה הגנבים.

כי היו הרבה עינים על הסחורה הזאת. ביום השלישי הלך שאול מתנית
למיל בשדה. וירא אדם אחד חורש בשדה עם צמד בקר וגם היה קורא
בספר. ויחשוב שאול מתנית כי בודאי זה האיש הוא איש ישר ונאמן
וגם ולמדי חכם ע"כ אלך אליו ואתדבק בו. וזה האיש החורש היה
אליהו הנביא. וירץ אליו זה הבחור ויאמר לו שלום עליך רבי. והשיבו
אליו. עליך שלום. וישאלהו שאול מתנית מה זה העבודה או האמנות
שאתה עסר. אמר לו בני, אני חורש שנאכל אני ואשתי ובני ביתי.
וגם להאכיל העניים והאביונים ובהמות השדה וחית הארץ ועוף השמים.
א"ל שאול מתנית גם אני מבקש אומנות כזאת וישרה היא בעיני. אבל
עוד לא אדע באיזה מקום יגור עלי הקב"ה להתישב. כי תורה הרבה
וגם חכמה למד אותי אבי זכור לטוב. וגם בית והון הניח עבורי.
אבל מה' אשה משכלת, ואני אדוני בחור ומבקש מקודם אשה יראת ה'
ויעלת חן. אמר לו אליהו. בני. חייך שלא נמצאת אשה יראת ה' ויעלת
חן כמו' נעדה אחת ששמה חנה. והיא נמצאת במורח מדינת צוד ושמורה
היא לך. ואם תרצה אוליך אותך שמה בזמן קצר. ויאמר הבחור אבל
אלך מקודם ואשקה לאמי הזקנה. ויאמר לו לך. וילך ויאמר לאמו.
הדע אמי. שאני צריך ליסע על איזה ימים למכור הסחורה שקניתי ולקנות
סחורה חדשה. ע"כ אל תדאני עלי. וישב שאול מתנית אל אליהו השדה.
מסקים הוה אל מקום הכלה היה מהלך זמן רב. ויקח אותו אליהו
ויוליכהו שמה בשעה קמנה. והעמידו בדרך מחוץ לעיר ויאמר לו המתן
עלי כאן. עד אשר אלך מקודם לדבר עמה שתתרחצ להנשא לך. בליד
שלפניו היה נראה לחנה בחלומה איש זקן ויאמר לה: "תדע בתי שאנכי
זקנך אבי אמך ובאתי אליך מעולם העליון להודיעך. כי ביום מחר יבוא
אליך איש חגור אזור עור והוא בעל שער. ויציע לפניך חתן טוב. וכאשר
יאמר לך כן תעשה". בבקר ספרה חנה את חלומה לאמה ותפעם רוחה.
ויתמה אביה ואמה על דבריה. ובאותו היום בא אליהו אל בית חנה.
ויאמר לה חנה הבאתי לך את זוגך. מה את אומרת. התנשא לאיש
הזה אשר אראך. ותאמר לו אם מאת הקב"ה יצא הדבר הנני מרוצה.
וגם אביה ואמה אמרו לו כך. מיד הביא אליהו את הבחור שאול מתנית
לפניהם. וימצא חן בעיניהם. עיטרו אותו וזווגו אותו עם הנעדה חנה.
וגם עשו הנשואין בזמן קרוב. וישמחו מאד בראותם שזה החתן הוא בר
אדין ובעל מדות טובות:

ביום השביעי של שבעת ימי המשתה בא להם אליהו ומצא להחתן
שהוא יושב ומשחק עם הכלה. ויקרא אותו אליהו החוצה ויאמר לו. איך
השכלת מנגד את חייך הנצחיים כל שבעת הימים ולא עסקת מאימה
בתורה וגם לא בגמילות חסדים. על כן נגזר עליך שתמכר לעבד על
שבע שנים תחת שבעת ימי המשתה שהיית מבלה אותם לבטלה. ומיד
הלך

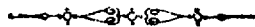
הלך משם אליהו והניחו לברו. התחיל החתן להצטער. זכירה בו הכלה כי פניו זועפים ותשאלהו: מדוע פניך רעים ומה הצער שלך. אפשר שאינני כשרה לך או שאין אני הוגנת לך. או אולי אתה דואג על מסון שלא ניתן לך. הרי יתן לך כרצונך והכל בידך. או אפשר שאתה מצטער בשביל אבותיך שאתה מתענגע אליהם. אדרבא אמור ונלך אצלם. ויאמר דהתן הן דברייך האחרונים אמיתים. כי הנחתי בביתי אם זקנה גלמודה. והיא דואגת עלי מאד. מיד חבשו חמורים ויאסרו עגלות לשאת את רכושם. וגם עבדים ושפחות לקחו עמם ויסעו אל המדינה מקום תולדת שאול מתניה:

בלילה תעו מן הדרך למקום מדבר שם. ויסעו כן שלשה ימים. ולא ידעו איפה הם נמצאים. ביום הרביעי ראו והנה ארץ פוריה לפניהם וגם שם לא היה ישוב. רק נהר מים ועץ פרי וינוחו שם. ויאמר שאול מתניה אל אשתו הן עיף אנכי משלטול הדרך ואני מכוסה באבק המדבר. אלך לרחוק את בשרי בנהר הזה ותחי רוחי. ויתרחק מן האהל וילך שפי על שפת הנהר. ויהי כאשר ישב על הארץ ורצה לפשוט את מלבושיו. בא אליו אליהו ולקחו בכנפיו והוליכו למקום רחוק ומכר אותו לעבר על שבע שנים. חנה המתינה עליו שעה ושתים ותרא כי איננו. אז שלחה עבדיה לבקשו. אבל באו ריקם. מיד הבינה חנה בחכמתה כי יש בזה ענין נסתר ואך יד ה' עשתה זאת. נתנה הודיה להקב"ה ואמרה. ה' נתן וה' לקח. יהי שם ה' מבורך לעולם ועד:

חנה יושבה נבוכה איזה ימים. כי לא ידעה מה לעשות. אח"כ התעוררה ותאמר אל עבדיה. קהו את התבואות אשר יש אתנו על העגלות ארעתם בשדות האלה. קחו מן העצים ויבנו בתים ונעשה כאן עיר. כי אני יודע שיהיה בקרוב רעב גדול בעולם. ודרך הנהר הזה עתידים הרבה סוחרים לעבור באניות לבקש תבואה לקנות. וכאשר יתורע להם שיש כאן תבואות יפות יקנו אצלנו ונתעשר. מיד לקחו העבדים עצמם לעבודת ויכרתו עצים ויבנו בתים ויזרעו שדות ויעשו כרמים ופרדסים. ויצלחו מאד. כי הארץ נתנה שם יכולה במדה גדולה. ויתפרסם הדבר לאט לאט שנעשה במקום הזה ישוב חרש וכי יש כאן תבואות הרבה למכור. ויחלו לבוא שמה סוחרים באניות דרך הנהר לקנות אצלם תבואות ופירות. לאחר ארבע שנים היה רעב ויבואו שמה הרבה סוחרים גם ממקומות רחוקות לקנות בר. בשנה החמישית באו שמה גם שאול מתניה עז אדונו לקנות חטים. והיה שאול מתניה סובל עליו השק עם החפצים של אדונו. כאשר באו אל בית חנה ושמעה את קול שאול מתניה הביטה בפניו זכירה שהוא בעלה וגם הוא הכיר אותה. ויבך שאול מתניה בסתר לנכח אשתו חנה. וגם היא התחילה לבכות. ותתאפק ותצא לחור' אחר שלא

שלא ירגיש איש בזה. כלילה קראה חנה אותו בסתר לחדר אחר. ויספר לה את כל אשר קרהו ויבכו שניהם. ותנחם אותו חנה ותאמר לו אל הדאג מאומה. אני שפחתך ואתה בעלי. לא בגדתי באהבתך ולא אבגר לעולם. ונתנו שניהם שבח והודיה להקב"ה על הנסים שעשה להם. ותתן לו חנה לאכול ולשתות ותבקשהו שלא יבכה כי בא קץ לצרותיו. ויאמר לה שאול מתניה איך בא הקץ. כי הלא נמכרתי לעבד על שבע שנים וזה שנה החמישית. ועדיין עלי לעבוד שתי שנים. ותאמר לו חנה הנה אחביא אותך במערה ויחשוב אדונך שברחת ממנו. וכאשר ילך מכאן נחיה יחדו חיים נעימים. ויען לה שאול מתניה זאת לא אוכל לעשות. כי דרך תרמית וְעִנְיָהּ הוא לברוח מן האדון אשר שלם בעדי שכירות על שבע שנים. ואת מכירה את לבבי כי קשה עלי לנשות מן דרך האמת והיושר. ותאמר לו חנה אם כן אפדה אותך מאת אדונך ואשלם לו בעד השתי שנים כמה שירצה. ויהי בבקר ותאמר חנה אל אדונו. הן די זה הבחור עבדך כי חסר לי עבד כזה ואני אשלם לך את מחירו. ויען לה האדון. אף אם תתני לי כל רכושך לא אמכרנו לך. כי דעת קץ אני צריך להחזירו לזה שמכרו לי. מיד הבינה כי כן הוא גזירת הקב"ה. חזרה אל בעלה בדמעות על לחיה. ותאמר לו לך מחמד עיני לחיים ולשלום. אנכי אמתין עליך לעולם. וזה שהרחיק ממני הוא יקרב אותך אלי כאשר יבוא המועד. וילך שאול מתניה עם אדונו משם והיא לא ציחה ולא בכתה עוד. אלא תלתה עיניה לשמים והתפללה אל הקב"ה. שיחזיר לה את בעלה בשלום כאשר יבוא המועד :

מקץ שנתים ימים אחרי כן בא אליהו אל שאול מתניה. נמלו בכנפיו והחזירו אל בית אשתו חנה ויברכהו ויאמר לו : לך מכאן בדרך העולה מזרחה אל ארץ תימן ותבוא אל נחלת אביך. ואם תעשה צדקה וחסד יאריכון ימיך וימי אשתך חנה ותכלי ימיכם בנעימים. לא ארכו הימים ויקח שאול מתניה את אשתו חנה עם עבדיו ושפחותיו ויסע אל ארץ תימן ויבוא אל עיר מולדתו. וימצא עוד את אמו הזקנה בחייה. וישב בנחלת אביו. ויעש צדקה וחסד כל ימיו. וישמור את עצמו מאד מכל תרמית וְעִנְיָהּ. ורק האמת והיושר היו נר לרגליו. עליו כתוב איש אמונים מי ימצא. ועליה כתוב אישה יראת ה' היא תתהלל :

שער ד.

לימודי אליהו הנביא ותוכחתו.

(ברכות ג.) תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מהורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו הנביא זכור לטוב ושמר לי על הפתח והמתין לי עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי. שלום עליך רבי. ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי. אמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו. אמרתי לו להתפלל. ואמר לי היה לך להתפלל בדרך. אמרתי לו מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עובדי דרכים. ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה. באותה שעה למדתי ממני ג' דברים. למדתי שאין נכנסין לחורבה. ולמדתי שמתפללין בדרך. ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה. ועוד אמר לי. בני מה קול שמעת בחורבה זו. אמרתי לו שמעתי בת קול שמנחמת כיונה ואומרת. אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי חייך יהי ראשך. לא שעה זו בלבד אומרת כך. אלא בכל יום ויום ג' פעמים אומרת כך. ולא זו בלבד. אלא בשעה שישאל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין. יהא שמיא רבה מברך. הקב"ה מנענע ראשו ואומר. אשרי המלך שמקלטין אותו בביתו כך. מה לו לאב שהגלה את בניו. ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם:

(ברכות יז.) איש אחד היה מתפלל אחורי בית הכנסת ולא החזיר את פניו לבית הכנסת. ויעבור שם אליהו. נדמה לו כסוחר ישמעאלי ואמר לו. איך נועזת להתפלל כך לפני אדונך. ואתה מראה בזה כאילו יש ח"ו שתי רשיית. הוציא את חרבו והמיתו. (יש גורסין ופסק את ראשון: [אמר המעתיק זה הוא מעשה פלא שאליו יתרוג אדם בעבור זה וכבר התפללו על זה מברכי הש"ס. ובהידושי אגדות מהרש"א כתב וז"ל. י"ל דאידמי ליה כתייבא לא קאי אהליהו. אלא אחותו חיה דלא הוה מהדר אפיה קאי. דהוה אידמי ליה לאהליהו שאינו ישראל אלא ערבי ולכך הרגו אהליהו. עכ"ל. והנה כל מבין יבין שספירוש הזה הוא דוחק גדול מאד לומר כך ח"ו על אהליהו הנביא. כי אפי' בהמתן של לדיקים חין הקצ"ה מציא תקלה ע"י וכו'. ומלכד זה אינו מוצן דממנ"פ חס היה סובר שזה ערבי מה זה שאמר לו כדו קיימת קמי מרד. ועל דעתי בלתי ספק שקולמוס המהרש"א לא פלטה דברים האלה. אלא שאיזה תלמיד טועה הכנים דברים זרים האלה בדברי המהרש"א. או שיש כאן חזק ט"ס וחסרון דברים. ובדאי יש לער להמהרש"א ז"ל בעולם העליון מן פירוש הזה. וע"כ מזה על כל אדם לתקן כאן דגמא

בגמרא שלו דברי החידושי אגדות. ולפענ"ד נראה לפרש דאין הדברים כפשוטן שהמיתו בחרב. כי הרי אף בתורה שבכתב מלנו בענינים כאלה שהמקרא יולא מידי פשוטו. ומכל שכן בדברי חכמים שהיו רגילין עפ"י רוב לומר דבריהם בדרך רמז. הרי כתוב כי מתו כל האנשים המצוקים את נפשך. ואין לומר שמתו ואזירם מתו ממש כדוע. אלא שנטשו עניינם. וסרי חסד כמה. ועיין נדרים (ח:) ועוד כתוב הבאשתם את ריחמו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגני. וכי חרב ממש נתנו משה ואהרן בידם. או האם באמת הרגו אותם בחרב בעבור זה. זאת לא היה. אלא כיון שנתנו עליהם עול שעבוד קשה יותר למדי. מכנה זה הלער בשם הריגת חרב. כמו שמכנה לער העניות בשם מיתה. ועפ"י יש לפרש כאן שזה האיש שהיה מהפלל אחורי בית הכנסת מבחוץ ולא החזיר את פניו לביהכ"ס הוא היה איש עשיר גדול ומפונג מנוער. ואהב את גופו מאוד בדרך הגזירים קלי הדעת. והנהיג עלמו בגאווה לפני המקום שלא רצה לכווס לביהכ"ס לרחוק את בטנו שם. ואף גם לא רצה להחזיר את פניו כנגד פתח ביהכ"ס. כדי שלא ישאב בקרבו החזיר היו"א ע"י הפתח מן הדחק והלחץ של ביהכ"ס. ועל זאת חרה אפו של אליהו הנביא והענישו במיתה חרב. ואין מיתה זאת אלא עניות. והחרב הזה היינו כמו החרב של הפסוק הבאשתם את ריחמו וגו' לתת חרב בידם להרגנו. שפירושו הוא עול שעבוד גדול. ולפי הגירסא שפסק את ראשו בחרב. היינו ג"כ המכוון כך שהענישו בעניות. והיה הולך אח"כ בהכנעת ראש למטה כאילו היה נפסק ראשו מעל לוארו. וגם ע"ד הרמז הבין כך כי חר"ב בגימטריא ד"ל ומוכ"ן. והפסר"א בגי' השם ברה"ב בא"ת ב"ש. שבכתב זה השם מסתכל ברשעים ומענישם באיזה עונש שירצה ואפי' במיתה. כי בכתב זה השם הרג משה את המלרי. וכאן בודאי מסתבר יותר לומר שנטשו בעניות. מדה כנגד מדה תחת אשר חטא ע"י גאון וקומה זקופה. וממילא מובן שאח"כ היה יכול לסבול החזיר של לתן ביהכ"ס וזה הפירוש הוא עכ"פ ענין אמתי כמובן לכל מודה על האמת]:

(מד"ר במדבר ותד"ה פ"ג) כך סיפר אליהו הנביא ז"ל לפני החכמים. מעשה באדם אחד שהיה עומד בבית הכנסת הוא ובנו. כל העם היו עונים אחר העובר לפני התיבה אמן והללויה. ובנו ענה דברים של תיפלות. אמרו לו הבריות שימחה בבנו. אמר להם מה אעשה לו תינוק הוא ישחק. וכן עשה כל ה' ימי החג ולא אמר לו אביו כל דבר. וסופו היה שבמשך איזו שנים מתו אשתו ובניו ובניו ויצאו מ"ו נפשות מתוך ביתו. ולא נשתיר לו אלא שתי נפשות. אחד חנינר וסומא. ואמר שיטה ורשע:

שוב מעשה באדם אחד שהיה מתחרט על שלא קרא ולא שנה פעם אחת הייתי עומד אני והוא בבית הכנסת. וכיון שהגיע שליח צבור לקדושת

לקרושת השם הגביה אותו האדם את קולו וענה אחריו בכל כחו ואמר ק' ק' וכו'. אמרתי לו בני מה ראית שהגבהת קולך עד מאד. אמר לי לא זכיתי לא למקרא ולא למשנה. ועכשיו שניתן לי רשות לענות מה שאני יודע לענות. אמרתי אנביה את קולי על כל פנים בזה המעט. ותנוח עלי נפשי. וסופו היה שבמשך איזו שנים עלה אותו האיש מבבל לארץ ישראל ונעשה ממונה מן הקיסר עד כל בירניות שבארץ ישראל ונתעשר מאד הוא ובניו ובני בניו עד סוף כל הדורות.

(א"ר פי"ד) שוב מעשה באדם אחד ששאל אותי פעם אחת ואמר לי. רבי מפני מה נאמר (תהלים קל"ו) נותן לחם לכל בשר. ונאמר (סס קע"ז) נותן רב־המה לחמה וגו'. ולאדם אין מכין הוא לו פרנסה מזומנת ומתוקנת. אלא שצריך למרוח להכין לעצמו לחם. אמרתי לו בני לא על ידי זה בלבד שהאדם עושה בידיו הוא נזון. אלא עי"ז שהקב"ה מברך את מעשי ידי כל איש ואיש לפי זכויותיו. ובלתי ברכתו של הקב"ה לא היה קיום כלל למעשי ידיו של האדם. ועוד צא ולמד מן השומה שעובר בשוק. כיון שניטל ממנו חכמה ובינה דעה והשכל. וכי יכול הוא לפרנס את עצמו אפי' שעה אחת. הרי הוא חשוב כבהמה. לפיכך נמצא שהקב"ה מפרנס את האדם בכל רגע ורגע. ע"י הברכה ששולח במעשי ידיו. וע"י שנותן בו חכמה ובינה דעה והשכל:

ועוד שאל אותי ואמר. רבי שני פעמים גלו ישראל. בבית ראשון ובבית אחרון. בבית ראשון ניתן להם זמן. ולמה בבית אחרון לא ניתן להם זמן. אמרתי לו בני יושבי בית ראשון אף על פי שהיו עובדי ע"ז והיה בהם דרך ארץ ואהבה מזה לזה. ועסקו בצדקה ובנמילת חסדים. והקב"ה היה צופה ומביט שיש די בזמן גלות של ע' שנה שיתלכנו ויציורפו ויתתקנו מאותו החטא של ע"ז שהיו נשתקעים בה. אבל יושבי בית שני אשחרב בשביל קנאה ושנאת חנם ופירוד לבבות לא נתגלה קצם. שהרי עדיין השמן הזה מרקד בין ישראל. ועמל בכל כחותיו להרבות בין ישראל קנאה ותחרות ושנאת חנם. ואין הדבר תלוי אלא בנו. ומה עלינו לעשות. לשפוך רחמים ולבקש תחנונים ותפלה מלפני הקב"ה. או יתגלגל רחמיו המרובים עלינו. ויתקיים בנו מה שנאמר (מיכה ז') עלה הפורץ לפניהם וגו'.

(א"ר פי"ד) שוב מעשה בעם הארץ אחד שבא כנגדי פעם אחת והיה מתלוצץ ומלעיג בדברים. ואמרתי לו בני מה אתה משיב לאביך שבשמים ביום הדין. אמר לי. רבי יש לי דברים שאני משיב. בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאלמוד תורה. אמרתי לו בני מה מלאכתך. אמר לי. ציד אני. אמרתי לו בני מי נתן לך דעת להביא פשתן לארון מצודות ולהשליך

ולהשליך למים להעלות דגים. א"ל. רבי בזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים. אמרתי לו אם לזה נתנו לך בינה ודעת מן השמים. לדברי תורה שכתוב בה (דברים ל') כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. על אחת כמה וכמה שנתנו לך בינה ודעת מן השמים. מיד היה מרים את קולו ובכה ומתאנח וקבל על עצמו ללמוד תורה:

(שבת י"ג.) שוב מעשה בתלמיד אחר שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו. והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזירתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם. כתוב בתורה (דברים ל') כי הוא חייך ואורך ימך. בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו. ולא היה אדם מחזירה דבר. פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותו המאורע, אמרתי לה בתי בימי נדותך מה הוא אצלך. אמרה לי חס ושלוש אפי' באצבע קמנה לא נגע בי. בימי לבונך מה היא אצלך. אמרה לי אכל עמי ושתה עמי רחצתיו לו את רגליו וסבתי לו את השמן וישן עמי במטה אהת בקירוב בשר. אבל לא עלתה דעתו על דבר אחר [לתשמיט]. אמרתי לה ברוך המקום שיהרגו. שאין לפניו משיא פנים. שכן כתוב בתורה (ויקרא י"ח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב. יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברי תיפלות ויהא ישן עמה בבגדיה על מטה אחת. תלמוד לומר לא תקרב. אפילו קירוב בשר אסור:

(מסדרין ס"ג.) ועיד סיפר אליהו הנביא ז"ל לפני החכמים. פעם אחת הייתי מחזר על תפוחי רעב שבירושלים. לראות אם נמצא ביניהם מי שראוי להחיותי ולהשיב את נפשו. מצאתי תינוק שהיה תפוח מרעב ומוטל באשפה. שארתי אותו. מאיוזו משפחה אתה. אמר לי ממשפחה פלונית אני. אמרתי לו כלום נשתייר מאותה המשפחה. אמר לי. לא חוץ ממני. אמרתי לו אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה תרצה ללמוד ממני. אמר לי. הן. אמרתי לו אמור בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמר לי. הם שלא להזכיר בשם ה'. שכן למדו אותי אבי ואמי. ומיד הוציא יראתו מחיקו והיה מחבקה ומנשקה עד שנבקע כריסו. ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה. לקיים מה שנאמר (ויקרא כ"ו) ונתתי פגריכם על פגרי גלולכם. ולפיכך הביא הקב"ה עליהם הרב ורעב ואכזר. כי אמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. ועבודת גלולים היתה חביבה עליהם כל כך עד שאפילו התינוק היה מוסר נפשו עליהם:

(מדר' שופטים) רבי מאיר היה רגיל לדרוש בבית המדרש בכל ליל שבת ואשה אחת היתה רגילה לשמוע הדרשה. פעם אחת נמשכה הדרשה והאשה המתונה עד שיגמיר. אח"כ הלכה לביתה ומצאו שכבו הנרות של שבת

שבת. אמר לה בעלה היכן היית עד עכשיו. אמרה לו שומעת הייתי לרבי מאיר דורש. והיה אותי האיש ליצן. אמר לה בכך וכך שעשית אין את נכנסת לביתי עד שתלכי ותרוקי בפניו של רבי מאיר. יצאה לה מביתו. נגלה אליהו וזכר לטוב לרבי מאיר ואמר לו הרי בשבילך יצאה האשה מביתה. וסיפר לו האיך היה המעשה. מה עשה רבי מאיר הלך וישב לו בבית המדרש ובאתה אותה האשה להתפלל וראת אותה. עשה רבי מאיר עצמו כאלו נחלה פתאום על עיניו. ואמר ר' מאיר כל אשה היודעת ללחוש על העין תבוא ותלחוש לי. אמרו לה השכנות לבי געשי עצמך לוחשת על עינו ותרוקי בפניו ותתריצי לבעלך. הלכה אצל רבי מאיר. שאל אותה. היודעת את ללחוש על העין. וכיון שנתבהלה ממנו השיבה לא. אמר לה רבי מאיר. אפילו הכי רוקי בפני ז' פעמים ויוטב לי. עשית כן. אח"כ אמר לה רבי מאיר לבי והתריצי לבעלך ואמור לו. אתה אמרת לי לרוק בפני רבי מאיר פעם אחת. ואנכי הרי ירקתי בפני ז' פעמים:

(תענית כ') מעשה שבא רבי שמעון בן אלעזר ממגדל גדור מבית רבו. והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת הנהר ושם שמחה גדולה. והיתה דעתו נסה עליו על שלמד תורה הרבה. נודמן לו אליהו הנביא לנסותו ונדמה לו ברמות אדם מכוער ביותר. אמר לו שלום עליך רבי. ולא החזיר לו ר' שמעון שלום אלא אמר לו בכעס. ריקה כמה מכוער אותו האיש. שמא כל בני עירך מכוערים כמותך. אמר לו אליהו איני יודע אלא לך ואמור לאומן שעשאני ופי' להקניטו כמה מכוער כלי זה שעשית. כיון שידע ר' שמעון בעצמו שחטא בדבריו. ירד מן החמור ונשתמח לפניו ואמר לו. נענית לך. מחול לי. אמר לו איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ותאמר לו כמה מכוער כלי זה שעשית. היה ר' שמעון מטייל אחרי אליהו עד שהגיעו לעירו. יצאו בני עירו לקראתו והיו קוראים לו שלום עליך רבי רבי. מורי מורי. אמר להם אליהו למי אתם קורין רבי רבי. אמרו לו לזה שמטייל אחרך. אמר להם אם זה רבי אל ירבו כמותו בישראל. אמרו לו מפני מה. אמר להם כך וכך עשה לי. אמרו לו אף על פי כן מחול לו שאדם גדול בתורה הוא, אמר להם בשבילכם הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כך. מיד נכנס רבי שמעון ודרש לעולם יהא אדם רך כקנה. ואל יהי קשה כארו. ולפיכך זכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומוזות:

(אבות פ"ז מ"ט) מעשה שהיה ר' יוסי בן קסמא מהלך בדרך. פגע בו אליהו הנביא לנסותו, ונתגלה לו ברמות אדם אחד. נתנו שלום זה לזה. א"ל אליהו. רבי מאיוז מקום אתה. א"ל ר' יוסי מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. א"ל. רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך ארף

אלף אלפים דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות. א"ל ר' יוסי אם אתה נותן לי כל כסף זהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה. וכן כתוב בספר תהלים ע"י דוד מלך ישראל (תהלים קי"ט) טוב די תורת פיך מאלפי זהב וכסף ולא עוד אלא שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד. שנאמר (משלי כג) בהתהלכך תנחה אותך. בשכבך תשמור עליך. והקיצות היא תשייך. בהתהלכך תנחה אותך. בעולם הזה. בשכבך תשמור עליך. בקבר. והקיצות היא תשייך. לעולם הבא :

(ו"ט לך) מעשה שקיה ר' אלעזר בר' שמעון מטייל בדרך אצל נהר גדול. נודמן לו שם אליהו הנביא לנסות את טוב לבו. ונתגלה לו בדמות איש זקן ונער אחד עמו. והיה נדמה לו כאילו ממתינים כאן בכליון עינים על איזה ספינה שתעבור שמה. שיוכל לעביר את הנהר עם הנער אל עבר השני לדרך הנחוך להם מאד. כאשר ראה ר' אלעזר את הצער של הזקן אמר לו. סבא סבא הנח את הנער על כתפי מצד אחד ואתה תתלה עצמך עלי על כתפי מצד השני ואעביר אתכם את הנהר. ויאמר אליו אליהו הלא אתה אדון נכבד בדור הזה ואתה רך ומפונג מנוער. ואין בך כח לעבודה קשה כזאת להעביר אותנו על כתפותיך. א"ל ר' אלעזר. סבא סבא אם אתפוס אותך ואת נערך בשתי ידי. יש בי כח להשליך אתכם לעבר השני של הנהר במרחק של חצי מיל. א"ל אליהו האם אתה עוסק בתורה. א"ל הן. א"ל והלא התורה נקראת תושיה. שמתשת כתו של אדם. א"ל והלא התורה נקראת רפואה ושקוי לעצמות. שנאמר רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך. וכן אני שתיתי תורה הרבה. כזה ששותה הרבה סמי רפואה ונתחזק כחי. נתרצה לו אליהו והעביר ר' אלעזר אותם על כתפיו. אח"כ שאל אותו ר' אלעזר ואמר. סבא סבא מה עושה אצלך זה הנער. א"ל אליהו אני מלמד שלו ואני לומד עמו תורה. א"ל ר' אלעזר סבא סבא תדע שכחי גדול בעוה"ז ובעוה"ב. ובזכות זה שאתה מלמד תורה לילדי ישראל לא אניח למלאך של גיהנם ליגע בך דרעה. ואני אכניסך לעולם הבא בכחי הגדול וממשלתי שיש לי שם. א"ל אליהו רבי רבי. אמת שדברייך יש להם כח גדול בעולם הבא כאחד מן מלאכי עליון המשמשים לפני הקב"ה. ותיכף נעלם זה הזקן עם הנער ולא ראה אותם ר' אלעזר עוד. אז אמר ר' אלעזר שמע מינה שזה הי' אליהו הנביא. והיה שמח ר' אלעזר בשביל זה שעמד בנסיגו והשפיל עצמו כל כך לא נגד איש פשוט. כי אם נגד אליהו הנביא.

(כ"מ פ"ד) רבי ישמעאל בר' יוסי נתמנה מן המלכות לפרהגונא. [לפניות שר ממונה על הגנבים לחפש אחריהם לתופסם ולמוסרם למלכות].
פגע

פגע בו אליהו הנביא ואמר לו. עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה. אמר לו ר' ישמעאל מה אעשה גזירת המלכות היא עלי. א"ל אביך ברח למדינת אסיא. אתה ברח לך למדינת לודקיא.

(מד"ר ויגש ל"ד) עולא בן קישר נתבע ע"י המלכות להמיתו. קם וברח לעיר לוד אצל ר' יהושע בן לוי. רדף אחריו שליח המלך ותבע למסור בידו את הנידון למיתה. ואם לאו יחריב את כל העיר. נכנס ר' יהושע בן לוי אליו ופייסו ואמר לו. מוטב שתהרג רק אתה ברבר ולא יהרגו כל הצבור על ידך. נתפיים ומסרוהו ליד שליח המלך. היה רגיל אלהו הנביא לדבר עם ר' יהושע בן לוי. ואחרי מעשה זה לא התגלה אליהו אליו התענה ריב"ל עבור זה ל' יום ובא אליהו אליו. א"ל ריב"ל מפני מה רא נתגלית לי עד עתה. א"ל אליהו וכי חבר אני למוסרים. א"ל והלא כך למדנו במתניתין סיעה של בני אדם שאמרו להם חנו חנו זה האיש ואם לאו נהרגו את כלכם. ימסרו לידם זה האיש ואל יהרגו כלם. א"ל אליהו אף על פי שכך הוא הדין אבל אין זאת משנת חסידים. והיה הרבר הזה צריך להיעשות על ידי אחרים ולא על ידך :

(מכות יא.) פעם אחת אכל ארי לאיש אחד ברחוק ג' פרסאות ממקומו של ר' יהושע בן לוי. רא דיבר אליהו עמו ג' ימים. אח"כ שאלו מפני מה לא בא. א"ל אלהו מפני שהיה דך לבקש רחמים שלא יארע דבר תקלה בימך בגלוי שלך. כמו שאמר סבא החזק על הכהן גדול שהגנולין לעיר מקלט חוזרין במותו. והיו מתפללים עליו שימות. ולמה נכזה הכהן גדול. ומה היה לו לעשות. אלא שהי' לו לבקש רחמים על דורו שלא יארע דבר תקלה ולא ביקש :

(כתובות קה) רב ענן הביא לו איש אחד כד עם דגים קטנים מטוגנים במתנה. שאלו רב ענן מה רצונך. א"ל משפט יש לי כאן. לא רצה רב ענן לקבל ממנו וא"ל פסול אני לך לדין. א"ל איני רוצה שאדוני ישפוט לי המשפט אך יקבל אדוני ממני את המתנה. וא"ל ימנע ממני מצות הקרבת בכורים. דתניא כתיב (מ"ז ד') ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשורים לחם שעורים וכרמל בצקונו. וכי אלישע אוכל בכורים היה. אלא לומר דך כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים. א"ל רב ענן אמת שלא רציתי לקבל ועכשיו בשכיר המעס שאמרת לי אקבל. שלחו רב ענן עם המשפט לפני רב נחמן וכתב לו. ישפוט אדוני לאיש הזה משפטי. כי אני פסול לו לדין. אמר רב נחמן כיון ששלח לי כך שמע מינה קרובי הוא. היה עומד לפניו משפט של יהומים. אמר זה מצות עשה וזה מצות עשה. עשה של כבוד תורה קודם. סילק מלפניו משפט היתומים והכנים עצמו לדין משפט של זה האיש. כאשר ראה הבעל

הבעל דין שלו את הכבוד שחלק רב נחמן לזה שבנגדו, נסתתמו טענותיו. אליהו הנביא היה רגיל לבוא אל רב ענן ללמוד עמו סדר אליהו, ואחר מעשה זה נסתלק ממנו ולא בא אליו. ישב בתענית ובקש רחמים ובא. אבל מאז והלאה ה' מטיל עליו אימה ופחד. ולא ה' יכול רב ענן לסבול הפחד. עשה לו אהל קמן בחרדו בהפסק מחיצה בינו ובין אליהו, ובך היה יושב לפניו עד שנמר עמו כל הסדר. ולכך נחלק הסדר על ב' חלקים. ומה שלמד עמו מקודם נקרא סדר אליהו רבא, ומה שלמד עמו אח"כ נקרא סדר אליהו זוטא:

(כ"ז:') חסיד אחד היה רגיל אליהו הנביא לדבר עמו. היה לו לאותו החסיד בית ועשה לו לפני שער החצר מבנים בית שער קמן להיות שומר הפתח יושב בו ומשמר. ועל ידי זה לא יכלו העניים לבנוס בנקל תוך החצר. מעת ההיא והלאה לא נתגלה עוד אליהו לפני אותו החסיד:

(כתובות סא.) אבוב בר איהי ומנימין בר איהי. אחד האכיל להמשמש שלו מכל מין ומין של סעודתו. והשני האכיל את המשמש שלו לשובע רק מנין אחד של סעודתו. עם הראשון התחבר אליהו הנביא והיה רגיל לדבר אתו. ועם השני לא רצה אליהו לדבר. וכן היו שני חסידים. יש אומרים שהיו רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא, אחד מהם הקדים להאכיל את המשמש שלו קודם סעודתו. והשני היה מאחר להאכיל את המשמש שלו לאחר סעודתו. זה שהקדים להאכיל את המשמש דיבר אליהו הנביא עמו. ועם השני לא רצה אליהו לדבר:

(סנהדרין ק"ג) דרש ר' יוסי בצפורי. אבא אליהו קפרן היה. ואליהו הנביא היה רגיל לבוא אליו. ומעת ההיא שדרש כך לא נתגלה אליו שלשה ימים. כאשר בא אליהו אליו אח"כ שא"ר יוסי. מפני מה לא בא אדוני עד עתה. א"ל משום שדרשת עלי שקפרן אנכי. א"ל ר' יוסי והלא הא ראיה שהקפיד אדוני מיד על דברי:

(קידושין ע.) א"ר המנונא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה מלקתו ברצועה. ופי' שהקב"ה שולח עליו עניינים רעים. ואליהו מסבג שלא יוכל ללכת מן הרעות לעולם. כאלה הכפות שאינו יכול לזוז ממקומו. ומהנושא אשה ההוגנת לו. אליהו נושקו והקב"ה אוהבו. ותנא על כל מין אנשים בין כהן בין לוי בין ישראל אם נושא אשה שאינה הוגנת לו. אליהו כותב עליו והקב"ה חותם על דבריו שכך הוא האמת. ומה כותב עליו, או לו לפסול את זרעו ולפונם את משפחתו, וכל הפוסד פסול, ואינו מדבר בשבחו של עולם. ופי' שהפוסל את זרעו ע"י ששאל חסד שאינה הוגנת לו. סימן שהוא עלמנו פסול

פסול. ולפיכך אינו מתהגג להציב שבת לעולם. אלא להיפוך שכל תהלוכותיו להציב רעות לעולם]:

(יחזקאל ס"ג.) א"ר אלעזר מה דכתיב אעשה לו עזר כנגדו. זכה עוזרתו. לא זכה כנגדו. איבא דאמרי ר' אלעזר הקשה. כתיב כנגדו וקרינן כניגדו. זכה כנגדו ולעזר לו לא זכה מנגדתו והיא מלקה אותו. ר' יוסי מצא את אליהו. שאל אותו כתיב אעשה לו עזר. במה אשה עוזרת לאדם. א"ל אליהו. אדם מביא חטים. האם חטים הוא כוסם. ואם מביא פשתן האם פשתן הוא לובש. נמצא שהאשה היא מאירה את עיני בעלה ומעמידתו על רגליו:

(מגילה ע"ו) רבה בר אביה מצא את אליהו הנביא. שאל אותו ואמר. שנים עשר רבנן נחלקו בטעמים מה ראתה אסתר שזימנה את המן. ואין אני יודע האמת מחמת איזה טעם ראתה אסתר לעשות כך. א"ל אליהו כל הטעמים הן של התנאים והן של האמוראים כלם טעמים אמיתיים. ובשביל כל הי"ב טעמים ראתה אסתר לזמן את המן אליה על הסעודה:

(מגילה ע"ו) רבה בר שילא מצא את אליהו הנביא. שאל אותו מה עושה הקב"ה. אמר לו אליהו הקב"ה אומר הלכות בשם כל רבנן ובשם ר' מאיר אינו אומר. א"ל ולמה. א"ל משום שלמד תורה מפיו של אחד ונחלשע בן חזיה נקרא אחוז. א"ל רבה ומה בכך. הלא ר"מ דמון מצא. תוכו אכל קליפתו זרק. א"ל אליהו עכשיו אומר הקב"ה. מאיר בני כך היה אומר בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת. קלני מדאשי קלני מורועי.

[פי' כד על ראשי. כד על זרועי. מחמת עייפות ותשיכות כח מן הלכות. כביכול כאלם המלטר ממכאוביו. וכעין זה נזכר בפסוקים. כי אנכי ידעתי את עכאוביו. עמו אנכי בצרה. בכל לרדתם לו לר]. ואם כך הקב"ה מצטער על דמן של רשעים שנשפך. קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך:

(גיטין ו') ר' אביתר מצא את אליהו הנביא. שאל אותו מה עושה הקב"ה. א"ל אליהו שעוסק בענין פלגש בגבעה. א"ל ר' אביתר ומה אמר הקב"ה. א"ל שדורש הפסוק ותונה עריו פלגשו (שופטים י"ט) ואומר. אביתר בני כך הוא אומר. זבוב מצא לה. וינתן בני כך הוא אומר. נימא מצא לה. א"ל ר' אביתר האם יש ח"ו ספק לפני הקב"ה. א"ל אליהו אלו ואלו דברי אלהים חיים. זבוב מצא ולא הקפיד. נימא מצא והקפיד:

(כ"מ נ"ט) ר' נתן מצא את אליהו הנביא ושאל אותו מה עושה הקב"ה. ואת היה בשעה שנחלקו ר' אליעזר וחכמים על התנור שחתכו חליות ונתן חול בין חוליא לחוליא. שהיה ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים. ואמר להם ר' אליעזר אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח. נעקר החרוב ממקומו מאה אמה. ויש אומרים ארבע מאות אמה. אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב. חור ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו. חורו אמת המים לאחוריהם, אמרו לו אין מביאין ראיה פאמת המים. חור ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו. המו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם ר' יהושע ואמר, אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טובכם. לא נפלו מפני כבודו של ר' יהושע. ולא זקפו מפני כבודו של ר' אליעזר. ועדיין מטין ועומדין. חור ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה. מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום. עמד ר' יהושע על רגליו ואמר (דברים ל') לא בשמים היא. אין אנו משגיחים בבית קול. שכבר כתוב (שמות כג) אחרי רבים להטות, ואז שאל ר' נתן את אליהו מה הקב"ה עושה. השיבו אליהו שהקב"ה שמח ואומר נצחוני בני נצחוני בני :

(והר פתח רמ"א) ר' שמעון בר יוחאי הלך למבריא פגע בו אליהו הנביא. נתן לו שלום. שאל אותו ר' שמעון במה עוסק הקב"ה. א"ל אליהו בענין הקרבנות הוא עוסק יאמר חירושי תורה משמך. אשרי הלקך. ובאתי להקדים לך שלום ולשאול אותך שאלה אחת שנשארה בישיבה של מעלה בענין הקרבנות. על הפסוק באתי לגני אחיתי כלה וגו' אכלתי יערי עם דבשי וגו' (סיר ה). מי שאין בו אכילה ושתייה. איך הוא אומר אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. א"ר שמעון והקב"ה מה השיב להם. א"ל אליהו. הקב"ה אמר הרי ר' שמעון בר יוחאי בעולם. יאמר הוא תירוץ על זה. וע"כ באתי לשאול אותך קושיא הזאת. א"ר שמעון לבעבור האהבה הגדולה שהקב"ה אוהב לכנסת ישראל משנה את מנהגו. ואעפ"י שאין דרכו באכילה ושתייה. מ"מ בשביל אהבתו לכנסת ישראל הוא אוכל ושותה כדי לעשות רצונה כיון שבא אצלה. במקומו אינו אוכל ושותה. ובמקומה הוא אוכל ושותה. וכן המלאכים ששלח הקב"ה לאברהם. במקומם שבשמים לא אכלו ולא שתו. ואצל אברהם אכלו ושתו בשביל אברהם. כלה שנכנסה לחופה והיא תרצה לאכול. האם אין ברין שיאכל חתנה עמה אעפ"י שאין דרכו לעשות כך. וזהו באתי לגני אחותי כלה. כיון שבאתי אצל כנסת ישראל לכנוס עמה לחופה. אכלתי יערי עם דבשי וגו'. א"ל אליהו רבי חייך שדבר זה בקש הקב"ה לומר. אבל רצה לזכות אותך בזה. אשרי חלקך שהקב"ה משתבח עמך למעלה. ועליך כתיב ממחול נ' כ"ג צדיק מושל יראת אלהים :

(וזר משפטים קי"ט.) נתגלה אליהו לר' שמעון בר יוחאי ואמר לו. כמו שאתה משתדל בכל מצוה ומצוה לקיים אותן לשם יחוד קיב"ה ושכינתיה עם כל המתנות הקדושים שלמעלה ושלמטה. כך הקב"ה ושכינתו וכל המתנות הקדושים שלמעלה ושלמטה מתיחדים ברוח שלך בכל מצוה ומצוה. והם אוהבים אותך ושומרים אותך כרמיון אב ואם שאוהבים ומנשקים את בנם אוהבים וליזמרים אותו תמיד. אחר הדברים האלה גילה אליהו לר' שמעון כמה סודות התורה:

(וזר וילא קכ"א.) נתגלה אליהו הנביא לר' חייא בחלום והודיעו שנגזר על ירושלים ליחרב. וזרו שיתאמצו החכמים בתלמוד תורה. וע"י הקול יעקב ינצלו מן הידים ידי עשו:

(וזר וימי רי"ג.) נתגלה אליהו הנביא לר' יהודה אצל שער עיר טבריא ואמר לו שיש חשבות למעלה ואין יחוד העולמות כראוי. בין שהשכינה בגלות. ולפיכך יש הרבה מעיקים לכנסת ישראל ואין מי שיעמוד בפרץ להרחיק אותן המעיקים. א"ל ר' יהודה הרי עמלה בזה להרחיקם ולא עלה ביד. א"ל אליהו לא עלה בידך יען כי עיקר הדבר תלוי בהמתקת הדינים למעלה. ואתה עוד לא פעלת בעבודתך להמתיק את הדינים למעלה כי רק ע"י המתקת הדינים תתעורר מדת הרחמים על השכינה הקדושה ועל ישראל.

(חגיגה ט"ז) אמר לו אליהו הנביא לבר הי הי. ויש אומרים שאמר כן לר' אלעזר. מה דכתיב הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני (ישעיה מ"ח). תלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ויש אומרים רב יוסף. היינו דאמרי אינשי. יפה עניות לישראל כמו רצועה אדומה לסוס לבן:

[זה המאמר פלא. שאם העניות כל כך מליאה טובה לישראל א"כ העשירות הוא להיפוך ענין רע, ומה זו ההבטחה של ואחרי כן יאלו ברכוס גדול. והלויים נזיס רבים. ומתפללים על חיים של עושר וכבוד. ונחמה אחת היתה לאיוצ שלא נענש בעניות. וגם אין מוכן איך שייך לקרוא לעניות בשם מדה. וגם אין מוכן שאם היא מדה טובה איך נותן זאת הש"ת. כי הלא כל מדות טובות נחלות בצחירת האדם. וגם אין מוכן המשל של ברזא סומקא. וכי לא נמלא דבר יפה מזה. וי"ל דהנה יש ב' מיני עונשין. א' עונש על פצירות. והוא ניתן לאדם מדה כנגד מדה. ב' יסורין לנרף ולזכך את האדם מן הפסולת שנמלאת בלבו שהן מדות רעות. ועי"ז יוכל לבוא לכל מדות טובות. כמו שכתב הגו סגיס מכסף וילא לזורף כלי וגו'. וכאן מדבר בענין יסורים של לירוף. כמו שדורש על הפסוק הנה לרפהיך וגו'. שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל. פירוש שחזר למלא לירוף כוס שכל

ידו יוכלו לבוא מעממן לכל מדות טובות. ולא מלא אלא עניות. וממילא מובן כי זה שלא נלך ללירוף הוא ראוי לעשירות. וכן זה שכבר נלטרף ג"כ ראוי לעשירות. כי אללם לא תגרום העשירות קלקול. ועפ"י יתורץ שאין הקב"ה נותן ממש המדות טובות. אלא כיון שע"י הלירוף הזה נזדקק האדם שיוכל לבוא לכל מדות טובות. ע"כ נחשב כאילו הש"ת נותן גם המדות טובות. כיון שהוא נותן זה הלירוף. וגם יובן המכוון של המשל. כי אם יוכה סוס לבן ברצועה אדומה נדבק מראה אודם של הרצועה על עור הסוס הלבן. ונראה כאילו היא מכה עמוקה עד שהולאה דם. ונזכר מזה פחד על סוס השני ושומע לקול צעליו. אעפ"י שבאמת אין המכה איומה כל כך. והנמשל הוא העניות. שאעפ"י שאין היא מכה איומה כל כך. מחמת שהעני מתפרנס מזדקקות. מ"מ הוא דבר מפורסם ומטיל אימה ופחד על חביריו שלא יענשו גם הם צעניות. ועי"ז הולכים צדק הישק]:

(נרכות כע): אמר לו אליהו הנביא לרב יהודא אחיו של רב סלא החסיד, לא תבעם ולא תחטא. אל תרניג עצמך באכילה ושתיה יתירה ולא תחטא. וכשאתה יוצא לדרך תקנה בקונך וצא. אמר ר' יעקב א"ר חסדא זו תפלת הדרך:

(גיטין ע). אמר לו אליהו הנביא לרב נתן. אכול שליש ושתה שליש. והנה מקום פנוי בבטנך שליש, לבשתכעום תעמוד על מילואך ולא תיוק:

ארבעה פרקי תורה ודרש ארץ מדברי אליהו הנביא מלוקט מן תד"א ועוד מדרשים אחרים.

פרק א.

אשרי האדם, שמר קיטב את הרברים האלה בלבו. שיעשה עצמו כשור לעור וכחמור למשא וכפרה החורשת בישדה. וישב ויהנה בתורה בכל יום תמיד. שנאמר (ישעיה ל"ב) אשריכם זורעי על כל מים. זו דברי תורה המשולה למים שנאמר (ישעיה נ"ה) הוי כל צמא לבו למים. מה על כל מים, והו על כל דברי תורה. כיצד אם קרא אדם תורה יקרא גם נביאים וכהובים וישנה משנה והלכות מדרש ואגדות. וירבה בשיבה וימעט בסחורה. או מיר שירה עליו רוח הקודש, ותורתו בתיך מעיו, ומלתו על לשונו. כמו שנאמר (שמואל ב' כ"ג) רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני. והרי הוא בן עולם הבא. ומעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין

בין ישראל בין אומות העולם. בין איש בין אשה. בין עבד ובין שפחה. אבל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו. ולפיכך אף גם האדם העוסק במלאכה או בדרך ארץ אל יתייחס עצמו מרוח הקודש ועולם הבא. כמו שאמרו החכמים כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. הא כיצד. אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי. נתרצה עם בניו ועם בני ביתו. שוב אדם עושה מלאכה בפני אויביו כל ששה ימים ונח בשביעי. שוכח כל צער שהיה לו. וכך הוא מדתו של אדם. יום טובה משבח יום דעה. יום רעה משבח יום טובה. אמר להם הקב"ה לישראל כתבתי לכם בתורתי לא ימוש ספר התורה הזה מפיו (יהושע א). אף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששת ימים. שבת יעשה כלו תורה. שנאמר ימים יוצרו ולו אחד בהם (תהלים קל"ט) זה יום השבת לישראל. מכאן אמרו ישבים אדם ויטנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש ויקרא בתורה וישנה בנביאים. ויתפלל אל הקב"ה בלב שלם ובדעה מיושבת. אח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה. לקיים מה שנאמר (קהלת ט) לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב וינר כי כבר רצה אלהים את מעשיך. ואף אם אין בו באדם אלא דרך ארץ ומקרא בלבד מוסרין לו מלאך אחד לשמרו. שנאמר (שמות כג) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמך בדרך וגו'. קרא אדם תורה נביאים וכתובים. מוסרין לו שני מלאכים. שנאמר (תהלים נא) כי מלאכיו יצוה לך לשמך בכל דרכיך. אבל קרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש הלכות יאגדות ושימש תלמידי חכמים (וזה לימוד הגמרא). הקב"ה בעצמו משמרו. משלו משל למה הדבר דומה למלך המהלך בדרך ובנו עמו. כיון שהגיעו לחמה והשרב הולך אביו אצל בנו בחכמה ברוחה של חמה ועושה צל לבנו. כרי שלא יגיע בו החמה והשרב. שנאמר (תהלים קכא) ה' שימרך ה' צלך על יד ימינך:

פרק ב.

ישמעו הגדולים ויודו הקטנים שצריך כל תלמיד חכם להיות לעולם עניו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים עם אביו ואמו ועם רבו. ועם אשתו ובניו ובני ביתו ושכניו. ועם קרובים ורחוקים. ואף עם גוי בשוק. כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד לטהר ומתקבל על הבריות. וממלא את ימיו ושנותיו בשם טוב. כי בזמן שהאדם הוא עניו בתורה ובמעשים טובים הכל מתיראין ממנו. שנאמר (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וכלם משבחים ומפארים ומהללים אותו. ואומרים ראו אדם זה שהוא חכם גדול בתורה ובעל מדות טובות ואהב את כל הבריות ושפל בדרך. ודיבורו בנחת עם הבריות. אין זה כי אם שהתורה הביאתו למדות טובות כאלה. נמצא שנכנס על ידו בלב כל הבריות אהבת תורה. ומתקדש שם שמים על ידו. אבל תלמיד חכם שאינו

שאינו עניו בתורה. ועוד הוא בעל מדות מגונות ורעות ומתנאה. ואין דיבורו בנחת עם הבריות. הוא שנוי לכל ואין הבריות סיבלין אותו. ואומרים ראו זה בן תורה. כמה הוא מלא עם מדות מגונות ורעות ע"י התורה שלמד. ונכנס על ידו בלב הבריות בזיון לתורה. נמצא שם שמים מתחלל על ידו. מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעה. נבדל טובה הימנו. ועוד אמרו דעה קניית מה חסרת. דעה חסרת מה קניית. וכל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו. כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה. וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו. כבוד שמים במקומו עומד. וכבודו מתמעט. ומעיד אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים. והוא אוכל משלו ואינו נהנה משל צבור. עליו הכתוב אומר (תהלים קכ"ח) אשרי כל ירא ה' החולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. ואומר (סיר ז') מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. וכל תלמיד חכם המלמד תורה ברבים לישראל לשם שמים. ואינו נושא פנים לעשיר ולעני. אלא מקרא הוא מקריא את כלם כאחת. ומשנה הוא שונה את כולם כאחת. מתוך כך הקב"ה מרחם עליו ונותן בו חכמה ודעה בינה והשכל. ונותן לו חלק עם הצדיקים אברהם יצחק ויעקב. ועליו הוא אומר (ישעיה נג) מעמל נפשו יראה ישבע וגו'. ולא עוד אלא שכל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה אפילו בינו לבין עצמו. הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו. ועל זה כתיב. שפכי כמים לבך נזכח פני ה'. ואין נזכח אלא פנים כנגד פנים. כמו שכתוב (מ"א כ) ויחנו אלה נזכח אלה :

פרק נ.

אם דבקה נפש ישראל אחרי הקב"ה לשפוך לפניו שיח שפתי בתפלה ובקשה. יבין את עצמו מקודם. ויהישיב בדעתו היטב איך הוא צריך לעמוד להתפלל. וידע שלמדו החכמים ד' דברים בתפלה. א' שלא יעמוד אדם בבקעה להתפלל בדרך עכו"ם. ב' שלא יעמוד ברשות הרבים ויתפלל. מפני דעת הבריות ודעת נשים שיבלבלו אותו. ג' שיקדש אדם את מקום תפלתו ד' אמות לצפון. ד' אמות למערב. ד' אמות לדרום. ומלפניו עד מלא עיניו. ואם מתפלל בביתו צריך לקדש את כל הבית אפילו מאה אמה. למה. כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא. ד' שיעמוד אדם להתפלל בצד הקיר באימה ביראה ברתה. ובזיע. ולא יפסיק שום דבר בינו ובין הקיר. שנאמר (מלכים ב' כ) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' וגו' ויבך חזקיהו בכי גדול. בוא וראה ולמד מן חזקיהו המלך. שאעפ"י שהיה חזקיהו צדיק גדול. מ"מ נענש על תפלתו הראשונה שלא התפלל בהוגן וחלה חולי גדול. כי כשבא סנחריב וחקיף את ירושלים עמד חזקיהו בתפלה לפני הקב"ה. שנאמר (מלכים ב' י"ט) ויתפלל חזקיהו לפני ה' ויאמר ה' אלהי

אלהי ישראל יושב הכרובים וגו' המה ה' אונך ושמע. פקח ה' עיניך וראה ושמע את דברי סנחרב וגו'. נראה שהיה חזקיהו מדבר עם הקב"ה באדם שהוא מדבר עם חבריו. נ"ל שחטף כמה שהזכיר שם הוי"ה ב"ה היוה פעמים ללא לורך גדול. כי באמרו הנה ה' אונך ושמע פקח ה' עיניך וראה. וכן כמה לומר כמו שהתפלל דניאל (דניאל ט) הנה אלהי אונך ושמע פקח עיניך וראה. וכן כמה שאמר אח"כ אמנם ה' החריבו מלכי אשור וגו'. זה השם הזכיר ללא לורך גדול. כי ה' יכול לומר אמנם החריבו וגו']. מיד נחה רוח אלהים על ישעיהו הנביא ואמר לחזקיהו המלך. והלא אדם שהוא מדבר עם מי שהוא גדול ממנו הלא מרתיע כל גופו ונודעזעין כל אבריו. המדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה שיהיה מדבר באימה וביראה ברתת וביוע. לפיכך חלה חזקיהו חולי גדול. שנאמר (מלכים ב' כ) בימים ההם חלה חזקיהו למות וגו'. וע"י שהתפלל אח"כ על מטתו כהונן שהיסב פניו אל הקיר והתפלל בדמעות, הקב"ה שהוא רחום וחנון ומלא רחמים. היה רואה שפתי דובבות מישרים בחכמה בבינה בדעת ובהשכל ובהכנעה גדולה. שמע מיד את תפלתו ונקרעה גזירתו הרעה. ושלח אליו ע"י ישעיהו הנביא לאמר (מלכים טז) שמעתי את תפלתך וגו'. הנני רופא לך. ביום השלישי תעלה בית ה' :

פרק ד.

אשרי לזה האיש רגיש בצער של אחרים. ומצטער עצמו עם הצבור. כי שכר הרבה נותנים לו מן השמים בשביל כך. בוא וראה ולמד מדרכיו של משה רבנו עליו השלום. שנאמר (שמות יא) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. וכי לא היה לו למשה רבנו ע"ה כר וכסת שישב עליה. אלא אמר משה בדעתו הואיל וישראל שרוין בצער. אף אני אהיה עמהם בצער. על כן לא יראה אדם את הרבים שהם שרוין בצער. ויאמר אך ואוכל ואשתה ושלוש עלי נפשי כי לא חסר לי דבר. אל יאמר כן. כי בזמן שהרבים שרוים בצער והיחיד פורש עצמו מהם. שני מלאכי שרת ההולכים עמו מבית הכנסת ומבית המדרש עד ביתו אומרים עליו. אותו האיש הפורש עצמו מן הצבור אל יזכה לראות בנחמת הצבור. אבל זה שמשתתף עצמו בצערן של צבור אעפ"י שאין חסר לו כלום. הוא יזכה לראות ולהתנחם ולשמוח בנחמת הצבור. כמו שנאמר שישו אתה משיש כל המתאבלים עליה. וכמו כן אל יפרוש כל אדם את עצמו מן הצבור מלבוא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות להקביל פני השכינה. ואף אם הוא עם הארץ. מ"מ שכר הליכה בידו. ולא עוד אלא ע"י שירחיק את עצמו לשמוע דברי תורה בבתי מדרשות ותפלת הצבור בבתי כנסיות. ויענה בכל כחו אמן יהא שמיה רבא מברך. ירחם עליו אביו שבשמים ויפתח את לבו ויפקח את עיניו מעט מעט להשכיל במקרא במשנה ובהגדה

ובהגדה, ולהבין דברי התפלות, ושכרו מרובה לעולם הבא' בשביל שציער את עצמו בעוה"ז להבין דברי תורה ותפלה, ולמה בית ישראל דומין בעוה"ז אצל אביהם שבשמים. למלך בשד ורם שיש לו בנים ועבדים הרבה. עמד ובנה בתים הרבה ופלטרין הרבה, וביניהם דרכים יפים ומישורים הרבה שאין להם סוף, העלה המלך דבר על דעתו ואמר, אצרוף את עבדי ואת בני מי הוא שאוהב אותי וירא ממני, ומי שירא ממני ואינו אוהב אותי, מה עשה המלך עמד ובנה מבוי שהוא מאה אמה על מאה אמה. ועשה בתוכו חצר שהוא ד' אמות על ד' אמות ועשה בתוכו פשפש קמון שהוא ד' טפחים על ד' טפחים, ויוצא למישרים גדולים להקביל מתוך פשפש הקמון פניו של המלך, ובני המלך יעבדו באים ועומדים בחצר ובמבוי, והמלך יודע בדעתו מי אוהבו וירא ממנו, ומי שירא ממנו ואינו אוהבו, הירא מן המלך ואינו אוהבו עומד בחצר ובמבוי ואינו מצער גופו לכנוס בפשפש הקמון, אומר להם הקב"ה, בני מה עשיתם, אני באתי להקביל פניכם ואתם לא באתם להקביל פני, שנאמר מדוע באתי ואין איש וגו', אבל האוהב והירא מן המלך מצער את גופו ונכנס בפשפש הקמון שהוא יוצא למישרים גדולים להקביל פני המלך, ועל אלו נאמר, לפקוח עינים עורות, להוציא ממסגר אסיר, מבית כלא יושבי השך (ישעיהו נט) :

שער ה.

עניני אליהו הנביא על דבר הנאמלה.

(זהר פנחס רכ"ח) מעשה שהציעו אינם מאמינים לפני ד' אליעזר ג' שאלות האלה. א' אתם מצפים שיבנה לכם בית המקדש. והרי נוכר בפסוק 'שנית השני נקרא בית האחרון. ככתוב (חגי ז) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. משמע שלא יהיה עוד בית המקדש שלישי. ב' אתם אומרים שאתם קרובים למלך העליון יותר מכל שאר האומות עובדי אלילים. הרי המקורב למלך הוא תמיד בשמחה בלא צער בלא פחד בלא דוחק. ואתם תמיד סובלים צער דוחק ויגון יותר מכל אזה"ע. נמצא שאנחנו הקרובים למלך. שהרי אנחנו תמיד בשמחה ואין אנו סובלים צרות כי לא חסר לנו כלום. ואתם מרוחקים. ג' אתם אין אוכלים נבלה וטרפה כדי שתהיו בריאים וחזקים. ואנו אוכלים כל מה שנחפוץ ואנחנו חזקים בכח ובבריאות ואתם תמיד חלשים ושולמים בכם הרבה חלים יותר מכל שאר אזה"ע. מכר זה מוכח שאתם עם שנאו לאלהיכם. ד' אליעזר נצטער באד מזה והציע אלו השאלות לפני אליהו הנביא. א"ל אליהו הן גם ביניכם שלמעלה ברקיע נסתדרו שאלות האלה לפני הקב"ה. וכך הוא ענין הדבר. כאשר יצאו ישראל ממצרים בקש הקב"ה לעשותם בארץ כמלאכים הקדושים שלמעלה. ורצה לבנות להם בית המקדש בשמים ולהורידו לארץ. ולנמנע לישראל בשורש קדוש כדמיון שלמעלה. וזהו שכתוב תבאמו ותשמעו בהר נחלתך מכן לשבתך פעלת ה'. במה שפעלת אתה ה' ולא אחר. מכן לשבתך פעלת ה'. זה בית ראשון. מקדש ה' כוננו יידיך. זה בית שני. ושניהם אומנותו של הקב"ה. וכיון שחטאו ישראל נבנה בית המקדש על ידי אנשים. ולפיכך לא נתקיים. ועל זה אמר שלמה (תהלים קכ"ז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. שהרי אין בו קיום. וכן בימי עזרא גרם דחמא ונבנה בית המקדש ע"י אנשים ולא היה בו קיום. אבל לעתיד לבוא כתיב (תהלים קמ"ט) בונה ירושלים ה'. הוא ולא אחר. ועל בניה זה אנו מצפים. והוא יהיה בית המקדש כפול. בית על גבי בית. ושניהם ביחד יורדם הקב"ה מן השמים. אחד יהיה נקרא בית ראשון. ואחד בית שני. בית שני יהיה בהתגלות לכל העולם. שיראו הכל אומנותו של הקב"ה בקיום האמיתי. וכל לב תשתוקק לראותו בשמחה שלימה. ובית הראשון יהיה על גבי בית שני מכוסה ונעלם בתוך ענני כבוד אשר יעלו עד רום השמים. ועל בניה זה אנחנו מצפים. ואפילו העיר ירושלים תקום ע"י אומנותו של הקב"ה כמו שכתוב (זכריה ג) ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב. מכל שכן בית המקדש בעצמו :

תשובת שאלה הב' היא. כי בוראי אנחנו קרובים למלך העליון יותר מכל אוה"ע עובדי אלילים. שהרי הקב"ה עשה לישראל שיהיו הלב של כל העולם. והם בין אוה"ע כמו הלב בין שאר אברי הגוף. שכל חיותן תלוי בהלב. וכן גם ירושלים בתוך העולם היא כמו הלב בהגוף. ובמו שהלב הוא קרוב ומקושר יותר למלך העליון אשר בהגוף. שהוא המוח מקור החכמה בינה ודעת. כי מן המוח נשפע אל הלב חכמה בינה ודעת. ולפיכך הלב הוא מרגיש וסובל יותר מכל אברי הגוף כל מיני צער וצרות של הגוף. וגם הלב הוא רך וענוג יותר מכל שאר אברי הגוף הרחוקים מן המוח. וכן ישראל בין אוה"ע. כיון שהם בבחינת לב של כל העולם. על כן הם קרובים ודבקים יותר למלך העליון. ובעבור זה סובלים צער וצרות יותר מכל אוה"ע עובדי אלילים הרחוקים מן מלך העליון :

תשובת שאלה הג' היא. כי מה שנאמר לישראל לאכול נבלה וטרפה שקצים ורמשים הוא ג"כ לבעבור זה שהם בבחינת לב. שהרי הלב בגוף אעפ"י שהוא רך וחלש הוא המלך והקיום של כל שאר אברי הגוף. והוא נוטל לעצמו מזון היותר צח ונקי ומבחר מכל מיני הליחות של הגוף. שהוא הדם. אבל כל שאר האברים ניזונים משאר מיני הליחות של הגוף שיש בהם הרבה פסולת. ולפיכך נמצא לפעמים בשאר האברים נגעים וצרעת. מה שאין כן בלב שאין בו כל מום. וכן ישראל בחר איתם הקב"ה וקרבים אליו שיהיו הלב של כל העולם. ובכן הם צריכים לזון רק בדברים נקיים וטהורים וזים וצלולים. שלא יהיה בהם כל מום. ככתוב (שיר ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך.

(ו"ח כי תבא) רבי שמעון בר יוחאי ברח מחמת נזירת המלכות למדבר לוד ונגנו במערה הוא ור' אלעזר בנו. נעשה להם גם שהוציאה להם הארץ עץ חרובין ומעיין מים. והיו ניזונים מן החרובין ושתו אותן המים ואליהו הנביא היה רגיל לבוא אצלם בכל יום ב' פעמים ולמד עמהם תורה. ולא ידע איש מזה. וישבו שם י"ב שנים עד שמת הקיסר ובטלה הגזירה. ויודיע אליהו הנביא להם שבטלה הגזירה ויצאו משם. פעם אחת נתעוררה שאלה בין החכמים של החברייא קדישא ואמרו. הרי ידוע שהקללות שבתורת כהנים הן כנגד חורבן בית ראשון. והקללות שבמשנה תורה הן כנגד חורבן בית שני. ואנו מוצאים בקללות שבתורת כהנים הבטחות של נחמה ואהבת הקב"ה לישראל. דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. ובתיב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו'. ובקללות שבמשנה תורה לא נמצאו בהן הבטחות ונחמות כלל. ולא ידעו החברייא קדישא מה להשיב על זה. ויכתוב רבי יוסי בר' יהודה מכתב לר' שמעון בר יוחאי ויציע לפניו שאלה הזאת. וישלח את המכתב ע"י יונה אחת.

ותבוא

ותבוא היונה לפני ר' שמעון ותניח לפניו את המכתב. כאשר הסתכל ר' שמעון בתיך המכתב בבה הוא וגם ר' אלעזר בנו על פרידתו מן החברייא ש"ו. וגם על מה שלא נתגלה להם לפתור שאלתם אשר נבכו בה. בבה ר' שמעון ואמר וי וי מה יעשה הדור האחרון כאשר ישימו אל לבם שאלה הזאת ולא ידעו פתרונה. הלא יפלו ח"ו ביאוש גדול. בתיך כך בא אליהו הנביא לפניו ואמר להם אשרי חלקכם שהקב"ה שלחני לשכך דמעוטיכם. כך אמר הקב"ה כל הבטחות ונחמות של ישראל נרמזות באותן הקללות. כאב האוהב את בנו. ואם בנו חטא. תופס האב את הרצועה של מלכות בידו ונוהם ושואג עליו בקולי קילות שיחזקנו לגורים. אבל באמת המכות הן קלות וברחמים רבים. בוא וראה הקשה מן הקללות שבתוב גם כל חלי וכל מכה וגו'. יעלם ה' עריך עד השמדך. יעלה לא כתיב. אלא יעלם. כלומר ה' המשרה שכינתו עליך יכבש ויכסה אותך בנוקבא דתהום רבה שלא יצאו ח"ו לחוץ. עד השמדך. כלומר עד עולם. שהרי להשמד את ישראל ח"ו אי אפשר לעולם. מחמת שנשבע הקב"ה שלא יכריח את ישראל לעולמי עולמים. דכתיב כן יעמוד זרעכם ושמכם. וכתיב חי אני אם ימדו שמים ממעל וגו'. ובכן גם אותן הקללות תהיינה נעלמות ומכוסות לעולם ולא יצאו ח"ו לחוץ. וכן גילה אליהו לר' שמעון עוד ברכות ונחמות הנרמזות בפסוקי התוכחה. וגם גילה לו סוד גדול שבהפסוק והיו חייך תלויים לך כנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך. שם נרמז קץ הנאולה. אחרי כן כתב ר' שמעון תשובה על השאלה שנשלחה אליו. ויתן את המכתב בפי היונה וישלחנה אל החברייא קרישא. ונעשה ביניהם שמחה גדולה :

(סנהדרין נז.) הנא רבי אליהו ששת אלפים שנה יעמוד העולם. שני אלפים תהיה. שני אלפים תורה. שני אלפים ימות המשיח. ובעינותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו. א"ל אליהו לרב יהודה אחיו של רב סלא דחסיד. אין העולם ופי' כלתי משיח פחות משמנים וחמשה יובלות. והיינו ד' אלפים ור"ן שנה. נמנע כחשבון הזה מוסיף על הזמן אשר כלתי משיח עוד ר"ן שנה וביובל האחרון בן דוד בא. א"ל רב יהודה בתחילתו של יובל או בסופו. א"ל איני יודע. ועוד שאלו רב יהודה. כלה או אינו כלה. ופי' האם יוכל האחרון הוא הקץ אשר כלה. היינו שעכ"פ לא יתעכב המשיח יותר. או שחיתו כלה. היינו שיכול להיות שלא יבוא דוקא כזה היובל האחרון. אלא שמן היובל האחרון והלאה אין ביאת המשיח. ומכאן גם תח"כ. א"ל אליהו איני יודע. רב אשי אמר. כך אמר לו אליהו הנביא בפירוש. עד זה היובל האחרון לא תצפה לו. מן היובל האחרון והלאה תחכה לו :

(יומא יט.) עוד אמר לו אליהו הנביא לרב יהודה אחיו שר רב סלא דחסיד. אתם מתמידים ואומרים מפני מה עוד לא בא משיח. הרי דיוס יום

ים הכפורים הוא ונכעלו כמה בתולות בנהרדעא. א"ל רב יהודה והקב"ה מה אומר לזה. א"ל אליהו. הקב"ה מלמד זכות ואומר. הרי היצר הרע לפתח חטאת רובץ. עוד שאלו רב יהודה. והשמן מה אומר. אמר לו. ביום הכפורים אין רשות להשטן לקטרג. שאלו רבנן מנא לן זאת. אמר דמי בר חמא. השטן בגיטריא שם"ד. כי רק שם"ד ימי השנה יש לו רשות להשטין. וביום הכפורים אין לו רשות להשטין :

(סנהדרין נח.) ר' יהושע בן לוי מצא את אליהו הנביא שהיה עומד על פתח המערה של קבר ר' שמעון בר יוחאי. שאל ר' יהושע בן לוי את אליהו. האזכה לבוא לעולם הבא. א"ל אליהו אם ירצה ארון הזה וכי השכינה היתה עמם. א"ר יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי. [כמה פליאות יש במאמר הזה כמוצן. וכל מה ששאל ריב"ל חס יזכה לבוא לעולם הבא. היינו חס יזכה לבוא חי בגופו לעולם הבא. כי הי' מלפני על זה כל ימיו. וכן זכה באמת לבוא חי בגן עדן כדאיתא במסכת כתובות (עז:). ומה שאמר צ' ראיתי וקול ג' שמעתי. י"ל דר"ש בר יוחאי זכה למדרגה גדולה כמו האבות שעומדים מקצרים חיים בגופם בעת הראוי לזאת ומתפללים על יצועת ישראל. כמוצא לעיל שאלהו הנביא רוחץ את ידיהם קודם התפלה. ויש בזה ענין עמוק שאעפ"י שנשמתם למעלה בעולם העליון. מ"מ אין מועילה שם תפלתם לעניני עולם הזה. כי להמשיך ישועה על ישראל בעולם הזה לריך המתפלל להמלא ג"כ בעולם הזה. וזהו ענין תפלת האבות בקצרים. וכן זכה רש"י למדרגה הזאת. וידוע שכל המתפלל כראוי השכינה כנגדו. כמוצא בש"ס. ובכן מכל שכן שהאבות וכן גם רש"י בשעה שעומדים מקצרים להתפלל בזדאי באה שמה השכינה לעמוד כנגדם. וזה הענין שהשכינה באה עם אליהו להיות במערה של רש"י בשעה שיעמוד מקצרו להתפלל. ור' יהושע בן לוי הלך דרך פתח המערה וראה שנים. היינו שזכה לראות גם את רש"י כמו שראה את אליהו. ושמע קול שלשה. כי את השכינה לא יכול לראות רק שמע את הקול. ובזדאי שמע ריב"ל שרש"י התפלל על הגאולה. וע"כ שאל תיקף את אליהו אימת אתי משיח. וראה לדעת מה שנענה רש"י מן השכינה על תפלתו] :

אמר לו ר' יהושע בן לוי לאליהו אימת יבוא המשיח. א"ל אליהו לך ושאל את המשיח. שאל ריב"ל היכן הוא נמצא ומה המה סימניו. א"ל שהוא יושב אצל פתח שער העיר רומי בין עניים מנוגעים סובלי חליים. וכולם מהירין כל הנגעים שלהם ביחד ומנקים אותם. אח"כ חובשים וקושרין את כולם ביחד. ועל זה נצרך עת ארוך. והמשיח מתיר כל נגע ונגע בלבד ומנקה אותה וחובשה תיכף. כדי שיהיה מוכן ומזומן בכל רגע. כי יחשוב פן יבוקש ברגע זו לגאול את ישראל. ולא יתעכב בזמן חבישת כל הנגעים שלו.

אפשר שיציגו שם הוא על דרך הכתוב אמלחה החרבה וגו'. שלא כמלחה לור אלא מחורבנה של ירושלים. וכן להיפוך ככתוב וירד מיעקב והאביד שריד מעיר. וגם מסתבר שצריך רומי לא היו מניחים את העניים המנוגעים לבוא העירה. כדי שלא תפרח הלרעת על אחרים. ועל כן היו מוכרחים לשבת מחוץ לפתח שער העיר. והעוברים ושבים זרקו להם פרוטות לדקה. והמשיח ג"כ מנוגע וחולה. וכיון שסובל יסורין צעד כלל ישראל. כמו שכתוב והוא מחולל מפשעינו. ולזאת יציגו בין עניים כאלה]. הלך ר' יהושע בן לוי למקום ההוא. ראה את המשיח ואמר לו שלום עריך רבי ומורי. א"ל שלום עריך בן לוי. א"ל אימת יבוא האדון. א"ל המשיח. היום. חזר ר' יהושע בן לוי אצל אריהו. שאל אותו אליהו. מה אמר לך המשיח. השיבו אמר לי שלום עליך בן לוי. א"ל אריהו א"כ הבטיח לך ולאביך לעולם הבא. כיון שזכר גם את שם אביך. אמר ריב"ל הלא אמר לי דברי שקר שאמר לי כי היום יבוא ולא בא. א"ל אליהו כך אמר לך (תהלים נה) היום אם בקולו תשמעו.

(עדות פ"ח מ"ט) א"ר יהושע מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו. ורבו מרבו. הלכה למשה מסיני. שאין אליהו הנביא בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב. אלא לרחק המקורבין בורוע. ולקרב המרוחקין בורוע. רבי יהודה אומר לקרב אבל לא לרחק. רבי שמעון אומר להשוות המחלוקת. וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם. שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו'. וחשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

(פסיקתא רבתי) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר. בשעה שהקב"ה נואל את ישראל. שלשה ימים קודם שיבוא המשיח. בא אליהו הנביא ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיר עליהם ואומר. זרי ארץ ישראל עד מתי אתם עומרים בארץ ציה ושממה. וקולו נשמע בכל העולם. ואח"כ יאמר בא שלום לעולם. בא שלום לעולם. שנאמר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שדים. ביום שני בא ועומד על הרי ישראל ואומר באה טובה לעולם. באה טובה לעולם. שנאמר מבשר טוב. ביום שלישי בא ועומד על הרי ישראל ואומר באת ישועה לעולם. באת ישועה לעולם. שנאמר משמיע ישועה אומר לציון מצך אלהיך:

(אבודרהם) על פי המסורה נראה כי בחמשה מקומות נכתב יעקוב מ"א בוא"ו. ובחמשה מקומות נכתב אליה חסר וא"ו. והטעם כי יעקב אבינו תפ"ש הוא"ו משמו של אליהו הנביא בתורת משבן. עד שיבוא עם משיח בן דוד המוכתר בוא"ו מרות. שנאמר במשיח ונחה עליו רוח ה'. רוח חכמה. ובינה. רוח עצה. וגבורה. רוח דעת. ויראת ה'. ואז יחזיר אל

לו היא"ו ויהיה שמו של אליהו שלם. והטעם של אליהו, כי די לעבד להיות ברבו, כי רק אז יהיה שם הקב"ה שלם ובסאו שלם במהרה בימינו אמן:

(הגדת מהר"ל מפראג) טעם המנהג לפתוח הדלת קודם אמירת שפוך חמתך. הוא על דרך הבהוב (מלאכי ג) הנני שולח מלאכי ופנה הדרך לפני ופתאום יבא אל היכלו הארון אשר אתם מבקשים. ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא וגו'. הארון זה מלך המשיח, מלאכי מלאך הברית זה אליהו הנביא. הנה בא. היינו שהוא יבוא קודם ביאת הארון המשיח אל היכלו. וכיון שהגאולה שרימה תלויה בביאת אליהו הנביא מקודם לבשר הגאולה. לכן בליל פסח קודם אמירת שפוך חמתך שאנו מתחילים לבקש על הגאולה. נוהגין לפתוח הדלת ולהזכיר שמו של אליהו הנביא ולהתפלל על ביאתו. והרפור עם המעשה של פתיחת הדלת יועילו שניהם להשריש זאת בלב בנינו. למען ירעו הסימן האמיתי של ביאת המשיח. ועליו בתיב מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה במהרה בימינו אמן:

תפלת אליהו הנביא בעד כנסת ישראל

תפלה זו נשלחה אלי מעיר לפת מוצצ"א עם עוד העתקות מספרים
שנים אשר מהם העתקתי הרבה דברים. והמעין בתנד"א ח"א
פ"ט יראה שמכר שם מעין תפלה כזו. אבל חסר שם הרבה וגם יש
שם הפסוק מענינים אחרים בשגגת המעתיקים. ותפלה זו בנוסח הזה היא
תפלה לחה-זכה. ועל ההעתקה נכתב. כי טוב להתפלל תפלה זו ביום
הכפורים אחר הפטרה דיונה. ובקבלה שהיא מאלהו הנביא זכור לנוצ:

רבוץ כל העולמים. אבינו שפשמם. רחום וחנון. אנא הבט נא
מן השמים וראה בענינו וריבה ריבנו. ויעלה עלפוננו לפניה
מה שנעשה לנו בכך שעה ושעה. ואף אם בעונותינו הסתרת את
פניה מאתנו. אבל הלא באמת ידוע תדע כל תלאתינו ומכאובותינו
אשר נברו עלינו עד מאד. ואתה מרגיש בצרותינו. בפתוב עמו
אנכי בצרה. וכתוב בכך צרתם לו צר. ולמה תחריש בבלע את
הקודש. ועד מתי יאמרו בגוים איה נא אלהיהם. הלא באהבתך
שאהבת אותנו ובשמחתך ששמחת בנו הפרשית את עמך ישראל
מתוך שבעים אומות. ונתת לנו תורתך הקדושה. וברת עמנו ברית
מלח עולם שתקבל תמיד נחת רוח מן עבודתינו אשר נעבוד אותך
בלב תמים. והפרשית מתוכנו את שבט לוי. ומשכט לנו הפרשית
בהן גדול שיעמוד ויתפלל על בניך בכל יום ויום. ולבפר עליהם
ביום הקדוש והנורא הזה עד כל עונותיהם. במה שגאמר פי ביום
הזה יבפר עליכם למהר אתכם מפל חטאתיכם לפני יי תמחרו.
ואם אמנם בעונות אבותינו נחרבה עירנו ושמים בית מקדשנו ואין
לנו בהן גדול שיבפר עלינו בעבודת יום הקדוש והנורא הזה. אבל
הלא אמרת לנו ע"י נביאיך הקדושים ונשלמה פרים שפתינו. ובכן
אבינו שפשמם רחום וחנון קבל נא את תפלותינו ברחמים ובכח
באשים וריח ניחוחים. בקמרת ונסכים. ותזכור לנו את אהבת
הקדמונים ואת הברית אשר ברית עם אבותינו הקדושים אברהם
יצחק ויעקב. וקנים נא לנו מה שכתבת בתורתך הקדושה. וכי
ימוך אחיה ומטה ידו עמך והחזקת בו: אבינו שפשמם זכור במה
אלפים צדיקים וקדושים אנשים ונשים ומת: אשר פשטו את צוארם
דשחיטה בצאן למבח יובל. ושפכו דמם פמים בבהמה מיתות
משונות. למען קדושת שמך הגדול. ולמען קדושת השם ישראל:
אבינו שפשמם זכור במה עניים ואביונים אלקנות ויתומים
הנמצאים

הנמצאים בהם בישראל. שעוסקים בתורה בכל יום תמיד מתוך צער ומתוך הדחק. וזכור כמה פעלי פתים יש בהם בישראל שאין להם פרנסה. ולא עוד אלא שמפשימים את עורם מעליהם מעור הגלות. ואף על פי כן הם קובעים עתים לתורה ועוסקים בתורה בכל יום תמיד: אבינו שבשמים זכור כמה פסחים וכמה עורים יש בהם בישראל שאין להם מזונות. ונותנים שכר למלמדים שילמדו עם בנייהם תורה. זכור כמה נערים וקטנים יש בהם בישראל שאינם יודעים בין ימינם לשמאדם. ועוסקים בתורה בכל יום תמיד. זכור כמה זקנים וזקנות יש בהם בישראל שמשפירים ומעריכים לבתי בגסות ולבתי מדרשות. ומלמדים ומתאווים ומצפים לישועתך בכל יום תמיד: אבינו שבשמים צדיק אתה יי וחסיד וכל מעשיך באמונה. אנא ותגדלו רחמיך הרבים וחסדיך הגדולים על בניה בגי רחומיך שארית עמך בית ישראל ואל תשחיתנו. הלא גם על אומות העולם כתבת בתורתך שאם ימצאו עשרה אנשים פארים בעיר אחת תשא לכל חטאתם ואל תשחיתם. בכתוב ויאמר לא אשחית בעבור העשרה. ואנחנו עמך ישראל המברכים ומשפחים ומפארים את שמך בכל יום ובכל שעה. ושמך יתפאר ויתברך ויתקדש לעיני כל הדורות על ידי עמך ישראל. שעושים כל מעשיהם הטובים בשתיקה. על אחת כמה וכמה שחרחם עלינו ואל תשחיתנו. כי עמך ישראל הם קנניך אשר מעולם. שנאמר הלא הוא אביך קנה הוא עשך ויכננה. ונאמר יי קנני ראשית דרכו. ונאמר קודש ישראל ליי ראשית תבואתה: אבינו שבשמים זכור מה שכתבת לנו בתורתך. לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות. ונאמר כן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן. ועוד שאם חס ושלום יאבדו ישראל מן העולם. תאבד תורתך מן העולם ויחרב כל העולם. ובה שנו חכמים במשנה. אם אין תורה אין דרך ארץ: אבינו שבשמים כתבת לנו על ידי יונה הנביא עבדך. ואני לא אחוס על גיגה העיר הגדולה. אשר יש בה חרבה משמים עשרה רבו אדם. אשר לא ידע בין ימינו לשמאדו ובהמה רבה. כמו שאתה חסד על גיגה. כן יתגדלו רחמיך עלינו. וקנים עלינו מה שהכתבת לנו ואמרת. למעני למעני אעשה. כי איך יחל ויבדיל לאחר לא אתן. ובכן עשה למען שמך למען תורתך ולמען קדשתך ותחיש לנו ישועה שגמיה בכתבה בגיגה אמן:

הועתק והוכנס לאינטרנט

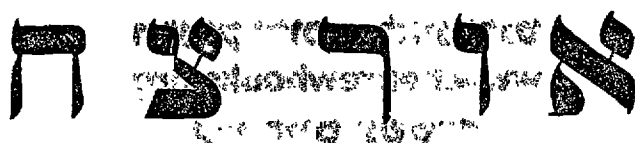
www.hebrewbooks.org

מאמר

ע"י חיים תשס"ד

פ ת ח א ל י ה ו

עם פירוש יפה ורחב

נלקט מן ספרי גדולי המקובלים בהרחבת הביאור ובהוספת
נוסף משלי כאשר חנני יוצרי ובוראי.

הקטן יהודה יודל במהו"ר ישראל יצחק ז"ל ראזענבערג.

מלפנים רב בק"ק טארלא ובעת חונה בק"ק לאדז.

מחבר הספרים ידות נדרים, שערי זהר תורה.

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ד

מאמר אליהו הנביא בהכמת הקבלה.

פְּתַח אֱלִיָּהוּ וְאָמַר רַבּוֹן עֲלַמִּין דְּאַנְתָּ הוּא חָד וְלֹא בְּחוּשְׁבָן . אַנְתָּ הוּא

אור צח

זֶה הַבִּיאָוֹר אֹרֶךְ צַח יֵאִיר אֹרֶךְ בְּהִיר וְצַח עַל הַמֵּאמֶר פֶּתַח אֱלִיָּהוּ . וְהוּא נִלְקַח מִן סַפְרֵי גְדוּלֵי הַמִּקְבָּלִים . הֵלֵא הֵמָּה „פֶּרְדֵּם רְמוּנִים” „הִדְרֵת מֶלֶךְ” „שַׁפַּע מֶלֶךְ” וְסִידוֹר חֶבֶד שֶׁל הָרֵב בַּעַל חֲתֻנְיָא וְצוּקְלָה”ה . וּבַעֲזֵרֶת צוּרִי וְקוֹנֵי הָרַחֲבָתִי דְּבִרְיָהֶם הַקְדוּשִׁים בְּלִשׁוֹן קָל וְצַח וּבְהוֹסַפֶּת נוֹפֶךְ מִמָּה שֶׁחֲנִי הַשִּׁי”ת בְּרוּ”חַ . כְּדֵי שִׁיחֵי נֶקֶל יוֹתֵר לְהַמְעִיין לְהַבִּין דְּבָרִים הַקְדוּשִׁים הַעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהֵם יִסּוּדֵי הָאֱמוּנָה אֲשֶׁר בְּלַעֲדָם יִבְלֶה הָאָדָם שְׁנוּתֵי בְּבַחֲיַנֵּת קִמְנוֹת הַמִּזְחִין . אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יָמֵינוּ לְשִׁמְאָלוֹ בַּעֲנִין הַעֲבֹדָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן הַקַּב”ה לָנוּ . מָה הָיָא . לָמָּה הָיָא . וְלָמִי הָיָא . וְאֲשֶׁר יֵאָדָם אֲשֶׁר יִשְׁמֹר דְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּלָבוֹ וְיִתְבּוֹנֵן חֲסִדֵי ה’ :

פֶּתַח אֱלִיָּהוּ וְאָמַר . אֱלִיָּהוּ הַנְּבִיא זְכוֹר לְטוֹב כּוֹון לְבָאֵר בְּמֵאמֶר הַזֶּה בְּקִיּוֹר נִמְרָץ רֹבֵץ גּוֹפֵי הַחֲכָמָה הָאֱלֹהִית שֶׁנִּקְרָאת חֲכָמַת הַקְּבָלָה . וְיֵאֵר עֵינֵי אֵין סוּף בְּאַחֲדוּתוֹ הַפְּשׁוּט וְעֵינֵי הָאֱלִילוֹת . וְגַם בִּיאֵר עֵינֵי עֲלָמוֹת וְכָלִים וְטַעַם הָאֱלִילוֹת וּמִנֵּין הַסְּפִירוֹת וְהַכְּרַחֲתָם . וְהֵגֵה אָמַר רַבּוֹן עֲלַמִּין הַכּוֹנֵה נֶגֶד אֵין סוּף . וְקִרְאוּ רַבּוֹן עֲלַמִּין . כִּי הוּא רֵלֶה לְדַבֵּר בְּעֵינֵי הָעוֹלָם וְאֱלִילוֹתָיו . לִכֵּן קִרְא לֹא”ם רַבּוֹן עֲלַמִּין . וְעוֹד שֶׁרַבּוֹן עֲלַמִּין הוּא כְּמוֹ מַחְוִיב מַמְלִאוֹת . כִּי מִחוּץ מַמְלָאוֹת הַנִּבְרָאִים יֵכִיר הָאָדָם וַיְצוּחַ לִידֵי הַחֲלָטָה שֶׁשׁ לְעוֹלָם מִנְהֵיג . וְלִכֵּן יִדְקֶה שִׁיחֵי נֶקֶרֶא בְּשֵׁם רַבּוֹן עֲלַמִּין . אַנְתָּ הוּא הָאֱרִיךְ בְּמַלְתָּ הוּא . וּפִירוּשׁוֹ שֶׁרַבּוֹן עֲלַמִּין אֲתָה הוּא מַחְוִיב הַמַּמְלָאוֹת . כִּי אֲנִי”ת חוֹדֶה עַל בְּחִינַת הַגְּלָה . וְהוּא מוֹרֶה עַל בְּחִי” הַנִּסְתָּר . כְּלוּמָר שֶׁמֶלֶךְ בְּחִי” הַגְּלָה מוֹצֵן שְׁבַחֲנִית הַנִּסְתָּר הוּא מַחְוִיב הַמַּמְלָאוֹת . וְאַעֲפִי שֶׁהוּא נִסְתָּר מִהַשְׁגַּת הַשֶּׁכֶל מִלֵּד עֲלָמוֹתָיו . אֲבָל מִלֵּד הַנִּבְרָאִים וְהַסְּתֵדְרוֹת הָעוֹלָם בְּחֲכָמָה כַּפִּלָּה מֵאֵד . מוֹדַע וְגִלָּה לָנוּ כִּי יֵשׁ גְּבוּהָ מֵעַל כָּל גְּבוּהִים הַמִּחְדָּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכִי” מִמֵּד מ”ב . כֵּאלִילוֹ הוּא בְּבַחֲיַנֵּת אֲתָה לְנוֹכַח . חָד וְלֹא בְּחוּשְׁבָן עֵינֵי הָאָדָם יִזְכֵּן מִמָּה שֶׁמּוֹרֶגֶל בְּפִי בְּעֵלֵי הָאֱמוּנָה בְּאִמְרָם . אֲחָד וְלֹא כְּאֶחָד הַמִּטִּי . פִּירוּשׁ כִּי עַל מִין אֶחָד הַמִּטִּי בִּיאִיהַ חֲשׁוֹנֵי שֶׁל דְּבָרִים הַגְּמָלָאִים בְּעוֹלָם יֵשׁ לוֹ חֲבָרִים

הוא עִילָאָה עַל כֵּךְ עִילָאִין סְתִימָא עַל כֵּךְ סְתִימִין. לֵית
מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בְּךְ כֵּךְ. אֲנִתָּה הוּא דְאַפִּיקַת עֶשֶׂר תְּקִינִין וְקִינִין
לְהוֹן

אור צח

חברים רבים הדומים לו. אלא שהקודם הוא הראשון והבא אחריו מכונה בשם שני. ויש ערך למספר האחד עם מספר הב' ואפילו עם מספר הרבוא. לפי שמציאות מספר הרבוא בא מזירוף חלקים קטנים של מספר אחד אחד. מה שאין כן ברבון עלמין שהוא אחד ואין שני בדומה לו. ואף גם אין ערך לו כלל עם כללות ההשתלשלות של כל העולמות. כי איננו בגדר תפיסה והלכשה כלל. אף לא כדמיון הלכשת הרוחניות בגשמיות. כי כל ההשתלשלות של רבוא רבבות העולמות דאיליות בריאה יצירה עשיה נבראו רק מן גילוי והארה בעלמא מאור העלמיות של הא"ם שאין מהותו מושג לנו כלל. אלא שבו הכוונה של "אחד" הוא על ד' השלילה. שהוא אחד בערך כזה שאין שני בערכו להמשיל לו. והוא אמת הוא חד ולא בחושבן. פירוש שאין "אחד" הזה יכול לנטות בשום חשבון שבעולם. יען כי אין שני לו. או יתבאר בקיטור שאין "אחד" הזה כמו האחד של איזה חשבון שבעולם. כי בכל חשבון שבעולם מוצן מעלמו צמושכל הראשון שמספר האחד הוא מספר המיעוט שבו החשבון. ושאר המספרים שבו החשבון הם המרובים. אבל האחד של הרבון עלמין נהפוך הוא. שזה האחד הוא המספר המרובה נגד כל מיני המספרים המרובים אשר בכל מיני החשבונות שבעולם. כי כל הבריאה עם רבוא רבבות העולמות אשר בה היא המיעוט נגד זה האחד. והכל לעומתו בערך טפה אחת נגד ים האוקיינוס. אנת הוא עילאה על כל עילאין סתימא על כל סתימין פירוש עליון על כל העליונים הוא שהא"ם נקרא עלת כל העלות וסבת כל הסבות כי כלם עלולים ממנו. הוא המאליל והמה גאללים. ומפני שאמר אכ"ת ועלא"ה. שכל זה מורה היותו נתפס במקום ומושג במהותו. כי אכ"ת מורה איזה מהות. ועילא"ה מורה על סימן המקום. ואין מן המדות האלה באלוה. כי איננו נתפס במקום ואין מהותו מושג כלל, לזה אמר סתימא על כל סתימין. להורות שאין לענין מקום שום שייכות אליו ח"ו. כי אפילו בערך הסתימין הוא טמיר ונעלם אליהם שאין משיגין בו כלל. וכל הספירות העליונות וכל השכלים הנפרדים הן בערכו כבעלי גוף לרוב העלמו וסתימתו מהם. לית מחשבה תפיסא בך בלל הכוונה בזה שהגם שהענינים הרוחניים יכולים להיות מושג במחשבה. אבל בזה"ם אפילו תפיסה מועטת במחשבה אין בו כלל ח"ו, כי גם כה הרוחני של המחשבה הוא כמו דבר גשמי לעומת הרוחניות של מהות הא"ם ב"ה. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין אחר שהפליג במעלות המאליל צמלות קצרות התחיל לדבר בענין האלילות שהא"ם האליל עשרה גאללים שנקראין תיקונין. מפני שיש בהם תקון הכח והגבורה הבלתי תכליתות של המאליל. מטעם שעל ידי

לָהוֹן עֶשֶׂר סְפִירֹת לְאַנְהָרָא (ג"א לְאַנְהָרָא) בְּהוֹן עֶלְמִין סְתִימִין דְּלָא
אַתְגְּלִין וְעֶלְמִין דְּאַתְגְּלִין. וּבְהוֹן אֶתְכַסִּיאת מְבַגִּי נִשְׂא . וְאַנְתָּ הוּא
דְּקִשִּׁיר

אור צח

אמלעות דוקא יכול המאלל לבוא לידי התגלות כחו וגבורתו לצרוא עולמות
וגבראים בעלי גבול. וכן גם לענין השפעת השפעת הן העשר ספירות
ציד המאלל ככלים ציד האומן לתקן בהם כל פעולותיו. והן תקון העולם
מטעם שכל ידן תהיה הנהגת העולמות. והמאלל יוכל על ידן להסתתר
וללמס אור השפע. באופן שיוכלו העולמות לקבל השפעת אורו במדה ולמס
שלא יתבטלו ממליחות. וקריבין להון עשר ספירות פירוש שהעשרה תיקונים
האלה אנתו קוראים אותן בשם ספירות. מלשון ספיר והארה. והטעם מפני
שבהן מאיר אור הא"ס. ועל ידי אמלעותן נשפע הארה לכל העולמות ולכל
הגבראים הנגלים והנעלמים בכל רגע ורגע להיות חיים וקיימים. לאנהגא
[לאנהגא] בהון עלמין סתימין דלא אתגלין ועלמין דאתגלין יורה
זה כי טעם אלילות העשרה תיקונים הוא כדי שהא"ס יאיר בהן הארתו
וינהיג ויחיה על ידי אמלעותן עולמות העליונים הנסתרים ועולמות התחתונים
הנגלים. כי אם לא היו הספירות לא היו העולמות בכח לקבל שפע הארת
הא"ס צ"ה לרוב רוממותו וגדלותו. והיו מתבטלין במליחות. נמלא שטעם
אלילות הע"ס הוא מפני שני ענינים שכמעט הם ענין אחד. אם מפני שרנה
הא"ס לבוא לידי התגלות כח מלכותו בצחינת נחות דרגא להאלל ולצרוא
וליצור ולעשות רצונות עולמות עם גבראים בעלי גבול וגשמיים. ואם מפני
שרנה הא"ס להסתיר וללמס אורו הגדול בכדי שיוכלו כל העולמות עם כל
הגבראים הנמלאים בהם אפילו הגבראים הגשמיים לקבל תמיד אורו והשפעתו
במדה ולמס וגבול כל אחד לפי כחו ומדרגתו ולא יתבטלו במליחות.
ובהון אתכסיאת מבגי נשא יבאר זה עוד תיקון אחד שנעשה ע"י
העשר ספירות הנקראין תיקונים. והוא שאם לא הי' מתלבש הארת אור
הא"ס בהספירות. כדמיון כח הנשמה שמתלבש ומתפשט בפנימיות אברי
הגוף. אז ממילא היה כן בעולם העשיה שהיה מתגלה הארת אור הא"ס
צאפשרות שתתקיים הנשמה בגוף הגשמי בראיותה טעם זו אותה ההארה.
כמש"כ כי לא יראני האדם וחי. אבל כיון שאותה ההארה מתלבשת תוך
הספירות, ע"י נחכסית אותה ההארה מן האנשים הגשמיים ויכולים להתקיים
בעולם. ומה שכתוב ואתה מחיה את כלם. וכן מה שכתוב ומלכותו בכל
משלה. הכל נעשה בהסתתר. ואנת הוא דקשיר לון ומיוחד לון ר"ל
שאעפ"י שכל ספירה פועלת פעולה אחרת אל טעמה ח"ו לומר שיש התפרדות
ביניהן. אלא שכל הפעולות ממקור אחד נובעות. והוא כח הא"ס המתפשט
בפנימיותן. כמו בגוף האדם שכל אבר מיוחד לפעולה אחרת. וכל הפעולות
נובעות

דִּקְשִׁיד לִזֶּן וּמִיחֹד לִזֶּן . וּבִגִּין דְּאֵנִת מְלָנָא כֶּל טָאן דְּאַפְרִישׁ חֹד מִן חֲבֵרִיה מֵאֲלִין עֶשֶׂר סְפִירָן אֶתְחַשֵּׁב לִיָּה כְּאֵלֹו אֶפְרִישׁ בְּךָ . וְאֲלִין עֶשֶׂר

אור צח

טבעות מן כח אחד שהוא כח הנשמה המתפשט בפנימיות כל אבר ואבר , וזה שאמר כפל לשון קש"ר ומיח"ד . ירמו בזה אל ב' מיני דביקות שיש בהם פירות . האחד הוא ענין התקשרות שיש להן אלו עם אלה להיוותן ממוזגות כל אחת מכלן . והשני הוא ענין היחוד של זיוג מבחינת משפיע ומקבל כדי להמשיך עי"ז את אור הא"ם בהשתלשלות מטה מטה עד הגבראים הגשמיים והשכלים להחיותם . כמש"כ וחתה מחיה את כלם . ומחדש בטובו בכ"י פמיד מעשה בראשית . וענין היחוד של זיוג אינו לודק אלא בד' ספירות שהן חכמה ובינה ונקראות אבא ואימא . וגם בתפארת ומלכות הנקראות ברא וברתא או זעיר ומוקביה . ועל אלה הד' ספירות רומזות הד' אותיות של השם הוי"ה ב"ה . וכל ספירה מאלה הד' ספירות היא שורש לעולם מלא שלם שהן הד' עולמות . אלילות . בריאה . יצירה . עשיה . אבא נעשה שורש לעולם האלילות . אימא שורש לעולם הבריאה . זעיר שורש לעולם היצירה . מלכות שורש לעולם העשיה . ובכל עולם ועולם יש צפרטיות עשר ספירות מיוחדות . נמלא שהעשר ספירות של עולם האלילות הן בצח"י זכר . עשר ספירות של עולם הבריאה הן בצח"י נקבה . עשר ספירות של עולם היצירה הן בצח"י זכר . ועשר ספירות של עולם העשיה הן בצח"י נקבה . ואלה הד' עולמות שהן בכלל ב' מיני זיווגים יש להם עוד ד' ענינים שהם זה למטה מזה . הלא המה . שכל ומחשבה . קול ודיבור . וכמו למשל במלך בן ד' גשמתו הופיעה במוחו שכל שטוב לו לעשות בלד היכלו גן נחמד . וזה השכל תיקף מופיע בלב המלך . ועי"ז נתעורר כח המחשבה . וזה הלב מבין צפרטיות לפי ערך חמדת הלב באיזו מקום שיהי' הגן . וגדלו ורוחבו . ומאחה עלים ינטע . והרי זה זיוג אחד של חכמה ובינה . והיינו השכל עם המחשבה . אח"כ לריך המלך ליתן פקודתו בדבר הזה לעבדיו . ולדרך לזה עוד שני כחות . והן הקול עם הדיבור . והיינו זיוג השני . ומעשרי אחזה אלה להבין הנמשל במלך מלכי המלכים הקב"ה מה הוא הענין של כללות הד' עולמות אב"ע . שהם ד' בחינות זה למטה מזה . חכמה ובינה היינו שכל ומחשבה . תפארת ומלכות היינו קול ודיבור . וכמו שאלל המלך בן ד' נפשין ב' זיווגין האלה עי"ז שנסמחו הופיעה במוחו אור שכלי לדבר הזה . כן נמשל בהם ספירות והעולמות שהב' מיני דביקות ששי"ך בהם . והוא ההתקשרות שלהן להיוותן ממוזגות אלו מאלה . וגם ההתיחדות שלהם בענין זיוג של משפיע ומקבל . הכל נעשה עי"ז אכ"ת הו"א . היינו עי"ז הגילוי וההארה הבאה מן אור הא"ם להופיע בפנימיות הספירות . כי הוא להספירות כנשמתא לגופא . כמו שמכר בזה המאמר אח"כ . ובגין דאנת מלנא כל טאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר ספירן אתחשב ליה כאלו אפריש בך .

אור צח

פירוש כיון שחיות כל הספירות וכן פעולותיהן השונות זו מזו הכל ממקור אחד יהלכון. והוא הארת אור הא"ם המופיע בפנימיון ומתלבש בהן. נמצא שכל דביקות בשרש אחד. כי אותה ההארה קשורה ודבוקה בעלמיות הא"ם כשלהבת הקשורה בגחלת או כקוי אור השמש בעלמיות השמש. ובכן זה האדם הגורם פירוד בין הספירות ומונע הזדווגותן יחשב לו כאלו פגם במלך מה"מ הקב"ה בעלמו. והמשל בזה אל האדם הקורע לבוש המלך. ומה גם בהיות הלבוש על המלך. אע"פ שלא נגע במלך עלמו. על כל זה פגם בכתר המלך והתחייב ראשו למלך. וכן הגמשל בפגם הספירות. וענין גרם הפירוד בין הספירות שייך בכל איש ואיש מישראל לפי ערכו ומדרגתו ושורש נשמתו. וכל מה שהאיש גדול יותר במדרגתו הוא יכול לגרום פגם ופירוד יותר גדול. וע"ז כתיב וסביביו נשערה מאל. שהקב"ה מדקדק עם סביביו כמוט השערה. וגרם הפירוד יכול להיות או ע"י כח המחשבה. כמו למשל אם יחשוב האדם שספירות החסד והרחמים הן שונות לגמרי מן ספירת הדין. ויאמר שהשם של מדת החסד שהוא השם אל והשם של מדת הדין שהוא השם אלהים הן ח"ו ב' כחות נפרדות. הרי זה נקרא מקלן בעקיעות ומפריד בין הדברים. כמו למשל אע"פ שנטיעה זו עושה תפוחים וזו תאנים. וזו עושה פירות שיש בהם סם המות. מ"מ יניקה אחת לשורשן מן הארץ. והשתנות היניקה נעשית רק בהעלים. ועוד לך משל יותר נאות כמו קוי אור השמש אם יעברו דרך חלון של עשר מיני עששיות מעשר גוונים משונים. וקוי האור אשר יגיעו אל עבר הקיר אשר מגדל החלון נראה בהם עשר גוונים. והנה לפי האמת אור השמש אחד הוא לכל העששיות ואין בו שום השתנות. אלא שהשתנות הגוונים בזה מן גווני העששיות. וכן הוא הגמשל בהספירות שהארת אור הא"ם המתלבש בהספירות אין בו שום השתנות ורק ההשתנות של פעולותיהן נעשה אח"כ ע"י עלמיות הספירות. ועוד יכול להיות גרם הפירוד בין הספירות ע"י שישראל אינם מקיימין אתרי"ג מצות. כי ישראל יש להם זה הכח שע"י עבודתם בתורה ותפלה ומצות גורמים הזדווגות הספירות ליחדא קב"ה ושכינתיה. והוא היחוד של פפארת ומלכות להמשיך שפע מן המקור. כמש"כ תנו עוז לאלהים על ישראל גאולתו וגו'. היינו שזאת הגדלות ניתנה רק לישראל שיכלו ליתן עוז לאלהים ע"י עבודתם. והיינו שהספירות יזדווגו להמשיך שפע מן המקור. וכן להיפוך באם ח"ו ישראל חוטאים בהתרי"ג מצות גורמים פירוד בין הספירות. וזה גרם מגיעת השפע וממילא שולט הרע בעולם. ולזאת יזהיר להאדם לבלתי יגרום ח"ו להפריש חד מן חזריה מאלין עשר ספירן :

והנה במה שאמר ובגין דלאת מלגאו ראיית להאריך מעט. כי נקל בזה לטעות כדעת שעת קאת מקובלים האומרים שעלמיות ומדות הא"ם מתפשט תוך הספירות. ולא זה דרך האמת. אלא האמת הוא כמו שייסד אדמו"ר גאון עיזו מרן הרב בעל התניא זלוקלה"ה בסידור התצ"ד שלו המיוסד

אור צח

המיוחד על יסודי קבלת האר"ל. וזה לשונו בקינור מעט. הטעם מה שנקרא אור א"ם בלשון אור. היינו מפני שהוא כמשל זיו ואור השמש, שאינו אלא בחי' התגלות בלבד ולא בחי' עלמיות. כך אור א"ם הוא רק בחי' התגלות בלבד. והארת הקו והחוט שנמשך ממנו אחר הלאומים ב' העולמות אצ"ע אינו אלא רק בחי' הארה בעלמא ממנו. ואין ערוך כלל לא"ם עם כללות השתלשלות הד' עולמות. וכמש"כ אנו ד' לא שניתי. פ"י בלי שום שטו כלל בין קודם ההשתלשלות לאחר ההשתלשלות. לפי שהא"ם ית' אינו מותפס בבחי' הלכשה כלל בהשתלשלות. שאם הי' לו בחי' תפיסה והלכשה הרי ית' זה שטו בעלמותו. אלא ודאי שלא היתה ההארה הראשונה מבחי' עלמותו כלל. אלא מבחי' אורו וזיוו של עלמותו. ואין להארה הזאת ערך כלל לגבי עלמותו כמו שאין ערך לזיו קוי אור השמש לגבי השמש עצמה. ויובן יותר ענין הזה ממשל חיי הנפש המתפשט באברי הגוף. שאין חיות הזאת ג"כ רק בחי' גילוי מעלמות הנפש. דמפני שהנפש היא רוח חיים בעלם ע"כ בהאיר ממנה אור לדבר זולתה מביאה היא שמה זרם כח החיים להחיות אותו הדבר, אבל לא שחיות אותו הדבר נחשב מבחי' עלמיות רוח החייתי שבנפש. ומה שנראה כחות מחולקים באברי הגוף. כמו כח השכל במוח והראיה בעין וכיוצא. כל זה נהווה רק מן התגלות של הנפש שצ"י גלוי הארתה היא מאירה במוח וכל אברי הגוף באור שיה. ורק מחמת כלי המוח נעשה מן הארת הנפש בו אור שכל. ומחמת כלי העין נעשה שמה מן הארת הנפש אור של כח הראות. נמצא שהכל מין הארה אחת היא וההשתנות מולדה רק ע"י אברי הגוף. וכל זה הוא מפני שבנפש אין ניכר שום התחלקות. כי הוא רק אור אחד פשוט. והמופת לזה מה שאנו רואים שחגר וסומא מוליד ולד בגוף שלם. והוא מפני שחסרון הרגל והעין בגופו לא גרם שום חסרון בנפשו. וע"כ מוליד הוא תמיד גוף שלם כללמו. ומה יובן שיש בנפש בחי' עלמותה שמוכרח לגמרי מבחי' התפשטותה באברי הגוף לכחות מחולקים. להיות כי התחלקות כחותיה אינו אלא בחי' התגלות הארתה בלבד. כדמיון זיו השמש שמיאיר בחלל העולם על הארץ. ויש עדים מפסיקים. וכמו כן כלים מכלים שונים דרך חלונות שיש בהם עשירות כמה גוונים שעי"ז נשתנה מהות הגלוי של הארת זה האור. אבל כל זה אינו שייך כלל וכלל לבחי' עלמיות מאור השמש. וככל הדומא הזאת יבין למשכיל למעלה בפירוש בחי' אור א"ם. דמאחר שנקרא בשם אור הרי הוא רק בחי' התגלות ההארה מן עלמיותו ית' ממש הנקרא חי החיים. כלומר עלמיות מקור כל החיים. ורק מבחינת התגלות ההארה מן עלמותו ית' נמשך המשכות פרטיות רבות ע"י בחינת הקו דוקא בפנימיות הספירות של הד' עולמות אצ"ע בהשתלשלות מטה מטה להיותו בבחי' ואתה מחיה את כולם בהסתר עולם מאד. ומכל זה יובן מה שאמר ובגין דאנת מלגאו. שאינו מדבר מן העלמיות ומהות הא"ם כי הם מן גילוי הארתו שמתפשט בפנימיות הספירות כח הנפש בגוף.

ואר"י

עשר ספירן. אגון אגין בסדרן. חד אריך וחד קצר וחד גינוני.
ואנת הוא דאנהיג לון. ולית מאן דאנהיג לך לא לעלא ולא לתתא
ולא מכל סמרא. לבושין תקינת לון דמניהו פרחין נשמתין לבני נשא.

וכמה

אור צח

ואלין עשר ספירן אינון אזלין בסדרן חד אריך חד קציר וחד
בינוני הכונה בזה להורות לנו שסדר עמידת הספירות הוא כסדר אלילתן
ז למעלה מוז כדרך עלה ועלול. ואין הכונה באמרו אריך וקצר על אורך
וקצר גבוליי ממש ח"ו אלא שרואה לבאר לנו בזה שהעולם מתנהג עפ"י ג'
מדות האלה שכן חסד דין ורחמים. והכל נעשה ע"י הספירות שכן גבוליים
לפי ערך מדרגת מלכ הגבראים. ולא מלך המאליל. כי אללו לא שייך שום
השגות המדות רק המוצ המסור כלבד. ופי' של אריך היינו קו החסד ששם
אריכת אפים אפי' לרשעים. וקצר ר"ל קצר אפים. דהיינו בעל חימה שהוא
קו הדין. ובינוני הוא קו הרחמים המתמלע בין שניהם. דהיינו שספירת
תפארת היא מתמלעה בין ספירות חסד וגבורה. וכן ספירת יסוד היא בין נלח
והוד. וכל זה נכלל באמרו אריך קצר ובינוני דהיינו חסד דין ורחמים שזה
כללות כל האלילות. וזה כללות התקשרות הספירות אלה עם אלה להיוטן
ממוזגות לפעמים על חסד. לפעמים על דין ולפעמים על רחמים. ואנת
הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא
מכל סמרא הכונה בזה היא כיון שאמר שהשני של חסד דין ורחמים
ושאר השניים הם מלך הספירות. עלינו להזהר שלא מפני כך נייחס הפעולה
אליהם. כי הלא מלך עלמן אין צחק לפעול כלום. וכל כחן הוא רק מן
הא"ם המאליל ע"י שמופע אורו צהוך הספירות וממלא אותן כנשמה בגוף.
וע"י הכח הזה המאיר בתוכן וחופף עליהן הוא מנהיג כרועה עדו ינהל.
ולכל אשר יחפץ יטה אותן. וע"י אמר אנת הוא דאנהיג לון. וכדי להודיע
שאין אלל המאליל שום הכרח ולא שום התפעלות שיהיה נתפעל מדבר זולתו.
אשר יהיה מוכרח בעצורו להשגות מרלון אל רלון. ע"י אמר ולית מאן
דאנהיג לך וכו'. ועפ"י נבין כשאנחנו מתפללים ומזכירים שמות הקדושים
והכינוים של הקב"ה. שכל שם וכינוי מרמז לספירה מיוחדת. שמהי כוונתנו
בזכירת וקריאת השמות לאותה הספירה שזה השם או הכינוי מרמז עליה.
אבל המתחבזה ההי' לקשר אותה הספירה במקורה שהוא אור הא"ם. כדי
להמשיך בתוכה שפע חדשה מן המקור שהוא עמיר ונעלם. ובאופן זה יש
צרכנו לגרום השפעת השפע לכל העולמות. וע"י אמרו חז"ל אליו ולא
למדותיו. לבושין תקינת לון דמניהו פרחין נשמתין לבני נשא
פירוש כיון שראה המאליל שט"י אמלעות עולם האלילות כלבד עוד לא יהיו
מוכשרים גבראים גשמיים לקבל הארתו הגדולה והעמומה. ע"כ ברא השתלשלות
של עוד ג' מיני עולמות כוללים זה למטה מזה. כדי שאחרי הסתרות רבות

וּבְכֹה גּוֹפִין תִּקְיַנְתָּ לֹאן דְּאֵתְקִרְיֵא גּוֹפִין לְגַבִּי לְבוּשִׁין דְּכִבְכְּבִי עֲלֵיהוֹן.

ואתקריאו

אור צח

אין מספר יוכלו גם נבראים שפלים לקבל חיות מן מקור החיים. ע"י
אמלעות ההפירות אשר בכל הד' עולמות הכוללים. ועתה אתחיל למנות
כסדר. ואמר ראשית לבושין תקינת לון. היינו שטוד צרא המאליל ספירות
אחרות של עולם הבריאה. שהן נקראין לבושין לגבי עשר ספירות דאלילות
וספירות דאלילות בערך הלבושין. שהן ספירות השניות בעולם הבריאה.
נקראין גופין. ואור הא"ם הוא כגשמתא לגופא בעולם האלילות. והענין של
גופא ולבושא גם בעולמות שלמטה מהם הוא. כי גופא לגבי לבושא הוא
פנימיות לגבי חיצוניות ונסתר לגבי נגלה. כי אין הגוף מתגלה ערום רק ע"י
לבוש. והחילוק שבין פנימיות וחיצוניות הוא. שהפנימיות הוא צבחי' דוכרא
משפיע. והחיצוניות היא צבחי' מוקבא. שמקבל החיות שלו מן צבחי' הפנימיות.
כמו שהגוף מקבל חיות מן כח הנפש אשר בפנימיות אצוריו. וכן עולם
האלילות הוא צבחי' דוכרא ופנימיות לגבי עולם הבריאה שהוא צבחי' מוקבא
וחיצוניות. ולפיכך נקרא עולם האלילות אבא. ועולם הבריאה נקרא אימא.
אבל הענין של גשמתא לגופא לא מזכר עוד בעולמות שלמטה. כי הטעם
של גשמתא לא יתכן כי אם על הארת אור הא"ם שהוא גשמתא דכלא
עלמין. ורק זאת יתכן לכות השתלשלות עולמות דלמטה בשם גופין ולבושין.
שהוא פנימיות וחיצוניות צבחי' דוכרא ומוקבא. ובה יובן אמרו דמנייהו פרחין
גשמתין לבני נשא. ד"ל כמו בגשמיית נעשית התולדה ע"י זכר ונקבה. כן
ברוחניות ע"י הזדווגות ב' עולמות עליונים הנקראים אבא ואימא. שהן
עולם האלילות ועולם הבריאה. ולדין גשמות של הדיקים הגדולים שהן
מעולם האלילות. ונהגות לפרוח לבני נשא ע"י עולם הבריאה. וזה שאמר
דמנייהו דוקא פרחין. היינו שהן צחות לידי התגלות ותולדה ע"י הלבושין
דוקא. שהוא עולם הבריאה עלמא דמוקבא. ובמה גופין תקינת לון
דאתקריאו גופא לגבי לבושין דמבסין עליהון פירוש אחר שהזכר
בריאת ב' עולמות הכוללים של אלילות ובריאה שהן צבחי' גופא ולבושא
דוכרא ומוקבא דמזדווגן כחדא. עתה יאמר עוד שראש המאליל כי אין די
בשתי אלה עולמות הכוללים להתגלות נבראים גשמיים. כי לא יוכלו לסבול
עוד אורו הגדול ויהצטלו במזיאות. ולפיכך הרבה עוד תיקונון לברוא עוד
שני עולמות כוללים של צבחי' דוכרא ומוקבא דמזדווגן כחדא. ובהם כמה וכמה
ספירות שיכתירו ויעלימו יותר ויותר לאור הא"ם. כדי שיוכלו להצטרות
נבראים הגשמיים ולהיותם בקיום חזק. וע"ז אחר וכמה גופין תקינת לון. פי'
שמלבד תיקון הלבושין שהן העשר ספירות דבריאה. תיקן עוד להעשר ספירות
דאלילות מדרגה ג' של כמה ספירות בעולם כללי שנקרא עולם היצירה.
והספירות שלו נקראין גופין. מפני שנברא להן עוד מדרגה ד' של כמה
ספירות בעולם כללי שנקרא עולם העשיה. שהן צבחי' לבושין לגבי הספירות

וְאֶת־קִרְיָאוֹ בְּתִקְוֹנָא דָּא. חֲסֵד דְּרוּעָא יְמִינָא. גְּבוּרָא דְּרוּעָא שְׁמָאֵלָא.

תפארת

אור צח

של עולם היצירה. וטעם שמותיהם גופין ולבושין הוא מפני שגם הם ז' בחי' של דוכרא ונקבא דמזדוגין כדא. להמשיך השפעות ממקור המים עד הנקראים הגשמיים והשפלים. הספירות של עולם היצירה נקראין גופין. כיון שהוא עלמא דדכורא. ונקרא ג"כ צרא או זעיר. והספירות של עולם העשיה נקראין לבושין. כיון שהוא עלמא דנקבא. ונקרא ג"כ צרתא או נוקבא דזעיר. כדמיון ז' עולמות הראשונים הצילות וצריאה שנקראים אבא ואימא. כיון שהם צמדגה יותר גבוה מחמת שקרובים יותר להמקור. וגם שהזדוגותן הוא תדירי לזורך קיום כל העולמות. משא"כ ההזדוגות של צרא וצרתא שתולה בעצדות ישראל עם קרובו. וגם קדושת הזמן גורם הזדוגותן. ויש בהזדוגותן הרבה מדרגות פרטיות. כי לאו כל הזמנים שוין. ולאז כל העצדות דומין. נמלא שזכר עד עתה ז' מיני הזדוגות של צחי' דכורא עם צחי' נוקבא שהן ד' מדרגות של ספירות מין ד' עולמות כוללים הנקראים הצילות צריאה יצירה עשיה. והשורש שלהן הן הד' ספירות מן העשר ספירות של עולם האצילות הנקראות חכמה ודינה תפארת ומלכות. ולענין הפעולות וההתגלות מיוחד לכל עולם וט"ל פעולה אחרת מדרגה אחר מדרגה להתגלות יותר ויותר. והן נקראות שכל ומוחשבה קול ודיבור. ולענין הזדוגותן נקראין אבא ואימא צרא וצרתא. וגם הד' אותיות של השם הוי"ה צ"ה הן מקורים להד' עולמות של אבי"ע כזה. י חכמה. ה דינה. ו תפארת. ה מלכות. ומלבד זה מאיר בכל עולם שם הוי"ה שלם עם אותיות מלאות. בעולם האצילות מאיר שם הוי"ה של מילוי ע"כ כזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. בעולם הצריאה הוא שם ס"ג כזה יו"ד ה"י וא"ו ה"י. בעולם היצירה שם מ"ה כזה יו"ד ה"י וא"ו ה"י. בעולם העשיה שם ז"ן כזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. וגם מאיר בכל ספירה וספירה מן העשר ספירות שם הוי"ה בניקוד אחר כזה בספירת כתר מאיר שם הוי"ה בניקוד קמ"ץ. בספירת חכמה בניקוד פת"ח. בספירת דינה בניקוד לר"ה. בחסד סג"ל. בגבורה שו"א. בהפארת חול"ם. בגלח חיר"ק. בהוד שור"ק. ביסוד מלופ"ם. במלכות מאיר שם הוי"ה בניקוד שח"ק שהוא שו"א חול"ם קמ"ץ. ועי"ז כל העולמות עם כל הספירות שלהן הן קשורים ודבוקים אלו עם אלה באחדות הגמור. כי כח אחד של השם הוי"ה צ"ה מאיר בכלם. ואתקריאו בתיקוונא דא חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא תפארת גופא עתה חוזר לפרש העשר ספירות דאצילות צפרטיות למה הן משמשות. ומבחין אותן צלל אדם ישר. ומתחיל מן הז' מדות מה שנגלה יותר וגם נקל יותר להבין תכליתן. ואומר כמו שיש באדם יד ימין ויד שמאל והגוף באמצע. כן יש ג' ספירות הנקראות חסד גבורה תפארת. וענין ימין למעלה היא מדת החסד להשפיע

תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. יסוד סיומא דגופא אות ברית

אור צח

אך טוב וחסד בעולם. ומדת הגבורה היא מדת הדין להעניש את הרשעים ולסוכך על הלדיקים שלא תגיע להם כל רע. ומדת התפארת היא מדת הרחמים הממולעת בין חסד וגבורה. וכל זה נקל להבין שנלכדות למורד הנהגת הטילס בהשגחה פרטית של שכל ועונש. נצח והוד תרין שוקין הנה ראיתי כאן להאריך מעט במקום שקלרו המפרשים. ולאב יתורן תלונת המשכילים אשר כל מעיינם ואמונתם בחקירה ודרך הטבע. ויפערו פיהם לבלי חק ללעוג מן המקובלים. באשר שלא הראו מקום בהפירות את המקורים מן כל הכחות השולטים בעולם הזה בכח חביר וחזק. אשר נקראים בשם דרך הטבע. ואבאר בזה בעזה"י כי הנה קלרו המפרשים בביאור תרין שוקין לאחזה עיני הן משמשות בין הספירות. ומה היא תכליתן והשפעתן בתוך העולמות. ויפקח העי"ת את עיני להבין כי כמו שיש באדם הגשמי שתי רגלים המניעות את הגוף ממקום למקום. ונקשר בהן כח התנועה להניע את כל הגוף בכמה תנועות שונות. ומבשרי אחזה אלוה שכן הוא בהלל אלהים העומד מן עשר ספירות. שצריך להמלא בהן שתי ספירות שמהן יושפע לעולם כל מיני כחות הגורמיים הגורמים כל מיני תנועות שבעולם. ויש מהם שמתקשרים גם לדברים גשמיים. והם הכחות הידועים והניכרים בעולם. כמו כח המושך וכח הדוחה. ויש בכלל זה כח המאגנטט וכח העלעקטריין. כח הקיר וכח החום. כח הלומח. כח המוליד והמהווה כל מיני בעלי חיים שפלים מכל דבר לח וסרוח. ועוד הרבה כחות כאלה. אשר כלם מולידים וגורמים הרבה מיני תנועות בעולם. וכל אלה הכחות יש לחלקם על צ' מינים. מין א' הן הכחות הגורמים הרבה תנועות בעולם ע"י התגברות והתחזקות שבה אחד רולה לנלח את כח השני המנגדו. או לדחותו ממקום למקום או לבטלו ולבערו לגמרי. כמו הכחות של מושך ודוחה. קור וחום. שבה אחד עובד ומתנועע בכל תוקפו ע"י סבת הנילוח שרולה לנלח את הכח השני המנגדו. כמו כח האור שדוחה ומבטל את כח החשך. מין ב' הן הכחות הגורמים הרבה תנועות בעולם ע"י כח ההוד והזיו של חן ויופי ונעימות. אשר עי"ז מביא בכל תקפו חשקות והשתוקקות בהכובצים אוהו או בהידועים ממנו להמשך אליהם להתחבר אחס או לראות אורם. ובכן יובן כי שורש הכחות של כל מיני התנועות שבעולם הן אותן שתי הספירות הנקראות נלח והוד. דהיינו שמשפירת נלח נשפע כל מיני כחות הגורמים תנועות שונות ע"י ההתגברות לנלח בכל תוקפו את הכח המתנגדו. ומן ספירת הוד נשפע כל מיני הוד וזיו חן ויופי ונעימות הגורמים הרבה תנועות חזקות בעולם ע"י החשקות וההשתוקקות להמשך אליהם. ולפיכך מתדבק הס"א במדת ההוד שהיא ירך השמאל. בסוד הכתוב ויגע בכף ירכו. ויונק משם להבין רשת לאדם להכשילו

בְּרִית קֹדֶשׁ. מַלְכוּת פֶּה תוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה קְרִינָן לָהּ. הִקְמָה מוֹתָא
אֵיהִי

אור צח

בדבר האסור, ועי' מהפך מן הו"ד לדו"ה. כידוע בסוד הכתוב כל היום דוה. וזוה יובן הטעם שהספירות נלח והוד נקראין תרין שוקין. כי כמו התרין שוקין שבאדם הגשמי הן המיעוֹת את כל הגוף ממקום למקום וגורמין תנועות שונות. כן מאותן שתי הספירות נשפע כל מיני הכחות הגורמים כל מיני התנועות אשר בעולם. ועוד יובן עפי"ז ג"כ הטעם למה יניקת הנביאים היא דוקא מאותן השתי ספירות נלח והוד. כי הנביא לריך לניק כח כזה אשר על ידו יוכל לפעול נבואתו על לב השומע שיהי' בטל אליו. וזאת יכול להיות דוקא או ע"י כח הנילוח וההתגברות להרעים ולהרעים ולהטיל אימה על השומעים את נבואתו על דרך שתתנבאו נביאים האחרונים. כמו שאמר ישעיהו לכו נא ונכחה. ונראה מי ינלח. והרבה פעמים הי' לריך הנביא להשתמש באותות ומופתים של מוראים גדולים. כדי להתגבר בכח הנילוח על לב השומעים את נבואתו שיהיו מצוטלים אליו. ועוד הי' ביכולת הנביא לפעול כזאת לא ברעש ובמורא. כי אם בכח רוח חן ששורה עליו הוד וזיו ועימה קדושה. עד שכל רואהו ושומע דבריו נמשך אליו בהשתוקקות גדולה. ועל זה כתיב ונתת מהדוך עליו. וזה הסוד של יניקת הנביאים דוקא מאותן שתי הספירות נלח והוד. [ואבקש מאת השי"ת שבאם שגיתי בזה שיכפר עלי ויסלח לי. כי הוא יודע האמת שכוונתי לטובה להאיר עינים עורות ולהסיר כל תלויה מעל חכמת הקבלה]. יסוד סיומא דגופא אות ברית קודש הנה כמו שיש באדם הגשמי אשר זה שבו תלוי הכח להשפיע ולהוליד בדומה לו שעי"ז מתקיים העולם. כן גם למעלה בהללם אלהים הרוחני לריך להמלא בין הספירות ספירה מיוחדת שעל ידה תלך ההשפעה מעלמא דדכורא לעלמא דמוקצא. והיא נקראת יסוד. כי כמו שקיום כל בנין תלוי בהיסוד. כן קיום כל הבריאה תלוי בכח אשר הזה. וכן למעלה אם לא היתה ספירת היסוד המעביר הארת אור הא"ם מעולם לעולם. לא היה קיום ומציאות להעולמות. מלכות פה ותורה שבעל פה קרינן לה יבאר בזה ענין ספירה העשירית הנקראת מלכות מה היא משמשת בעולם האצילות. כי הלא מדת המלכות היא עלמא דמוקצא המקבלת ההשפעה של אור א"ם אחרי כמה וכמה השתלשלות כדי שאותה ההשפעה תתגשם בה עוד שתוכל לבוא לידי התגלות בעולם העשיה לברוא דברים גשמיים ולכלכל אותם. ואין טעם לענין הזה בעולם האצילות. ולפיכך אמר שםלכד זה שספירה המלכות של עולם האצילות היא נעשית שורש לעולם העשיה כמבואר לעיל. עוד שיך ענין ספירת המלכות גם שם בעולם האצילות שמציאה אור התורה לידי התגלות וההבנה. כי כמו למשל באדם הגשמי מדרגה האחרונה המציאה את רצונו ומתשבתו לידי התגלות הוא הפה ע"י דיבורו. וכן הוא בעולם האצילות

אֵינִי מְחַשְׁבָּה מִלְגָּאוֹ . בִּינָה לְפָא וּבָה הִלֵּב מִבֵּין . וְעַי אֲצִין תִּרְיִן
כתיב

אור צח

האזילות, שם משמשת ספירת המלכות בבחי' פה. כיון שמציאה לידי התגלות רעונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכדי להבין מה הוא הרעון שספירת המלכות מציאתו לידי התגלות. לזה אמר ותורה שבעל פה קרינן לה. היינו שהיא היא המקור של התורה שבעל פה. כמו שספירת התפארת של עולם האזילות היא המקור של תורה שכתב. וכל התורה היא רעונו של הבורא ית"ש. ולפיכך הלומד תורה. אע"פ שלומד דברים פשוטים מענינים גשמיים וגמורים. כמו שנים ארוזין בטלית ושור שנגח את הפרה. מ"מ הוא ממשיך על עצמו אור קדוש ונשמתו בזה לידי התלהבות ודביקות. כיון שמדבק אז שכלו ברעון הבורא ית"ש. כי כן הוא רעונו ית"ש שזאם יקרה בעוה"ז כך וכך יהיה הפסק כך וכך. וכיון שהתורה שכתב איננה מובנת בלתי התורה שבע"פ. ע"כ נחלל שספירת המלכות משמשת גם שם בעולם האזילות בבחי' נוקבא. כי היא המציאה לידי התגלות והבנה את התורה שכתב שהיא בבחי' דוכרא הנובע מן ספירת התפארת של עולם האזילות. חבמה מוחא אידי מחשבה מלגאו אחר שציאר טעם ז' ספירות התחתונות שהן בבחי' גופא. חוזר מתחל לעילא לבאר גם ג' ספירות הראשונות שהן בבחי' רישא ולבא. וזהו שאמר שספירת החכמה היא רק בבחי' מחשבה מלגאו אבל אין היא שכל הכולל. כי השכל הכולל היינו המקור של כל מיני חכמות שבעולם. והיא ספירת הכתר כמבואר אח"כ. וספירת החכמה היא רק כמו ענף הנאללת מן השכל הכולל. וכמו שמורגל צפי האנשים לאמר. מי שיש לו שכל טוב הוא יכול להבין למשל חכמת התכונה או חכמת המוזיקא וכיוצא. לא ולמד שיש ג' ענינים בזה, א' שכל הכולל. ב' החכמה שהיא ענף השכל הכולל המכילה בקרבה איו מין חכמה שבעולם. ג' הבינה. והיינו הבנת ענף החכמה הזאת בכל פרטיותה. וזהו שאמר איהו מחשבה מלגאו. כי כל בחי' דוכרא נקרא מלגאו. היינו פנימיות. ובחי' נוקבא נקרא מלצר. היינו חיצוניות. על שם שהיא מכינה ומזיירת את הפנימיות ומציאתו לידי ההתגלות. והיינו ג"כ כנ"ל בענין גופא ולבושא. שהם ב' ענינים של בחי' דוכרא ובחי' נוקבא. פנימיות וחיצוניות. ולפיכך אמר שספירת החכמה. שהיא רק כמו ענף הנאללת מן המקור של השכל הכולל. היא בבחי' מחשבה מלגאו. כלומר פנימיות בחי' דוכרא שנקרא לבא. כי כל זמן שהחכמה לא נתמלממה בכלי הבינה ללמס וללייר אותה בכל פרטיותה ודקדוקיה. איננה עוד ביכולת לבוא לידי התגלות והכרה. ואיננה מוכשרת עוד ליהנות ממנה. והרי היא כמו למשל אם הופיעה מחשבה במוח האדם שטוב לו לעשות לעצמו פלטין נאה לבית דירה. הרי המחשבה הזאת אין ביכולת לבוא לידי התגלות ולהוליא מכה אל הפועל עד אשר יעמוק היטב בכלי הבינה שבה הלב מבין לפי ערך חמדת הלב ללמס המחשבה הזאת במדות ושעורין ולמלומין איך ומה וכמה. בינה לבא ובה הלב

פְּתִיב הַנִּסְתָּרוֹת לִי אֱלֹהֵינוּ. פֶּתַר עֲלֵינוּ אִיהוּ פֶּתַר מַלְכוּת. וְעִלָּה
אֶתְמַר מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית וְאִיהוּ קִרְקַפְתָּא דְתַפְלִין. מַלְגָּאוֹ אִיהוּ

שם

אור צח

הלב מבין היינו כמו שיש באדם גשמי הלכ המציא את מחשבות המוח
לידי התגלות בפרטיות על פי המדות התלויות בלבו. אם להקטין או להרע.
אם להרבות או למעט. אם להגדיל או להקטין וכיוצא. וכן יש ספירת בינה
שבה נתמלס אור החכמה בכמה נמלומין ונלטיירה בה בפרטיות להולאה לידי
התגלות. נמלא ספירת הבינה היא בבחי' מלצר. לבוש אל החכמה אשר
מלגאו. ולפיכך היא בבחי' מוקצא ונקראת אימא. ועל אלין תרין בתיב
הנסתרות לה"א ירלה לומר בזה שההזדווגות של שתי הספירות חכמה ובינה
בחי' אבא ובחי' אימא עוד לא הועילה שיהי' מוכשר להתגלות עולם התחתון
עם נבראים גשמיים. עד שתתשלש המחשבה לעבור ע"י הזדווגות פעם
שנית של שתי ספירות אחרות. שהן תפארת ומלכות בחי' קול ובחי' דבור.
הנקראות ג"כ ברא וברתא. ורק אז נעשית המחשבה מוכשרת לבוא לידי
בחי' התגלות לנו ולבנינו. ולפיכך קורא את הזדווגות הראשונה של חכמה
ובינה בשם הנסתרות לה"א. כי שתי שמות האלה מרמזות על השתי ספירות
של חכמה ובינה. בתר עליון איהו בתר מלכות ועליה אתמר מגיד
מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית בזה יבאר ספירת הכתר שתי בחינות לה. שהיא בבחי'
כתר לכל הספירות דאלימות. והיא גם בבחי' מלכות למה שלמעלה הימנה.
כי היא בחי' מקצל הראשון שמקבלת בקרבה הארה הראשונה מאור הא"ם
שנמשך ממנו אחר המלומים ע"י הארה הקו והחוט כמבואר בעץ חיים. וכתר
עליון אינו נתפס במחשבת האדם כי אם כמו הקוץ העליון של אות י מן השם
הוי"ה ז"ה. והארה הראשונה מאור הא"ם שהאירה בספירת הכתר היה
בנמלום ומדה שיהי' די בהארה הזאת להחיות כל העולמות עם כל הספירות
שלהן שהן למטה מן ספירת הכתר עד האחרית שהוא עולם התחתון הגשמי.
זהו שאמר עליו מגיד מראשית אחרית. מגיד הוא לשון המשכה וגם לשון
אגידה וקשירה. והיינו שהכתר הוא הממולע בין המלל שהוא ראשית הכל
ובין כל הבריאה. והוא ממשיך ההארה מן הראשית ועד האחרית וגם שעל
ידו נאגדה ונקשרה כל הבריאה עם הסבה הראשונה. ואיהו קרקפתא
דתפילין רולה לומר בזה שהכתר לגודל רוחניותו והתעלמותו רוממותו תפארתו
וקדושתו הוא בערך שאר הספירות והעולמות כמו קרקפתא דתפילין המונח
על ראש האדם. שהסימן האמתי אם התפילין של ראש מונחת כדין במקום
הראוי על המוח הוא. שצאס יגביה האדם המניח את עיניו ויסתכל למעלה
לא יראה את התפילין אשר על ראשו. הרי שהאדם אינו רואה את הקרקפתא
דתפילין אשר על ראשו. ורק יודע ומרגיש שיש על ראשו תפילין שיש בהן
קדושה עליונה הרבה יותר ויותר מן אשר הראש של האדם המניח. והן
לגמרי

שם מ"ה [כזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א] דאיהו אורח אצילות. ואיהו שקיו
דאילנא בדרועוי וענפוי. כמ"א דאשקי לאינא ואתרבי בההוא
שקיו: רבון עלמין אגת הוא. עילת העלות וסבת הסבות דאשקי
דאילנא בההוא נביעו. ובההוא נביעו איהו פגשמתא לגופא דאיהו

חיים

אור צח

לגמרי מהות אחר מן צשר ראשו. וכן הוא מדרגת רוחניותו והתעלמותו
רוממותו תפארתו וקדושתו של הכתר בערך הספירות והעולמות אשר אחריו.
וכיון שהמשיל עד עתה את הספירות בללם האדם-הגשמי. ע"כ מלא קוצ
להמשיל את ספירת הכתר לקרקפתא דתפילין המונחין על ראש האדם:

מלגא איהו שם מ"ה [כזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א] דאיהו אורח
אצילות ואיהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי כמ"א

דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו אחרי הודיעו ענין העשר ספירות
דאצילות והד' עולמות הכוללים שהן אצ"ע. ואמר על צ' עולמות הראשונים
של חכמה וצינה דעליהן כתיב הנסתרות לה"א. היינו שאין לעיין בהם
ולדבר מהם. וכן נדרש בזה"ק עה"פ שלח תשלח את האם וגו'. כלומר
שתשלח ממחשבתך את עולם הצינה שנקרא ח"מא. ואת הבנים תקח לך.
זה היחוד של תפארת ומלכות ברא וברתא עולם היצירה עם עולם העשיה.
בהם מותר לעיין לחשוב ולדבר. וכן עשה אליהו שעתה מתחיל לדבר באריכות
מעולם היצירה שבו מקנן זעיר אנפין הנקרא בשם אילנא ועץ חיים. ועל
זה אמר מלגא איהו שם מ"ה דאיהו אורח אצילות ואיהו שקיו דאילנא.
וזאת יובן עפ"י הג"ל שהד' ספירות חכמה וצינה תפארת ומלכות דאצילות
הן כמו שרשעים להד"ע אצילות בריאה יצירה עשיה. והגשמה והחיות של
הד"ע האלה הן ד' שמות הוי"ה בד' מילואין ע"כ ס"ג מ"ה צ"ן. ואע"פ
שעיקר מציאות הד' היות של ע"כ ס"ג מ"ה צ"ן הוא בעולם האצילות.
כמו שהד' ספירות חו"צ תו"מ הן בעולם האצילות. מ"מ מופיעין משם
בהארתיהן למטה מטה. באופן שכל הוי"ה עם המילוי שלו הוא הגשמה
והחיות של עולם הכללי שלו. וכמו שהשם ע"כ הוא הגשמה והחיות של
עולם האצילות. כן השם ס"ג אעפ"י שעיקר מציאותו הוא ג"כ בעולם
האצילות מ"מ הוא הגשמה והחיות של עולם הבריאה. וכן השם מ"ה דעולם
האצילות הוא הגשמה והחיות של עולם היצירה. והשם צ"ן דעולם האצילות
הוא הגשמה והחיות של עולם העשיה. וזהו שאמר אליהו על האילן היינו
עולם היצירה. דמלגא הוא השם מ"ה שהוא אורח האצילות. היינו כי
מן עולם האצילות מאיר השם מ"ה בפנימיות האילן שהוא עולם היצירה. והוא
הניקה של האילן המתפשט בגזעו וענפיו. ר"ל בכל הספירות אשר בעולם
היצירה. כמו שהמים משקים לאילן והאילן מתגדל מן אותה ההשקה. רבון
עלמין אגת הוא עילת העילות וכו'. כוונתו בזה שעי"ז שהשם מ"ה
מאיר

היום לגופא. ובה לית דמיון ולית דיוקנא מפל מה דלגאו ודבר. ובראת שמיא וארעא ואפיקת מנהון שמיא ומיחרא וכוכביא ובזליא. ובארעא אילנין ודשאין ונגתא דעין ועשבין וחיון ובצידין ועופין ונוגין ובגי נשא לאשתמודעא ביהון עלאין. ואיך יתנהגון עלאין ותתאין. ואיך אשתמודען עלאי מתתאין. ולית דידיע בך בלל. ובר מנה לית יחודא בעלא ותתאי. ואנת אשתמודע עלת על פולא ואדון על פולא. וכל ספירא אית לה שם ידיע ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיע דאנת הוא ממלא בל

שמה

אור צח

מחר מלגאו האילן. ע"ז האילן קשור ודבוק וחלוי בא"ם ז"ה שהוא עילת העילות וסבת הסבות והוא השולח חייו בו כנשמה המחיה את הגוף. ובך לית דמיון ולית דיוקנא מכל מה דלגאו ולבר ר"ל שאין בהמאלל שום דמיון ודמות שיהי נתפס במחשבה בלופן הזה שנוכל לחלק בו בין בחי' דוכרא ובחי' נוקבא משפיע ומקבל. שהוא הענין של בחי' דלגאו ובחי' דלבר. פנימיות וחיצויות. כיון דליה מחשבה הפיסא צי' כלל. ובראת שמיא וארעא וכו'. טפה מספר איך שברא המאלל ע"י הארתו את השם מ"ה בתוך האילן שהוא עולם היצירה. ומחשבו גם הגבראים של עולם העשיה. כיון ששני עולמות האלה מזדווגין כהדא וזה משפיע בואה. ועולם העשיה תכל ומלואה הכל חלוי בעולם היצירה שבו חמה ולבנה נוכבים ומזלות. וע"ז אמר ובראת שמים וארץ עם חמה ולבנה. שכל זה נדרשו בכלל על עולם היצירה עם עולם העשיה. אח"כ מונה ומחשב עוד בפרטיות גם שאר הגבראים. לאשתמודעא בהון עילאין וכו'. ר"ל כי מן כל אלה הגבראים ניכר על ידן עולמות העליונים כמס"כ ומבשרי אחזה אלוה. היינו שפ"י נבראים הגשמיים נוכל להשיג ענין הרוחניים ועולמות העליונים. ועוד אלו מכירים ומשיגים ע"י כל אלה הגבראים איך יתנהגון עילאין ותתאין. ר"ל איך שגבראים העליונים הרוחניים עם הגבראים התחתונים הגשמיים מתנהגין יחדו ותלויין זה בזה. ואלו עם אלה מתפעלים זה מזה. ואומר עוד ואיך אשתמודען עלאי מתתאי. ר"ל שלפעמים נבראים העליונים הרוחניים שואבים ידיעות להבין מה למעלה מהם ע"ז שרואים ומכירים הגבראים התחתונים הגשמיים. ומה שאמר ולית דידיע בך כלל עד ואדון על כלל הוא מוזן מעליו. וכל ספירא אית לה שם ידיעא דבהון אתקריאו מלאכיא וכו'. ר"ל שמות הספירות הן על שם פעולת הספירות וההשפעה שלהן. כמו למשל חסד על שם השפעת טוב וחסד. גבורה ע"ש השפעת דין וגבורה. תפארת ע"ש השפעת רחמים. וכן כל שאר הספירות. ובאופן השמות נקראים גם המלאכים המורידים השפע לעולם הגשמי על שם שליחותן ופעולתן. כמו למשל

שְׁמֵהוּ וְאֵתָהּ הוּא שְׁלִיכוֹ דְבָקָהּ. וְכִד אֵתָהּ תַּסְתַּלֵּק מִנְהוֹן אֲשַׁתְּאָרָה
בְּלִדְהוֹ שְׁמֵהוּ בְּגוּפָא בְּלָא נִשְׁמַתָּא. אֵתָהּ הוּא חַפִּים וְלֹא בְּחֻכְמָה
יִדְעָא

אור צח

למשל אוריאל נהוריאל חסדיאל מיכאל גבריאל רפאל נצחיאל
יהודיאל צדקיאל מלכיאל כלם על שם שליחותן לפעול חיזו פעולה או
להוריד חיזו השפעה שמקבלים מן הספירות. וע"ז אמר שהמאליל בעלמו חין
לו שם ידיעא כי הוא מקור החיים מכל מיני כחות שבעולם ומכל מיני השפעות
הטובות. והוא הממלא את כל השמות ואת כל הספירות באור וחיות ושפע
ע"י גילוי הארתו בהם. כמו הנשמה שמספעת חיות לכל אברי הגוף.
והשפעה הזאת היא השלימות של הכל. כי בלעדה הן חסרים וחשוכים.
וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו בלהו שמהן בגופא בלא
נשמתא כדי להבין המאמר הזה נלך להביא דברי סידור החב"ד של הרב
בעל החניא זוקלה"ה. שמקשה כאן והלא אם מסתלק אור א"ם מהעולמות
הכל לריך לחזור לבחי' אין כמו שהיה קודם ההשתלשלות ממש. וא"כ למה
אמר ששתאר בחינת גופא עכ"פ. והלא אין זה ביטול אחתי כאשר
הגוף יתקיים. ובאמת אין עוד מלבדו כתיב. וכדי לתרץ קושיא זו נקדים
תחלה להבין הענין של אורות וכלים. שהאורות נקראים נשמתא והכלים נק'
גופא. דהנה ידוע שבחינת הקו הגמשך מעלמות אור א"ם שלפני הלאמוד אל
תוך חלל הלאמוד בספירת הכתר. שהוא מקור הראשון לכל בחי' ההשתלשלות
בפרט. עד שיאיר אור ממנו בספירת החכמה ואח"כ בספירת הבינה וכו'.
ופירוש הארה זו היינו עד"מ התגלות אור מהנפש באדם הגשמי. כמו הארת
השכל במוח. הראיה בעין וכיוצא. שזאת ידוע שעלמות הנפש היא למעלה
מבחי' התחלקות כוחות פרטיות כג"ל. וא"כ מובן כי בהסתלק הארת הנפש
בכלל אז יסתלקו ממילא כל כוחות שלה המתפשטים באברי הגוף. ויוכללו
כולם בעלמותה כמו שהיו קודם התגלותם והתפשטותם באברי הגוף. והנה
עד"ר דמיון זה הוא למעלה בהארת אור א"ם תוך עשר ספירות דאלימות
בבחי' אורות וכלים ע"י הקו הג"ל. דהנה כל האורות נדמו לבחי' נשמה.
וכל הכלים נדמו לבחי' הגוף. כמו עד"מ הארת השכל במוח. שהמוח
הוא בבחי' כלי והשכל הוא בבחי' אור. וכמו בהסתלק הארת הנפש
מן הגוף. נשארים כל האברים בלא חיות כלל. כדוגמא זו הוא גם למעלה
בע"ם דאלימות. מאחר שהכתר והחכמה וכיוצא באין בהתלכשות של בחי'
כלים. כמו קרקפתא כלי הכתר. ומוחא כלי החכמה. ודרועא כלי החסד
וכיוצא. הרי בהכרח שנמשלו לכוחות הנפש המתלבשים באברי הגוף. וא"כ
באשר יסתלק הארת אור א"ם שמאיר בהן ע"י בחי' הקו הג"ל. וממילא
יסתלקו ע"י כל האורות דע"ם מבחי' הכלים שלהם. אזי ישתארו כל הכלים
בלתי אור וחיות. כאשר יסתיר הגוף בלתי חיות בהסתלק ממנו אור הנשמה.

יִדְעָא אַנְתָּ הוּא מְבִין וְלֹא בְּבִינָא יִדְעָא. לִית לָךְ אַתְר יִדְעָא אִלָּא
לְאַשְׁמֻכּוֹדְעָא תּוֹקֶפֶךָ וְחִיָּךְ דְּבִנִּי נִשָּׂא. וְלֹא־חֲזָאָה לֶזֶן אִיךָ מִתְּנַהֵג
עֲלֵמָא בְּדִינָא וּבִרְחֻמֵּי דְאִית צִדְק וּמִשְׁפָּט כְּפֹם עוֹבְדֵיהוֹן דְּבִנִּי

נשא

אור צח

והו' שאמר וכד חנת תסתלק מנהון אשתארו כללו שמהן כגופא בלא נשמתא. אך עדיין הקושיא במקומה עומדת דהאיך אפשר שישר מליאת הכלי עכ"פ גם בלתי יאור. מאחר שאין עוד מלבדו. א"כ בהסתלקות אור א"ס ח"י הכל חוזר לבחי' אין. אך הענין הוא דיש לשורש התהוות בחי' הכלים מקור מיוחד בפ"ע. עד"ר שיש לכלי הגוף מליאות מיוחדת בפ"ע גם בלתי חיות הגשמה והנפש. ושרש הענין הוא כידוע בעץ חיים שנשאר בחינת רשומו בחלל הגמלוס שלפני המשכת הקו הג' הנקרא מקום פנוי. והאמת הוא דלית אתר פנוי מיניה ממש. וכמש"כ הלל את השמים ואת הארץ אני מלא. ובחי' הרשימו הזאת נחשב מבחי' העלם עלמיות הא"ס. שהשראה זו היא בהעלם גדול. שהוא קדוש ומובדל שם בבחי' ההעלם דוקא ולא בגילוי. ומאותה בחי' הרשימו נעשה מקור ושורש של התהוות מליאות הכלים. ועל כן גם בהסתלק מקור כל האורות שהוא בחי' הקו הג'ל. אין זה הכרח כלל שיבוטל מליאות הכלים. כי הרי יש להן שורש מיוחד בפני עלמן מבחי' ההעלם של עלמיות הא"ס. שקדם לבחי' מקור התהוות האורות שהוא הקו הג'ל. והיינו שמקור שורשם הוא מבחי' הרשימו הג'ל. אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא וכו'. פירוש שאין שום השגה לא לחכמתו ולא לבינתו ולא למקום מליאותו. כמו שכתוב כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי. ורק השגה אחת יש לנו שכל מה שהאילל וברא וילר ועשה הד"ע אצ"ע עם כל הספירות שלהן. הכל לא ברא בשביל שהוא יתפעל מזה או שיקבל ח"ו איזו הטבה מן כל הבריאה. אלא רק לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. היינו בשביל שיתגלה מדת מלכותו ית"ש. כי אין מלך בלא עם. ולאחזאה לזן איך מתנהג עלמא בדינא וברחמי דאית צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא אלה הדברים הם יסוד אמונתנו ועבודתנו בתורה ותפלה ותר"ג מלות. להאמין שמדת הדרך ומדת המשפט. שהן מדת הדין של השכינה הקדושה שנק' לך שגליה רומז השם אדני אותיות אד"ן. ומדת המשפט היינו מדת הרחמים עמודא דאמלטיא ספירת התפארת. מליאת מלך שיהן ומדרגתן תלוי בערך המעשים טובים של ישראל. שעל זה כתיב תנו עוז לאלהים. והיינו הענין של יחוד קב"ה ושכינתה. שאמחנו גורמים בעבודתנו של תורה ותפלה ותר"ג מלות ליחד זה הזיווג של תפארת ומלכות ברא וברתא זעיר ונוקביה. וזהויות ההזדווגות של שתי אלה המדות הדינים נמתקים ונהפכים לרחמים. והעונות ההפכים לזכויות ונשפט טובה הרבה לעולם. כי העצירות גורמות חשכות

ופירוד

נִשָּׂא. דִּין אִיהוּ גְבוּרָה. מִשְׁפָּט עֲמוּדָא דְאַמְצְעִיתָא. צֶדֶק מִלְכוּתָא.
קדישא

אור צח

ופירוד בין המדות לדק ומשפט. וגמנע אורה של מדת הדק שהיא השכינה הקדושה בחי' המלכות. ואז מתגבר זה מדת הדין שהוא החשך ויורד רע לעולם ח"ו. וע"י עבודת ישראל שמתגברים בחורה ותפלה ומלות מעלים אור גדול שעי"ז מתיחדים משפט ולדק קוב"ה ושכינתיה. ואז החשכות בטל ממילא כי האור מצטל את החושך כידוע. ויש בזה כמה וכמה מדרגות. וסוד ידוע ל"ח. וכתב האר"ז ל' שיעקר מעשינו וכוונתנו הוא לתקן זעיר ונוקביה להכניס לקבל שפע אור א"ם הבא להם דרך מדרגות העליונות. וזהו העבודה שלא ע"מ לקבל פרס. כי לא תהיה הכוונה להנאת עצמינו. הגם שלא ימנע ודאי שישתלשל וירד השפע על ראש המעוררו במעשיו. כדאיתא בזה"ק פרשת עקב. מאן דמזכר לקוב"ה לתצרך ונטל חולקיה מאינין ברכאן בקדמיתא דכל עלמא. מ"מ עיקר הכוונה תהיה להנאת זעיר ונוקביה ולומר לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה להכניס שיתייחדו זה עם זה. ואל תחמה כי תשיג יד בני אדם התחתונים לקלקל או לתקן בעליונים. כי האדם סולם מולב ארלה וראשו מגיע השמימה. ושורשי ד' יסודות גופו הם למעלה. וכל עולם קשור בעולם שעליו. והעליון עם שלמעלה ממנו עד האור העליון על הכל שהוא אור הא"ם צ"ה. וכל אדם במקום שורש נשמתו למעלה שם יפגוש או יתקן. כדאיתא בתיקונים דכל חד לפוס דרגיה מאן דפגיש לתתא פגיש באתר דאתגזר נשמתיה. והיינו שממשיך לשם חשכות של הסטרא אחרת והתגברות מדת הדין. ואפשר שזה דוקא בענין הפגם. אבל בענין התיקון יכול להיות שמועיל גם לכל העולם. כמ"ש כל העולם ניזון בשביל חנינא בני. וגם איתא בזה"ק שמות דף רל"ט ע"א וצויקרא דף כ"ו ע"ב שאל ר' אלעזר לר"ש אביו עד היכן עולה ההשגה והמחשבה של עבודת כהנים לויס וישראלים. והשיב לו שעולה עד א"ם. ואין הכוונה ח"ו שהא"ם מתפעל ונשתנה ע"י עבודת האדם. כי ע"ז כתיב אני ה' לא שניתי. וכתיב: ואם לרקת מה תתן לו. אלא שזאת יוצן עד"מ שאנו רואים שהשמש מאירה המיד בתוקפה על כדור הארץ. ואם יש עצים ועננים נסתר האור מן הארץ. וכאשר בא רוח ומפיר העננים שוב יורח האור הגדול עלי ארץ. ומוזן ממילא שכל זאת אינו גורם שום השתנות בעלמות השמש. וכן הוא למעלה מעלה עם אור הא"ם. שע"י עונות האדם פוגמים למעלה לגרום פירוד בין שתי אלה המדות תפארת ומלכות. קוב"ה ושכינתיה. זעיר ונוקביה. משפט ולדק. כי ממשיכים לשם חשכות מן הסט"א והתגברות מדת הדין. כמ"ש שמה עונותינו לנגדך עלומנו למאור פניך. וע"י תשובה ותפלה ולדק תורה ומלות מתבטלים כל ההסתרות וההעלמות. כי החשך בטל ומבוטל ע"י אורה זו תורה. ואז שוב מתיחדים קוב"ה ושכינתיה. והשכינה הקדושה נתמלאית מן שפע

קדישא. מאזני צדק תרין סבבי קיטו. חין צדק אית ברית קדיש.
 פולא לאחזאה איך מתנהג עלמא. אבל לאו דאית דך צדק ידיעא
 דאיהו דין. ונא משפט ידיעא דאיהו רחמי. ונא מכל אלן מדות
 בלל: ברוך יי לעולם אמן ואמן:

אור צה

שפע רב הנמשך אליה מן שאר הספירות המלאות אור א"ם ז"ה. ואז
 ליהודים היתה אורה ושמחה. דין איהו גבורה וכו' עד כלא לאתחזאה
 איך מתנהג עלמא. כל זה מובן מעלמו מכל הנ"ל. ומודיע בזה כי שם
 הפירות האחרונות מן גבורה עד מלכות עיקרן הוא בשביל התחזוים בלבד.
 כי שייך בהם שכר ועונש. אבל בשביל העליונים שאין שייך בהם שכר ועונש
 היה די בחרבע ספירות הראשונות כתר חכמה וזינה וחסד. כידוע שכל
 המלאכים ניזונים מן מדת החסד. ובה יובן מה שמסיים אחרי ביאורו ענין
 השם ספירות האחרונות. כלא לאחזאה איך מתנהג עלמא. היינו עוה"ז
 בהשגחה פרטיות של שכר ועונש. אבל לאו דאית לך צדק ידיעא וכו'
 ר"ל כי מלד ענמות המאליל אין שייך לערוך בו שום התחלקות והשתנות של
 מדת הדין ומדת הרחמים. או מדת אחרת. כי כל מדת היא פרט מן
 הכלל והתחלקות הכלל לפרטים שונים. ואזל המאליל אין שייך תוארים כאלה.
 כי לית מחשבה תפיסה ביה כלל. ואך מודע לנו מלד הצריחה כי הוא המקור
 של החיים והעונג הרוחני. והוא הכח של כל מיני כוחות. והוא עלם השכל
 של כל מיני חכמות. ושם השכל והכח והחיים והעונג הכל כלל אחד וקשר
 אחד. מה שאין הפה יכול לדבר ואין השכל של בעל ה' חושים יכול להשיג.
 ותכלית ידיעה היא אשר לא נדע. אבל בקש תבקשהו. כמ"ש ישמה לב
 מבקשי ה'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

סדר סעודת מלוה מלכה עם הזכירות המדברים
מעניני אליהו הנביא:

לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אפילו אינו נריך אלא לכבוד
ומאן דאפשר ליה ליעבד עגלא חלחא כנוכר במסכת שבת.
כי סעודת דוד מלך ישראל היא. ונריך ללוות את השבת בכל דבר שהוא מעין
של שבת. ולכן ידליק ג"כ נרות לכבוד סעודה זו. ומוצאי צוה"ק ובספרים
קדושים שיש עלם בחדש שאינו נהגה משום אכילה רק מסעודת מלוה מלכה.
זה העלם נקרא לזו של שדרה. ויש קורין אותו "נכזי". וממנו תפחה
בנין האדם בקבר בזמן תחיית המתים. כי הוא אינו נרקב לעולם. ועוד
אמרו חז"ל חמין במוצאי שבת מלוגמא. פי' רפואה. יש אומרים דהיינו שתיים
חמין. ויש אומרים פת חמה. ויש אומרים רחילה במים חמין:

בהתחלת הסעודה יאמר

**אתְּקִינוּ סְעוּדָתָא דְּמַהֲיָמְנוּתָא שְׁלֵימָתָא. דָּא
הִיא סְעוּדָתָא דְּדוֹד מְלָכָא מְשִׁיחָא
דְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲתִיִּין לְסַעְדָּא בְּהַרְיָה:**

**דוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִים (ג"פ):
סִימֵן טוֹב וּמִזֵּל טוֹב יְהֵא לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל
אָמֵן (ג"פ):**

מוזמר לדוד ה' רועי לא אחסר וגו' (ג"פ):

אחרי כן יבדל כל כוס ויטול ידיו לסעודה:

זמירות למוצאי שבת

**בְּמוֹצָאֵי יוֹם מְנוּחָה. תְּמַצֵּא לְעִמּוּד רְנוּחָה. שְׁלַח תְּשׁוּבָה
לְנֶאֱנָחָה. וְגַם יִגֹּן וְאֶנְחָה: יֵאָתֶה לָּךְ צוּרִי.**

פירוש

במוצאי יום מנוחה. זה יום השבת. אבקשך ה'. המליא לעמך ישראל
הרחבה מנוחתם ושלח את אליהו התשבי לישראל הנאנחה בגלות
ועם מהם יגון ונאנחה: יאֶתֶה לְךָ צוּרִי. נאה לך צוראי לקבץ עם המפוצר.

לִקְבֹּץ עִם מִפְּזָרֵי. מִיַּד גּוֹי אֲכֹזְרִי. אֲשֶׁר פָּרַח לִי עֲוֹנָה: עַתָּה
 דּוֹדִים תִּעְזָרֶנּוּ אֵל. לְמַלֵּט עִם אֲשֶׁר שְׂוֹאֵל. רְאוּת מִזְבֵּחַ
 בָּבֶל גּוֹאֵל. לָשֶׁה פְּזוּרָה נִדְחָה: קָרָא יֵשַׁע לָעַם נִדְבָה. אֵל
 דָּגוּל מִרְבָּבָה. יְהִי הַשְּׂבוּעַת הַבָּא. לְיִשׁוּעָה וְלִרְנוּחָה: בַּת
 צִיּוֹן הַשְּׂבוּלָה. אֲשֶׁר הָיָא הַיּוֹם גְּעוּלָה. מִחֶרֶת תִּהְיֶה
 בְּעוּלָה. בָּאֵם הַבָּנִים שְׂמִיחָה: מַעֲיֵנוֹת אֹזִי יוֹזְבוֹן. וּפְדוּיֵי
 יֵי עוֹד יִשׁוּבוֹן. וּמִי יֵשַׁע יִשְׁאָבוֹן. וְהַצֵּרָה נִשְׁפָּחָה: נַחַת
 עֲמֹךְ בָּאֵב רַחֲמָן. יִצְפָּצְפוּ עִם לֹא אֶלְמָן. דָּבָר יֵי אֲשֶׁר
 נֶאֱמָן. בְּהַקִּימֶךָ הַבְּמִחָה: וַיִּדְרִים פֶּלֶאֱמִי חֶרֶץ. נְגִינָתָם
 יִפְצְחוּ בְּמֶרֶץ. בְּלִי צֹנְחָה וּבְלִי פֶרֶץ. אֵין יוֹצֵאת וְאֵין צֹנְחָה:
 יְהִי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. כְּנִבְוֵאת אֲבִי חוּזָה. וַיִּשְׁמַע בְּבֵית זֶה.
 קוֹל שִׁשְׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה: חֹזְקֵי מִלְּאֵם שְׂאֵלֹתֵינוּ. אֲמִיץ יַעֲשֶׂה
 בְּקִשְׁתָּנוּ. וְהוּא יִשְׁלַח בְּמַעֲשֵׂה יְדָיו. בְּרָכָה וְהַצֵּלָה:
 בְּמוֹצָאֵי יוֹם גִּילָה. שְׂמֵךְ נוֹרָא עֲלֵיכָה. שְׁלַח תִּשְׁבִּי לָעַם
 סִגְלָה. רוּחַ שִׁשְׁוֹן וְהַנְחָה: קוֹל צִהְלָה וְרִנָּה. שְׁפָתֵינוּ אֹז

פירוש

מיד אותן הרשעים האכזרים החופרים להם צור להכשילם: עת דודים תעורר
 אל. הגני מבקשך ה'. שתעיר עת אהבה למלט העם השואל ממך לראות
 הטובה שתגיע לו כשיצוא הגואל לישראל שהם עתה כמו שה פזורה וגדחה:
 קרא ישע לעם נדבה. הגני מבקשך ה' הדגול מרצבות מלאכים שתקרא
 ישועה לעמך ישראל המתנדבים לצבם חליץ. ויהי' השצוע הבא ליסועה
 ולרחבה: בת ציון השכולה. עיר ציון השכולה מצריה וגם מאוסה. יהי רצון
 שתהא במהרה מיושבת. ותקרא אם הבנים אשר תשמח עם צניה: מעינות
 אזי יוזבון. אזי צעת הגאולה יוזבו מעיני היסועה ופדויי ה' יסובו לארצם
 ושם יאצבו מימיו ישע עד שיסכחו לרתן שעצרה עליהם: נחה עמך כאב
 רחמן. מבקשך ה' שתהג את עמך כאב רחמן. ואז יאמרו ישראל שהם עם לא
 אלמן ולא נעזב מה'. ויראו כי נאמנים דברי ה' בהקיומו להם הבטחתו
 לגאלם: וידידים פלעי חרץ. היינו ישראל האהובים לה' שנמלטו מכליון
 חרוץ. יפתחו פיהם מהר צעיר ושבת בלי זעקת שבר. ולא יאלו עוד למלחמה
 לשמוע לוחה: יהי החודש הזה. כהבטחת נבואת משה רבינו ע"ה אב
 הנביאים וישמע צבית זה קול ששון ושמחה: חזק ימלא משאלותינו. הקצ"ה
 שהוא חזק ואמין הוא ימלא משאלותינו ובעשיתנו לשלח לנו צרכה והצלחה:
 במוצאי יום גילה. זה יום השבת מבקש מאת מורא עלילה שישלח לנו את
 אליהו התשבי. להחיש לנו ישועה של הרחבה ושמחה ומונחה: קול להלה ורנה.

תַּרְנֶנֶה . אָנָּה יִי הוֹשִׁיעָה נָא . אָנָּה יִי הַצְּלִיחָה נָא :
חֲדָשׁ שְׁשׁוֹנִי אֵל נָא וְהָבִיָּא . אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיָּא : אִמֶּץ וְחֹזֵק רַפְיוֹן
 יָדִי . בְּרֹךְ מַלְאָכָתִי וְכָל מַעֲבָדִי . גְּאֻלִּי זְכוֹר עֲנִי וּמַרְדּוֹי .
 דְּבָרְךָ הַפְּסוּב הִקָּם לְעוֹדִי . תִּרְצֶנּוּ וְשִׁלַּח וְשַׂמַּח דְּבָכִי . אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיָּא :
 וְעַד וְהֵכֵן הִי סְפֹנִקִי . זַמֵּן מְזוֹנִי וְלָחֶם חֲקִי . חֲלֵב חֵיר גּוֹיִם חִישׁ
 דְּהִנִּיקִי . מִוִּבְרָה תִּשְׁפַּע עוֹדִי וַיּוֹנֵקִי . יְבֹא מִשִּׁיחִי דְּעִיר מוֹשְׁבִי . אֶת
 אֱלֹהֵי הַנְּבִיָּא : בּוֹנֵן לַעֲם זֶה צוּרִי צָרִי לַחֲבוּשׁ . לָחֶם לְאִכּוֹל וּבִגְד
 דְּדִבּוּשׁ . מְשַׁנְּאֵי יַחֲזֶה יִרְאָה וַיְבוּשׁ . נֹהַר הָר שְׁעִיר בְּקָרוֹב תִּקְבּוּשׁ .
 שְׁשׁוֹנִי יִגְדֵּל בְּרֹאוֹת סְבִיבִי . אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיָּא : עֲמֹן וּמוֹאָב מִתְּרָה
 תְּכַלֶּה . פְּדוּתָךְ לַעֲמֻד בְּקָרוֹב תִּגְלֶה . צִיּוֹן תִּמְלֵא מַעַם אֱלֹהִי . קָרִית
 מִלֶּךְ רַב אֲזוּנַעְלָה . שִׁפְן תִּשְׁכֵּן בְּתוֹךְ עַם צָבִי . אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיָּא :
אֲגִיר וְאֶשְׁמַח בְּדְבָכִי . בְּרֹאוֹתִי כִי מְאוּיָבִי תָרִיב רִיבִי . וְדְצִיּוֹן
גְּאֻלִּי תָבִיָּא . אִישׁ צָמַח תַּצְמִיחַ . אֱלֹהֵי הַנְּבִיָּא וּמִלֶּךְ
 הַמַּשְׁחִים : לָכֵן בְּעַמִּים יַחַד . תַּפּוּל אִימָה וּפָחַד . לָבָם יִפְחַד . בְּעֵת
 יַעֲלֶה גּוֹי אֶחָד . וְאוֹרְחוֹתָיו יַצְלִיחַ . אֵלֵיהּ : עוֹד מִמְּזֻרַח דְּמַעֲרָב .
 יַעוֹר לַעֲשׂוֹת הֶרֶג רַב . בְּאַרְם וְעָרָב . לַעֲרוֹךְ מִתְּחֵמָה וּקְרָב . עַל

פִּירוּשׁ

תַּרְנֶנֶה אז שפתינו צדיקת אליהו . וכעת אנו מבקשים אלה ה' הושיעה נא .
 אלה ה' הלליהו נא :

חֲדָשׁ ששוני אל נא . חזקת ה' שתחדש שמחתי ותשלח לנו את אליהו
 הנביא : אִמֶּץ וחזק רפיון ידי . שתחזק חולשת ידי ותשלח ברכה
 בכל מלאכתי : גְּאֻלִּי זכור עניי ומרדוי . זה יגוי . ותקיים דברך המובים
 לחזקתי במה שתשלח לי מהר את אליהו הנביא לשמח את לבבי : וְעַד והכן
 די ספוקי . אהוף והכן די פרנסתי ומהר להניקי מעושר שונאי ישראל ותשביע
 בני הקמונים מטובך ויבוא המשיח לעיר ירושלים מקום מושבי מקדם : בּוֹנֵן
 לעם זו לורי לרי לחבוס . אתה לורי ובוראי הכן לעמך רפואה לחבוס . וגם
 פרנסה בריוח . ושונאי ישראל יראו ויבשו כאשר תכבוס את הר שעיר ואז
 תגדל שמחתי כאשר אראה סביבי את אליהו הנביא : עֲמֹן וּמוֹאָב מהרה
 תכלה מן העולם . ותפרסם בקרוב פדוּתָךְ לעמך . ועיר ציון תמלא מעמד
 ישראל . כי אז תעלה לעיר ירושלים . ואתה תשרה שכינתך בתוך עם ישראל
 הנחמדים לך . ביחד עם אליהו הנביא :

אֲגִיר ואשמח בלבבי . כשאראה שתנקום נקמתי מאויבי ותביא הגואל לציון
 ותגמית האיש הנקרא למח . הלא המה אליהו הנביא ומלך המשיח :
 לָכֵן בעמים יחד . תפול אימה ופחד בלבם . כאשר יעלה ישראל לארצם ודרכם
 ילליה ע"י אליהו הנביא ומלך המשיח : עוֹד ממזרח למערב . יעוֹרר מלך
 המשיח על אדום וישמעאל לערוך אחס מלחמה . ובקול על אויבי ישראל ילעקו
 אליהו

אֵיכָבוּ יִצְרִיָּה. אֵלֵיהֶוּ: וְדִים מִרְגִּיזֵי אֲדָמָה. יַטּוּר נָפִישׁ וְקִדְמָה.
מִשְׁמַע וְדוּכָה. גִּיסוּ נִגְנָה וַיִּפֹּה. אֲשֶׁר אֶתְכֶם יִבְרִיחַ. אֵלֵיהֶוּ: רָגוּ
כָּל עֹבְרֵי אֲבַח. כִּי הִנֵּה רַעֲנָן אֲזָרַח. אֹרֹו זָרַח. מִקְּנֵה בִּפְתוֹר
וּפָרַח. עַל הַר צִיּוֹן יִפְרִיחַ. אֵלֵיהֶוּ:

אֵלֵי חֵישׁ גִּזְאֵלִי. עֲבָדְךָ יִשְׁפִּילִי. מִבְּשָׂר טוֹב אֵלֵי. אֵת אֲדִיָּהוּ
הַנָּבִיא: נֶאֱוָו עַל הַהָרִים. שְׁלֹחֵי יוֹצֵר הָרִים. וְרִגְלֵי הַמִּבְשָׁרִים.
בְּאֶמֶר שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי. אֵלֵי: חֲבִי בְּמַעֲמֵי רַגְעַ. כָּל מִחְרָה וְכָל נִגְעַ.
אֵיכָבוּ אֶפְגַּע. יוֹם נִקְּם בְּלִפְי. אֵלֵי: מִלִּפְּךָ יִבְאֵ לָךְ. יָפָה אֵת כִּלְךָ.
וְרַעֲתִי מְוֹלָךְ. גִּדְעָדִי הַתְּשׁוּבִי. אֵלֵי: גִּזְפַּת תְּמוֹפֶנֶה. שְׁלַחְתִּי בְּגִי
יִזְנֶה. כִּי בָא עֵת לְחִנּוּנָה. צִיּוֹן נִחְלַת צָבִי. אֵלֵי:

אִישׁ חֲסִיד הָיָה. בְּלִי מִזֶּוֹן וּמִחֵיה: בְּבִיתוֹ עוֹמֵק מִלְּבוּשׁ. וְאִין
בְּגָד לְקָפוּשׁ: גִּוּגֹן בְּחִשׁוּבָה אִישָׁה וְגַם בְּבָנִים חֲמִשָּׁה:
דְּבָרָה לִּוּ הָאִשָּׁה. יוֹתֵר אִין לְהַתְיָאֵשָׁה: הַמִּבְלִי לְחָם לְאֶכֹּל.
בְּעָרוֹם וּבְחֹסֶר כָּל: וְתוֹרָה מִצְאָתָּ כִּי יִבְעֵת. מַה נֹּאכַל מִעֵתָה:
זָהִיר כְּבֵר נִשׁוֹק. הֲלֹא תִצָּא לְשׁוֹק: חֲנוּן וְרַחוּם בְּמִרְמוּיו. אֹרִי
יִנְמַלְגֵוּ בְּרַחֲמָיו: טוֹב לְקַנּוֹ מַחֲסֶה. רַצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה: יַעֲצֵת
בְּדַעַת וּבְחֻמָּה. עֲצָתְךָ בְּדִי לְהַסְפִּימָה: בְּצִאתִי לְבִשָּׁת וְלִבְלָמָה
מִבְּלִי כְּסוּת וַיִּשְׁלָמָה: לְאִין בְּיָדִי לְפֹרְטָה. אֶפִּילֹו שְׁנֵה פְרוּטָה:
מִתְרָה וְשִׂאֵלָה כִּישְׁבָּנִים. מִלְּבוּשִׁים נָאִים מִתְקָנִים: גִּלְבָּשׁ וְהַשְׁלִיךְ
יִהְיוּ. עַל יְיָ אֲשֶׁר אֶתְבוּ: סָחוּ יִלְדָיו בְּפִלְוֹתָם. אֵלֵי יִשׁוּבֵי דָךְ נִבְלָם:

פִּרְוֵשׁ

אליהו הנביא ומלך המשיח להמית ברוח שפתם את הרשעים: מרגיזי אדמה.
אתם האומות המרגיזים היום את אדמת ישראל. הלא המה יטור נפיש וקדמה
משמע ודומה. שמעו לעלתי שתזרחו מעלמכם לארצות דרום ומערב. כי אם
לאו הלא אתכם יצריח אליהו הנביא ומלך המשיח: רגו כל עוזרי אורח. צעת
ידאו את עם ישראל שהם כמו עץ רענן ואורח כי אורו זרח כאור שצעת
הנרות ויפריח עוד הפעם על הר ציון עם אליהו הנביא ומלך המשיח:
אֵלֵי חֵישׁ גִּזְאֵלִי. עבדך זה המשיח הוא יליתיני. ואתה אלי תבשרני בשורה
טובה ע"י אליהו הנביא: נֶאֱוָו עַל הַהָרִים. מה יפות תהיינה על
שרי ארץ ישראל רגלי המבשרים שלוחי הבורא ית"ש כאשר יאמרו לישראל
שובי שובי לארצכם: חֲבִי כַמַּעַט רַגַע. הם דברי הקב"ה לכנסת ישראל.
הסתירי עלמך בגלות עוד רגע קטנה עד שאפגע אויבך עם כל מחלה וגג
כאשר יגיע יום נקמת לבי: מַלְכְּךָ יִבָּא לָךְ. זה מלך המשיח. שזבטיה הקב"ה
לכנסת ישראל על הגאולה. כי יפה את צלי עון. ואת רעיתי הנה לנגדך יופיע
גלעדי התשצי. היינו אליהו הנביא:

עבר בשוק בסברתו. והנה אליהו הנביא לקראתו: פן לו
 המבשר. באמת היום תתעשר: צונו בכל בבורך. כי הנני עבדך:
 קרא למי בדעתו. קנות עבד אין פמלתו: רחש איך ישנה דינו.
 עבד למפור את אדונו: שרת לו חכמתו בקרב. והחזיק בו כמו
 רבו: תגר קנאו באהבים. בשמנה מאות אלף זחובים: תבעו מה
 מלאכתך. אם בבנין חכמתך: תכלית מרקדיו ופלטרין. הרי אתה
 בן חורין: יום ראשון במפגלים. פער עם פועלים: שוע פחצי
 הליה. ענוי נורא עליה: יזמתי ונמפרתי להעבירי. לכוברך ורא
 לכוברדי: בורא עולם בקנן. השלם זה הבנין: רחמיך יכמרו
 בחנינתי. כי שמוכה פונתי: מלאכי רחמים ממוענתו. אז ההלו
 לבנותו: רבו בני המלוכה. ותשלם כל המלאכה: דין הסוד
 בראותו. כי נמרה מלאכתו: פדולת מנדלים נאים. לפי ענן
 הפנאים: יזכר דך עתה. אתמול אשר דברת: הפשני בנבאי
 ובידור. בנמך לענין שחרור: זה קימו באמת. ופרח לו איש האמת:
 [הרנה להבין הפירוש של איש חסיד עיין לעיל בין המעשיות עמוד ל']

פירוש על הזמר אליהו הנביא.

אליהו הנביא. הנקרא גם תשבי וגלעדי. יהי רצון שיבא אלינו במהרה וכו':
 איש אשר קנא. שאלהיו קנא לאלהיו במעשה זמרי ובעבודת העל
 זהר הכרמל. ונתבשר בצרית שלום ע"י מרע"ה. ויגש להתפלל שבקנאתו
 יכפר על ישראל: איש דורות שנים עשר ראו עיניו. כי חי ש' שנה וראה
 י"ב דורות. ועל פי סימניו הוא נקרא בעל שער וחגור במתניו אזור אור:
 איש זעף על עובדי חמה. היינו עבודת העל. ובעבור זה נשבע לאחאז
 סימנע הגשם ונעלר שלש שנים: איש יל' למנול לנפשו מנוחה. כשצרח מפני
 איזבל. ושם הביאו לו העורבים לחם ובשר ולא מת ברעב. ולמענו נתצרכו
 כד ולשחת של קמח ושמן אלל האלמנה הרפתית: איש מוסריו הקשיבו
 כמהים. היינו ישראל האהובים הקשיבו מוסריו אלל הר הכרמל צאמרו להם
 עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים. ושם נענה בלש מן השמים ויאמרו
 כל העם ה' הוא האלהים: איש עתיד להשתלח מן השמים לבשר כל בשורת
 טובות. והוא שליח נאמן להשיב לב כל ישראל להקב"ה: איש קרא קנא
 קנאתי לה' זה חורב. ורכב על סוסי אש בסערה בשעת הסתלקותו חי
 השמימה: איש תשבי ילל את ישראל מן שונאיהם הגבורים מהם ויבשר להם
 בשורות טובות וכו': איש תשבי על שמו נקרא. היינו שהשם תשבי הוא
 שם נוסף על השם אליהו. ואתה הקב"ה תללינו ע"י בתורה וכו': אשרי מי
 שראה פניו בחלום. כי כל דבר טוב שמרחין לו לאדם בחלום מורה על
 סימן טוב ומזל טוב. ופני אליהו מורה על שלום עלינו ועל כל ישראל אמן:

מוצא בכמה ספרים קדושים הלא המה ספר נפלאים מעשיך. וספר מעשי ה'. וספר האה נפשינו. וספר מראה הילדים. וספר סגולות ישראל. סגולה להצלחה לומר בכל מולאי שבת קודש ע' פעמים אליהו. וכל האומר זה הזמר בנוסח הזה הוא מוכר ע' פעמים אליהו. וטוב לכוון שהראשי תיבות תשבי גלעדי נביא הוא תנן שמרמו על מן תנן על עמך ישראל בשלומך. כי על אליהו נאמר הגני נותן לו את בריתי שלום. וגם תכוון כי תנן בגימטריא

רי ברכה הצלה גדולה

ואשר חננו השי"ת צדיקה יכוון כי אליהו הנביא הוא לירוק כזה אל יהיה נביא. ונביא בגימטריא ס"ג ומרמו על הוי"ה ב"ה במלוי ס"ג כזה יוד הי ואו הי. וזה השם טוב להמתקת הדינים כידוע. ואליהו הנביא הוא ממתיק הדינים מעל ישראל בכל מולאי שבת קודש כמוצא בפנים ובכמה ספרים קדושים:

זמר למוצאי שבת

אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
איש אשר קבא לשם האר. איש בשר שלום על יד יקותיאל
איש גש ויבבר על בני ישראל:

אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
איש דורות שנים עשר ראו עיניו. איש הנקרא בער שער
בסמניו. איש ואזור עור אזור בכתניו:

אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
איש זעה על עובדי חמנים. איש חש ונשבע מהיות גשמי
מעונים. איש מל וממור ענין שלש שנים:

אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:
איש יצא למצא לנפשו נחת. איש בלבלוהו העורבים ולא מת
לשחת. איש למענו נתברכו פד וצפחת:

אלהינו

אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:

אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:

אלהינו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבא אלינו עם משים בן דוד:

אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אִישׁ מוֹסְרֵיו תִּקְשְׁיבוּ כִּמְהִים . אִישׁ נִצְעָה בְּאֵשׁ מְשָׁמִי גְבוּהִים .
 אִישׁ סָחוּ אַחֲרָיו יְהוָה הוּא הַאֲלֹהִים :

אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אִישׁ עֲתִיד לְהַשְׁתַּלַּח בְּשָׁמִי עֲרֻבוֹת . אִישׁ פֶּקֶד עַל כָּל בְּשׂוּרוֹת
 מוֹבוֹת . אִישׁ צִיר נֶאֱמָן לְהָשִׁיב לֵב בָּנִים עַל אָבוֹת :

אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אִישׁ קָרָא קִנָּא קִנָּאתִי לַיהוָה בְּתַפְאֲרָה . אִישׁ רָכַב עַל סוּסִי
 אֵשׁ בְּסַעֲרָה . אִישׁ שָׁלָא טַעַם טַעַם מִיתָה וּקְבוּרָה :

אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אִישׁ תְּשֻׁבִי עַל שְׂכֹמוֹ נִקְרָא . תִּצְדִּיחֲנוּ עַל יְדוֹ בְּתוֹרָה . תִּשְׁמִיעֲנוּ
 מִפִּיו בְּשׂוּרָה מוֹבָה בְּמַהֲרָה . תוֹצִיאֲנוּ מֵאֲפֻלָּה לְאוּרָה :

אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אִישׁ תְּשֻׁבִי תִצְיִיגֵנוּ כָּפִי אֲרִיּוֹת . תְּבַשְׁרֵנוּ בְּשׂוּרוֹת מוֹבוֹת .
 תִּשְׁמַחֲנוּ בָּנִים עַל אָבוֹת . בְּמוֹצָאֵי שְׁבֻתוֹת :

אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֲשֶׁרִי מִי שָׂרָאָה פָּנָיו בַּחַדּוֹם . אֲשֶׁרִי מִי שָׁנְתָן לֹא שָׂדוֹם וְהַחֲזִיר
 לֹא שָׁלוֹם . יְהוָה יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם :

אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :
 פְּכַתוֹב הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֶיךָ הַנָּבִיא לְפָנָי בּוֹא יוֹם
 יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא . וְהָשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל אָבוֹתָם :
 אֵלֶיךָ הִנָּבִיא אֵלֶיךָ הַתְּשֻׁבִי אֵלֶיךָ הַגִּלְעָדִי בְּמַהֲרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :

אֶתָּה גְבוּר לַעֲזֹרָם אֲדָנִי . מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד . וְהִי רִצּוֹן מְלַפְנֶיךָ שִׁיחִיתָ
 הַשְׁבוֹעַ הִבָּא עָלֵי רִישׁוּעָה לְרִנּוּחָה וּלְהַצִּלָּתָה . וְיִתְקַנּוּ בִּי מִקְרָא שְׁבֻתוֹב . כִּי אֲשֶׁר
 תַּעֲשֶׂה יִצְלָחִים נִהְדָּרָה צִלַח וְרָכַב עַל דָּבָר אֶמֶת . אֲמֵן סָלָה :